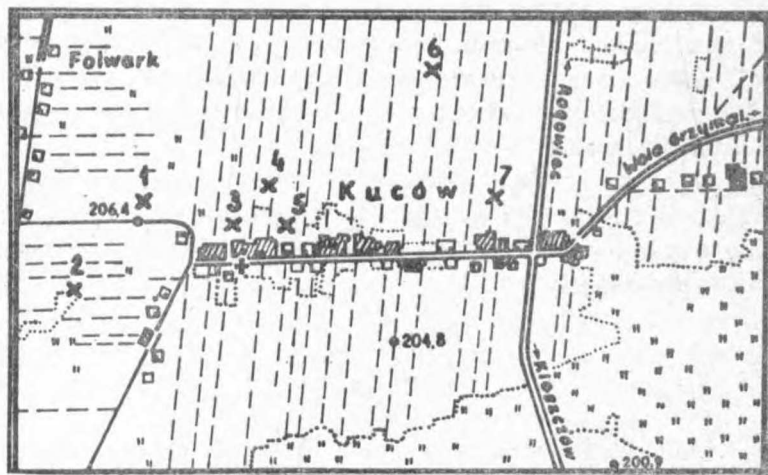

Marek Olędzki

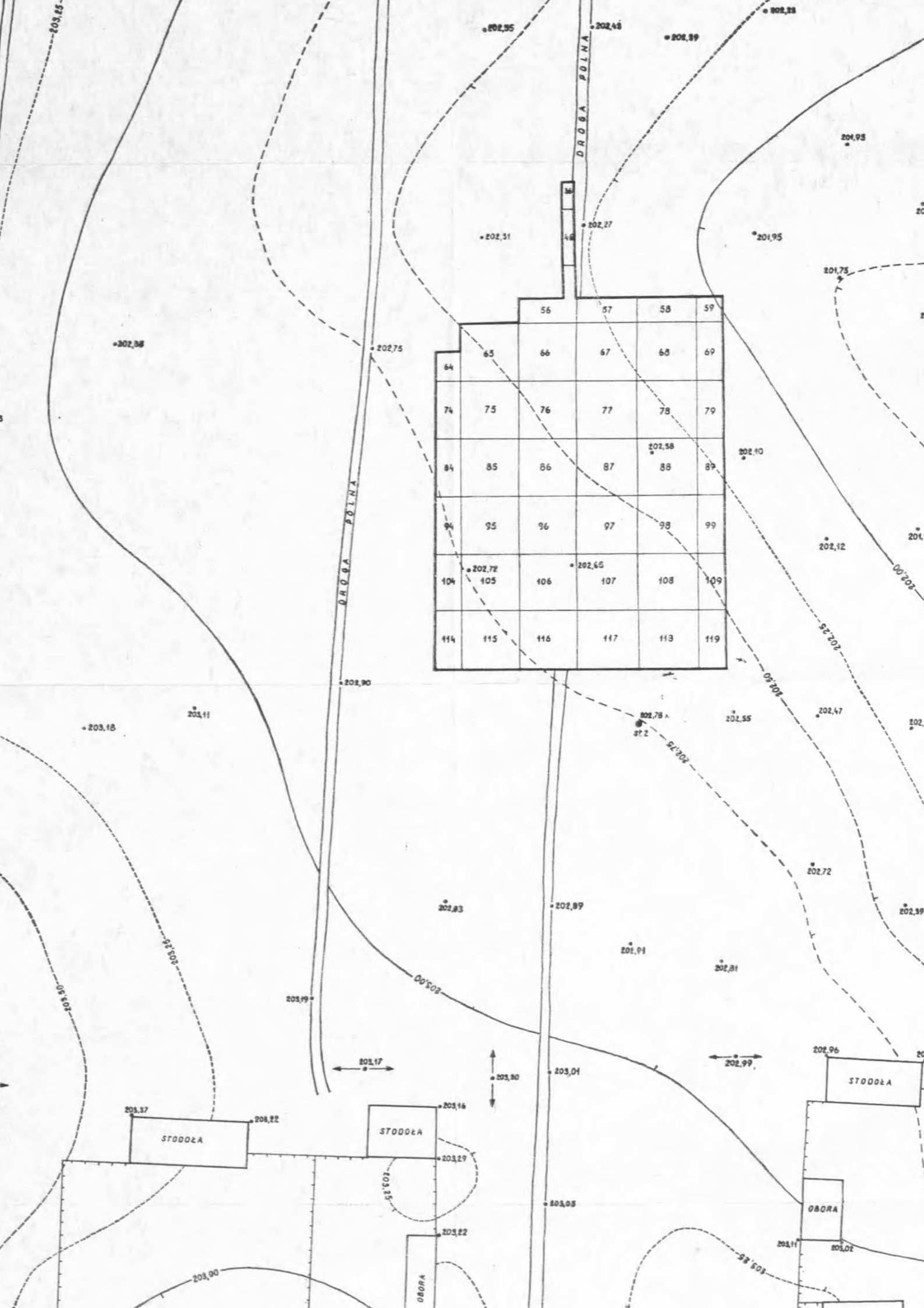
CMENTARZYSKO Z OKRESU RZYMSKIEGO W KUCOWIE,
GM. KLESZCZÓW WOJ. PIOTRKÓW TRYB. (STAN. 7)

W 1980 r. na obszarze wsi Kuców odbyły się badania ratownicze przeprowadzone przez PP PKZ oddział w Łodzi, na zlecenie Centralnego Ośrodka Badawczo-Projektowego Górnictwa Odkrywkowego „Poltegor” we Wrocławiu. Wiązały się one z planowaną rozbudową KWB „Bełchatów”, której następstwem miała być całkowita zmiana terenu wsi oraz jej najbliższych okolic.

Z siedmiu stanowisk zlokalizowanych na polach wsi (rys. 1) dwa (2 i 7) reprezentowały kulturę przeworską, pozostałe zaś inne kultury pradziejowe: stan. 1, 3—5 — kulturę łużycką, stan. 6 — kulturę trzcińską.

Rys. 1. Kuców, gm. Kleszczów. Położenie stan. 1—7

ki były dobrze widoczne w profilu. Zarys nieregularny, o wymiarach 170×180 cm, przekrój także nieregularny, maksymalna głębokość 20 cm. Wypełnisko niejednolite, w części środkowej czarno-brunatne, z fragmentami ceramiki, węglami drzewnymi i licznymi ułamkami przepalonych kości; w pozostałej części brunatno-szare. W centrum jamy, na głębokości 11 cm od zarysu znaleziono fragmenty grzebienia, a w odległości ok. 35 cm od południowego skraju jamy, na głębokości 3 cm od zarysu, fragmenty przęslika (tab. II, 1).

Z a w a r t o ść:

1. 25 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:
 - a) 7 ułamków bardzo silnie wtórnie przepalonych (żużlowych);
 - b) 3 fragmenty wylewu naczynia o esowatym profilu, krawędź wylewu cienka, o przekroju półkolistym, powierzchnie brunatno-szare, szorstkie, domieszka średnioziarnistego piasku; średnica wylewu 11 cm;
 - c) niecharakterystyczny fragment naczynia o gładkich, brunatno-szarych powierzchniach, domieszka średnioziarnistego tłucznia;
 - d) fragment największej wydętości brzuśca naczynia, załom brzuśca ostry, na załomie ornament w postaci dwóch poziomych linii rytych, powierzchnie szorstkie, barwy ceglastej; domieszka gruboziarnistego piasku,
 - e) 13 fragmentów jednego naczynia o powierzchni jasnobrunatnej, na zewnątrz chropowatej, wewnątrz gładkiej; domieszka średnioziarnistego tłucznia.
2. Fragmenty trójwarstwowego grzebienia kościanego o półkolistym uchwycie, zachowany nit żelazny, płytka środkowa oraz mały fragment okładziny. Szerokość płytki środkowej — 0,2 cm, długość nitu — 0,7 cm. (tabl. II, 2).
3. Fragmenty glinianego przęslika dwustożkowego o płaskich biegunach. Zdobienie w postaci rzędów nakłuc tworzących trójkąty umieszczone na bocznych ściankach. Średnica przęslika — 3,3 cm, wysokość — 1,5 cm (tabl. II, 3).

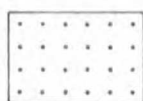
4. Fragmenty przepalonych kości zabrudzonych resztkami stosu.

C h r o n o l o g i a: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

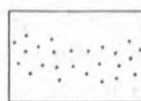
Grób 2. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,31 m. Zarys zbliżony do kolistego, o średnicy ok. 100 cm, przekrój niekrowaty, głębokość 56 cm. Wypełnisko niejednolite, w centrum czarno-brunatne, wokół brunatno-szare, zaś w części przydennej, gdzie koncentrowała się większa ilość węgla — czarne. Liczne przepalone szczątki kostne oraz fragmenty ceramiki występowały w obrębie całej jamy. W centralnej części jamy, na głębokość 21 cm od zarysu, znaleziono

Tablica I

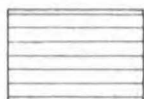
LEGENDA

piasek czysty

piasek wypalony

piasek szary

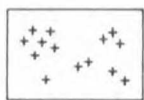
piasek brązowo-szary

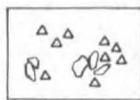
piasek czarno-brązowy

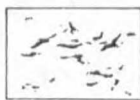
piasek czarny

kości

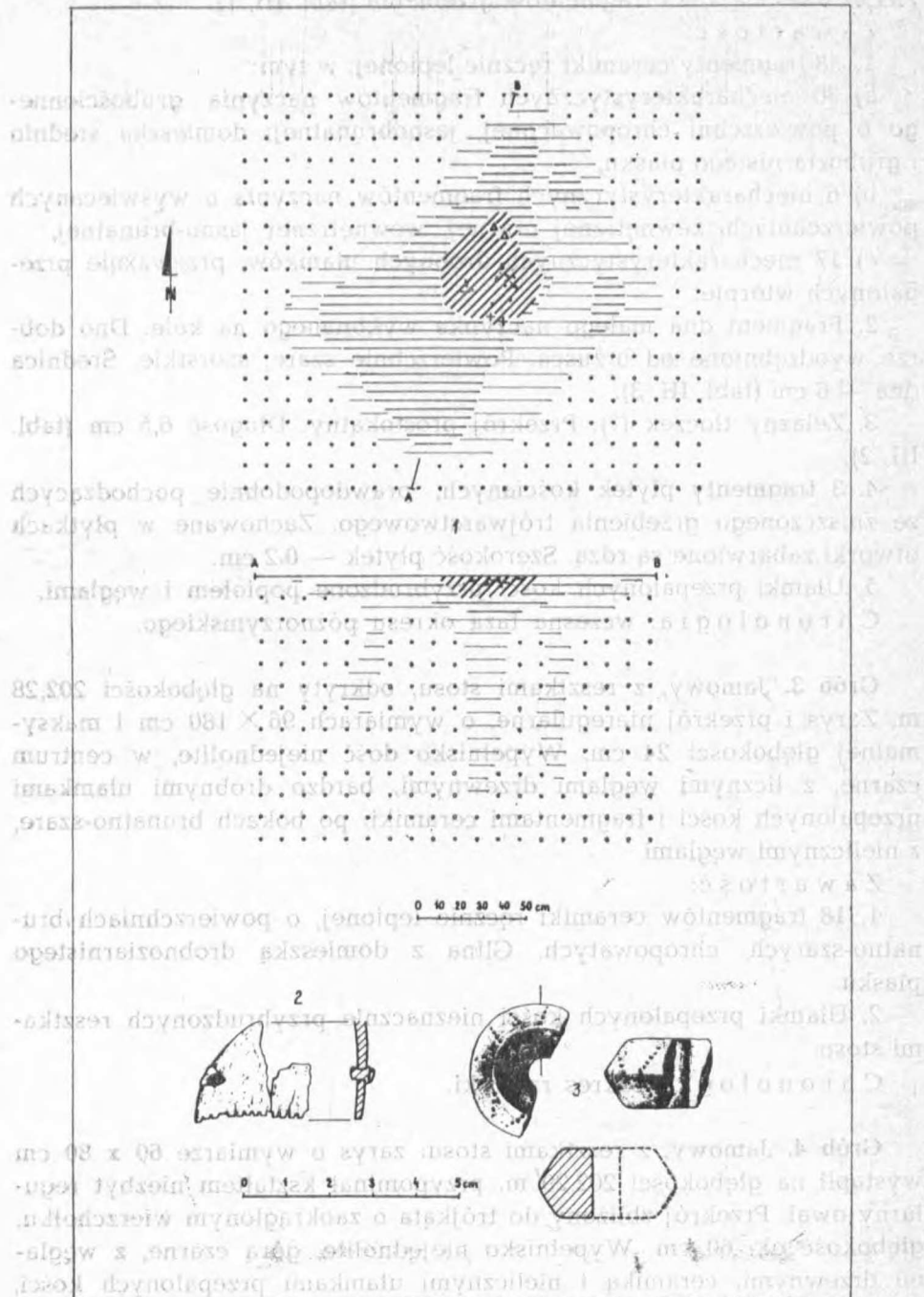

ceramika

węgiel drzewny

Tablica II

Kuców, stan. 7, grób 1 (1-3)

żelazny przedmiot wrzecionowatego kształtu (tłoczek?). Na dnie jamy znajdowało się kilka fragmentów grzebienia (tabl. III, 1).

Z a w a r t o ś ć:

1. 53 fragmenty ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 30 niecharakterystycznych fragmentów naczynia grubościennego o powierzchni chropowatej, jasnobrunatnej; domieszka średnio i gruboziarnistego piasku,

b) 6 niecharakterystycznych fragmentów naczynia o wyświecanych powierzchniach, zewnętrznej czarnej, wewnętrznej jasno-brunatnej,

c) 17 niecharakterystycznych drobnych ułamków, przeważnie przepalonych wtórnie.

2. Fragment dna małego naczynka wykonanego na kole. Dno dobrze wyodrębnione od brzusca. Powierzchnie szare, szorstkie. Średnica dna — 6 cm (tabl. III, 3).

3. Żelazny tłoczek (?). Przekrój prostokątny. Długość 6,5 cm (tabl. III, 2).

4. 3 fragmenty płytek kościanych, prawdopodobnie pochodzących ze zniszczonego grzebienia trójwarstwowego. Zachowane w płytkach otwarki zabarwione są rdzą. Szerokość płytek — 0,2 cm.

5. Ułamki przepalonych kości przybrudzone popiołem i węglami.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 3. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,28 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 96 × 180 cm i maksymalnej głębokości 24 cm. Wypełnisko dość niejednolite, w centrum czarne, z licznymi węglami drzewnymi, bardzo drobnymi ułamkami przepalonych kości i fragmentami ceramiki; po bokach brunatno-szare, z nielicznymi węglami.

Z a w a r t o ś ć:

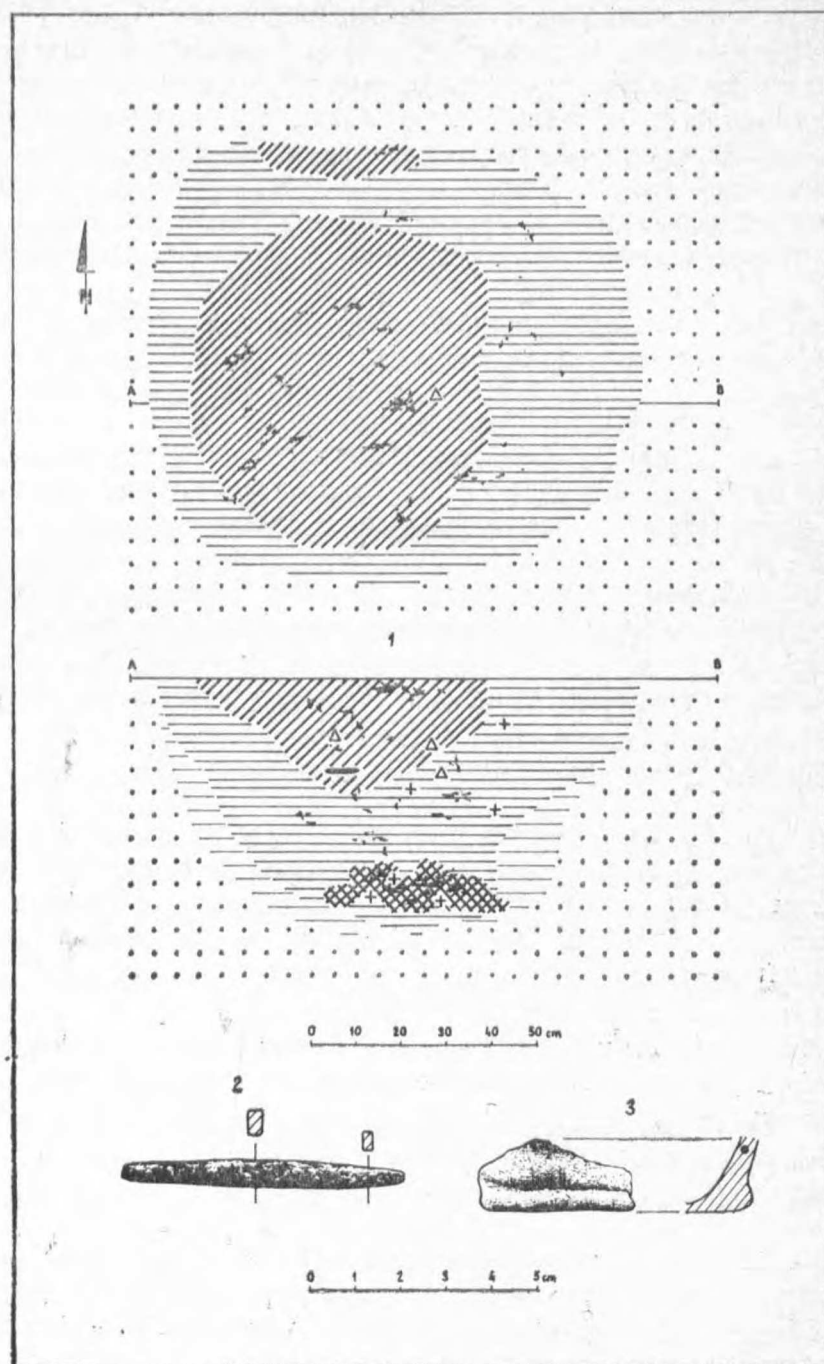
1. 18 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, o powierzchniach brunatno-szarych, chropowatych. Gлина z domieszką drobnoziarnistego piasku.

2. Ułamki przepalonych kości nieznacznie przybrudzonych resztkami stosu.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 4. Jamowy, z resztkami stosu; zarys o wymiarze 60 x 80 cm wystąpił na głębokości 202,29 m, przypominał kształtem niezbyt regularny owal. Przekrój zbliżony do trójkąta o zaokrąglonym wierzchołku, głębokość ok. 60 cm. Wypełnisko niejednolite, górą czarne, z węglami drzewnymi, ceramiką i nielicznymi ułamkami przepalonych kości, dołem szare, rozmyte.

Tablica III

Kurow, stan. 7, grób 2 (1—3)

Zawartość:

1. 25 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 8 fragmentów baniastego naczynia o wyswieconej, czarnej powierzchni; cienka, lekko wywinięta krawędź wylewu przechodzi bezpośrednio w brzusec o łagodnym profilu, dno bardzo słabo wyodrębnione; domieszka średnioziarnistego tłucznia, średnica wylewu ok. 14 cm, średnica dna ok. 12 cm;

b) 17 małocharakterystycznych ułamków kilku naczyń.

2. Ułamki przepalonych kości nieznacznie zabrudzonych resztkami stosu.

Chronologia: schyłek wczesnego okresu rzymskiego i początkowy okres wczesnej fazy okresu późnorzymskiego.

Grób 5. Jamowy, z resztkami stosu; owalny zarys o wymiarach 38×34 cm wystąpił na głębokości 202,27 m. Przekrój nieckowaty, głębokość ok. 7 cm. Wypełnisko czarne, z licznymi węglami drzewnymi, fragmentem ceramiki i bardzo małą ilością szczątków kostnych.

Zawartość:

1. Niecharakterystyczny ułamek ceramiki ręcznie lepionej. Powierzchnia szaro-brunatna, niestarannie wygładzona. Domieszka średnioziarnista.

2. Ułamki przepalonych kości nieznacznie przybrudzone resztkami stosu.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 6. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,26 m. Zarys owalny o wymiarach 30×35 cm, przekrój nieregularny o maksymalnej głębokości 30 cm. Wypełnisko niejednolite, w centrum czarno-brunatne, z węglami nielicznymi kośćmi, na obrzeżach brunatno-szare, z fragmentami ceramiki.

Zawartość:

1. 2 niecharakterystyczne fragmenty ceramiki ręcznie lepionej. Powierzchnie chropowate, ciemnobrunatne. Domieszka drobnoziarnistego piasku.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 7. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,28 m. Zarys w przybliżeniu owalny, o wymiarach 39×42 cm. Przekrój nieregularny, głębokość maksymalna 8 cm. Wypełnisko brunatno-szare, intensywniej zabarwione w części środkowej, gdzie koncentrowały się węgle drzewne i ułamki nielicznych przepalonych kości.

Zawartość:

Ułamki przepalonych kości z nielicznymi śladami zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia: ?

Grób 8. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,18 m. Zarys kolisty, nieco rozwleczony od strony południowo-wschodniej, średnica 30 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 10 cm. Wypełnisko szare, z nielicznymi uławkami przepalonych kości i fragmentami ceramiki.

Zawartość:

1. 2 niecharakterystyczne ułamki ceramiki toczanej.
2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: późny okres rzymski (?).

Grób 9. Jamowy, z resztkami stosu; kolisty zarys o średnicy 50 cm odkryty na głębokości 202,36 m. Przekrój nieckowaty, głębokość 13 cm. Wypełnisko o czarno-brunatnym zabarwieniu zawierało szczątki kostne, węgle i liczne fragmenty ceramiki.

Zawartość:

1. 89 fragmentów kilku naczyń ręcznie lepionych, w tym:
 - a) 88 niecharakterystycznych uławków przeważnie wtórnie przepalonych,
 - b) fragment dna dobrze wyodrębnionego od brzuśca, powierzchnie szarobrunatne, gładkie, domieszka średnioziarnistego piasku, średnica dna 7 cm.
2. 2 fragmenty z największej wydłutości brzuśca naczynia toczonego na kole. Pod ostrym załomem brzuśca ornament w postaci dwóch poziomych linii rytych. Powierzchnie gładkie, barwy rdzawej. Domieszka drobnoziarnistego piasku.
3. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

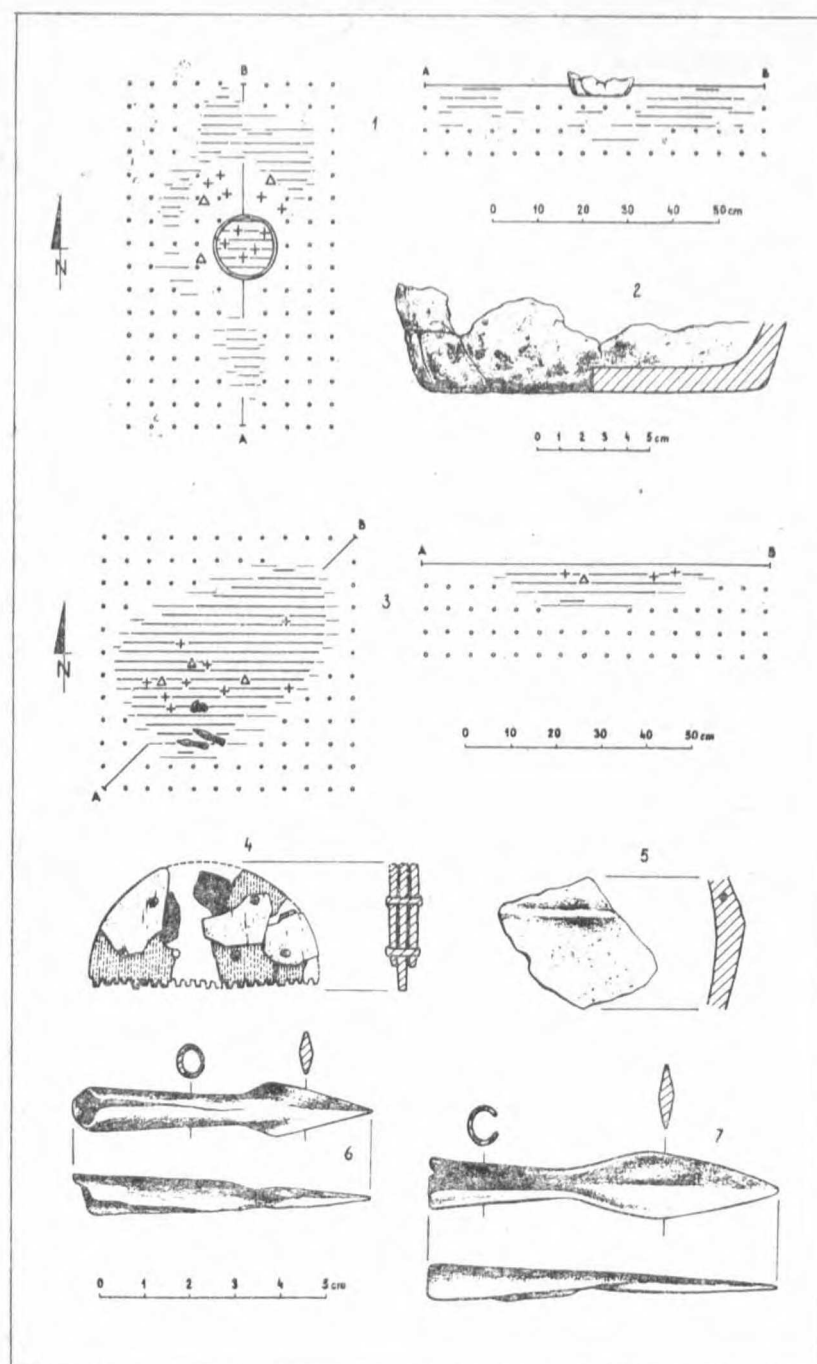
Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 10. Popielnicowy, czysty, odkryty na głębokości 202,10 m. Zniszczona w górnej partii popielnica stała w całkowicie czystym piasku. Kości znajdowały się w popielnicy, a niewielka ich część była rozproszona obok niej (tabl. IV, 1).

Zawartość:

1. Dolna część garnkowej popielnicy zachowana fragmentarycznie. Powierzchnie niejednolite; zewnętrzna kremowa, chropowata, wewnętrzna brunatno-szara, słabo gładzona. Domieszka w postaci gruboziarnistego tłucznia. Średnica dna 14 cm (tabl. IV, 2).

Tablica IV

Kuców, stan. 7, grób 10 (1—2), grób 21 (3—7)

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 11. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,33 m. Zarys zbliżony do owalnego, o wymiarach 75×55 cm. Przekrój nieregularny, składający się z dwóch nieckowatych, górą połączonych jam. Maksymalna głębokość 23 cm. Wypełnisko niejednolite, w części centralnej brunatno-szare, z węglami, nielicznymi kośćmi i ceramiką, po bokach i od dołu szare. W środkowej części jamy, na poziomie zarysu, znaleziono żelazną sprzączkę do pasa. W odległości 7 cm na południe od niej zlokalizowano kółeczko z żelaznego drutu (tab. V, 1).

Zawartość:

1. 7 małocharakterystycznych ułamków naczynia ręcznie lepięcego, w tym 1 fragment wylewu. Krawędź wylewu prosta, cienka. Powierzchnia lekko chropowata, barwy ceglastej.

2. 6 niecharakterystycznych ułamków ceramiki toczonej na kole. Powierzchnie gładkie, barwy rdzawej. Domieszka niewidoczna.

3. Wieloczęściowa sprzączka żelazna złożona z półkolistej ramy, skuwki, ośki zakończonej guzami i kolca. W skuwce tkwią dwa nity. Wymiary skuwki: $2,2 \times 1,6$ cm, wymiary ramy ok. $2,3 \times 2,0$ cm (tabl. V, 2).

4. Kółeczko z drutu żelaznego o zawiniętych na siebie końcach. Średnica kółka ok. 3 cm (tabl. V, 3).

5. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza późnego okresu rzymskiego.

Grób 12. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,42 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 50×70 cm i maksymalnej głębokości 18 cm. Wypełnisko niejednolite, górą czarno-brunatne, dołem brunatno-szare. Węgla drzewne, fragmenty ceramiki i ułamki przepalonych kości były rozproszone w całej jamie.

Zawartość:

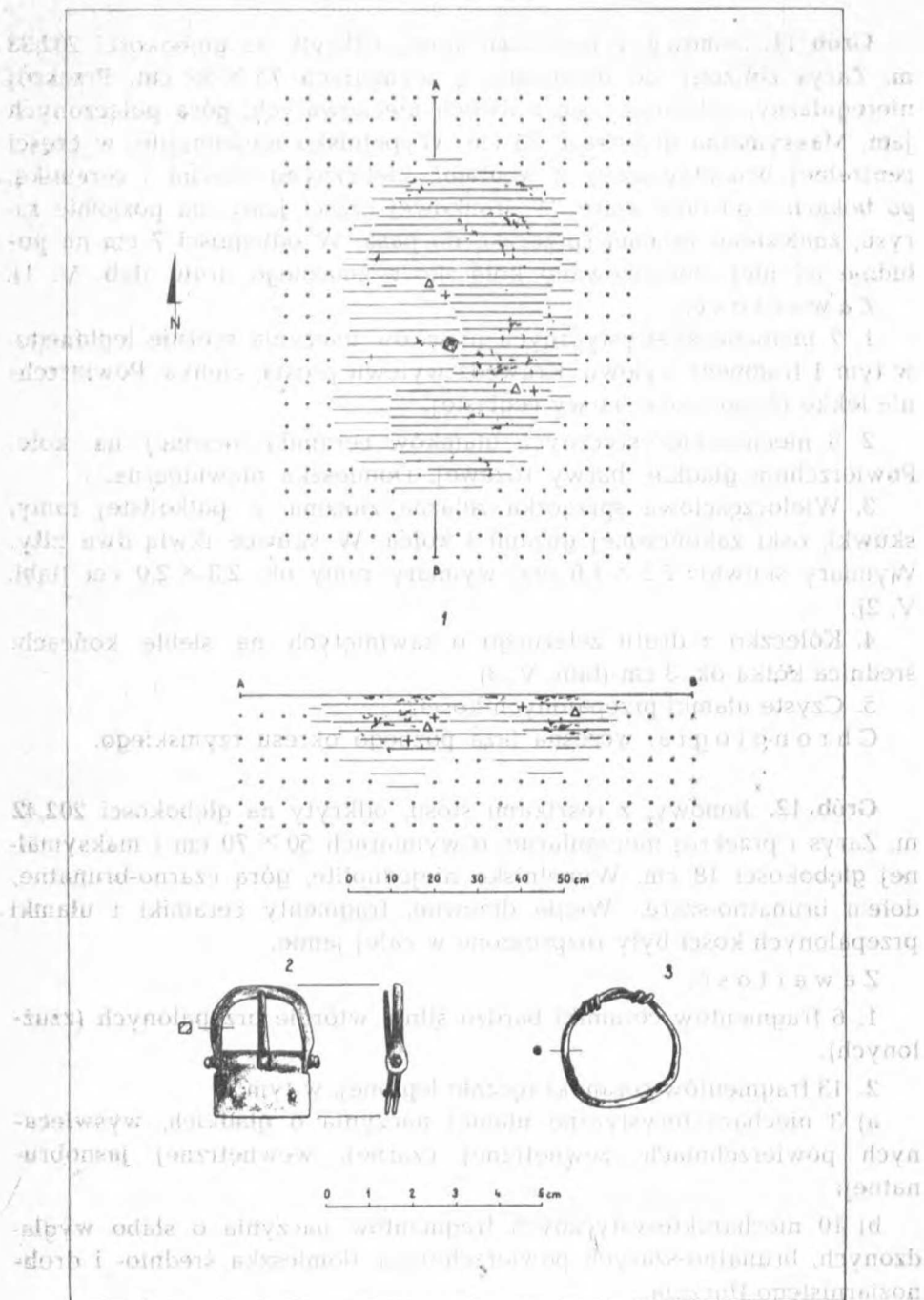
1. 6 fragmentów ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych).

2. 13 fragmentów ceramiki ręcznie lepięcej, w tym:

a) 3 niecharakterystyczne ułamki naczynia o gładkich, wyswieczanych powierzchniach, zewnętrznej czarnej, wewnętrznej jasnobrunatnej;

b) 10 niecharakterystycznych fragmentów naczynia o słabo wygładzonych, brunatno-szarych powierzchniach, domieszka średnio- i drobnoziarnistego tłucznia.

Tablica V

Kuców, stan. 7, grób 11 (1—3)

3. 3 niecharakterystyczne fragmenty naczynia toczzonego na kole. Powierzchnie gładkie, barwy ceglastej.

4. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 13. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,27 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 114 × 220 cm i maksymalnej głębokości ok. 40 cm. Wypełnisko niejednolite: szare i brunatno-szare. Większość zabytków w postaci dużej ilości ceramiki, grotu strzały, fibuli i fragmentów grzebienia znajdowało się na poziomie zarysu jamy, zaś fragmenty umby oraz kilka nitów w partii przydennej. Na przestrzeni całego wypełniska wystąpiły w dużej ilości szczątki kostne oraz liczne węgle drzewne (tabl. VI, 1).

Zawartość:

1. 76 fragmentów ceramiki ręcznie lepianej, w tym:

a) 21 fragmentów grubościennego naczynia jajowatego, krawędź wylewu cienka, o półkolistym przekroju, nieznacznie wychylona na zewnątrz, dno słabo wyodrębnione, trochę powyżej największej wydętości brzusca umieszczono uszka pionowo przekłute, powierzchnie: zewnętrzna jasnobrunatna, chropowata, wewnętrzna czarniawa, gładka, domieszka grubo- i średnioziarnistego tłucznia;

b) 6 fragmentów dolnej części naczynia prawdopodobnie jajowatego, dno dobrze wyodrębnione, powierzchnie jasnobrunatne, słabo wygładzone, domieszka gruboziarnistego piasku, średnica dna 8 cm (tabl. VI, 2);

c) fragment wylewu o stosunkowo cienkiej, silnie wywiniętej krawędzi, powierzchnie jasnobrunatne, lekko chropowate, domieszka średnioziarnistego tłucznia (tabl. VII);

d) dolna część naczynia na „kopytkowatej” nóżce, powierzchnie brunatnożółtawe, lekko szorstkie, średnica dna 4,5 cm, wysokość nóżki 1 cm (tabl. VII, 13);

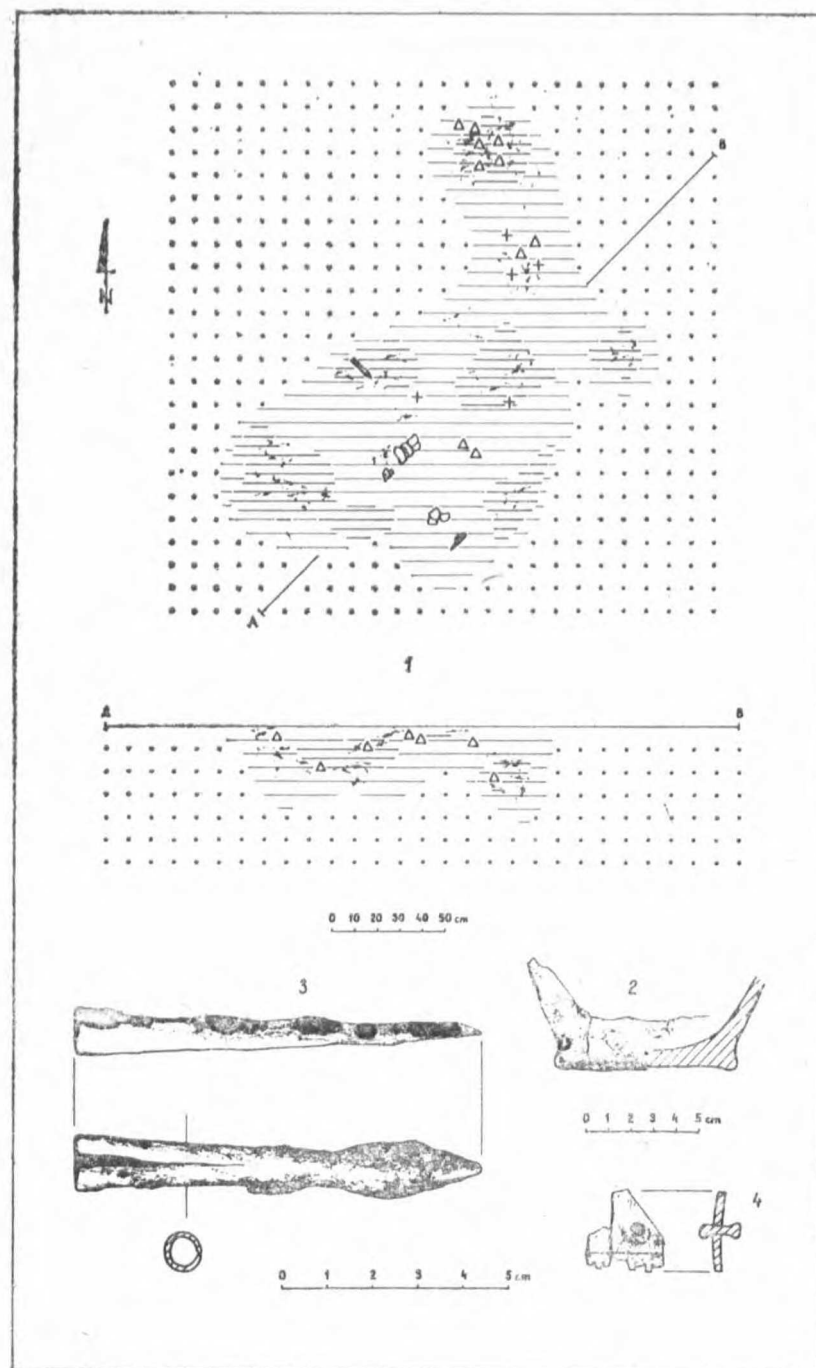
e) dolna część miniaturowego naczynka o słabo wyodrębnionym dnie, powierzchnie jasnobrunatne, lekko szorstkie, domieszka drobnoziarnistego piasku, średnica dna 3,5 cm (tabl. VII, 12);

f) 46 niecharakterystycznych fragmentów różnych naczyń.

2. 69 fragmentów ceramiki toczzonej na kole, w tym:

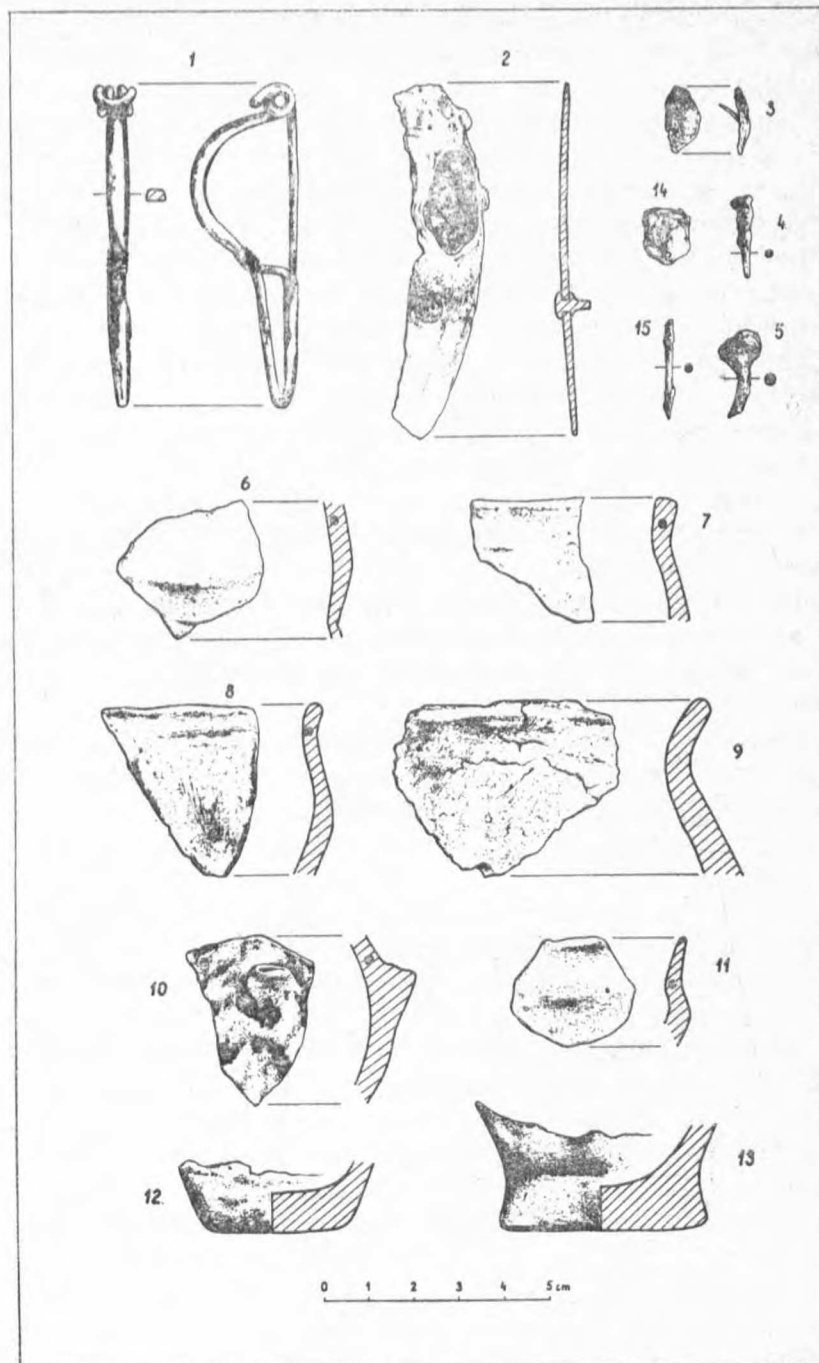
a) 45 niecharakterystycznych ułamków;

b) 6 fragmentów górnej części czarki o profilu ostrym, dwustożkowatym, krawędzi wylewu lekko pogrubionej, wychylonej nieznacznie na zewnątrz, powierzchniach szorstkich, barwy ceglastej, średnica wylewu 9 cm;

Kuców, stan. 7, grób 13 (1—4)

Tablica VII

Kuców, stan. 7, grób 13 (1—15)

c) 2 fragmenty naczynka miniaturowego o krawędzi wylewu bardzo wąskiej; ostry załom brzuśca umieszczony w połowie wysokości, powierzchnie jasnobrunatne, nieco szorstkie, średnica brzuśca 6 cm (tabl. VII, 11);

d) fragment taśmowatego ucha o powierzchni lekko szorstkiej, jasnobrunatnej;

e) fragment naczynia ozdobionego guzkiem umieszczonym nieco powyżej brzuśca, powierzchnie szare, lekko szorstkie (tabl. VII, 10);

f) fragment wylewu naczynia o krawędzi cienkiej, od góry ściętej, nieznacznie wygiętej na zewnątrz, powierzchniach szorstkich, szarobrunatnych; średnica wylewu 10 cm (tabl. VII, 7);

g) fragment górnej części naczynia o łagodnym profilu i cienkiej krawędzi wylewu, w przekroju półokrągłej, lekko wychylonej na zewnątrz; powierzchnie ceglaste, szorstkie, średnica wylewu 9 cm, średnica brzuśca 11 cm (tabl. VII, 8);

h) 2 fragmenty dna naczynia, dno dobrze wyodrębnione od brzuśca, powierzchnie jasnobrunatne, gładkie, z widocznymi śladami ciągów garncarskich; średnica dna 7 cm.

3. Jednodzielna fibula żelazna z podwiniętą, wąską nóżką. Kabłąk łukowato wygięty, sprężynka krótka, czterozwojowa z górną cięciwą. Przekrój kabłąka czworokątny, nóżki, sprężynki i igły — okrągłe. Długość fibuli 7 cm, wysokość kabłąka 2,5 cm (tabl. VII, 1).

4. Fragmenty trójwarstwowego grzebienia kościanego o półkolistym uchwycie. Zachowane 4 nity żelazne i płytka środkowa. Długość nitów 0,9 cm, szerokość płytki 0,2 cm (tabl. VI, 4).

5. Fragment brzegu umbra żelaznego z zachowanym nitem o płaskokulistej główce (tabl. VII, 2).

6. 3 silnie zniszczone przez korozję nity, z których jeden należał najprawdopodobniej do umbra (tabl. VII, 3—5).

7. Fragment żelaznej blaszki z małym otworkiem kolistym (tabl. VII, 14).

8. Żelazny grot strzały. Ostrze liściowate o soczewkowatym przekroju. Tuleja zwinięta, w dolnej partii niedokuta, przekrój kolisty. Długość całkowita 9 cm, średnica tulei 0,8 cm (tabl. VI, 3).

9. Fragment żelaznej igielki najprawdopodobniej od fibuli (tabl. VII, 15).

10. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 14. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,29 m. Zarys zbliżony do kolistego, o średnicy 35 cm, przekrój nieckowa-

ty, głębokość 1,7 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z małą ilością szczątków kostnych, fragmentami ceramiki i węglami drzewnymi. W części przydennej jamy znaleziono fragmenty grzebienia i zdobioną kościaną okładzinę noża (tabl. VIII, 1).

Zawartość:

1. 15 niecharakterystycznych ułamków ceramiki ręcznie lepionej, przeważnie wtórnie przepalonych.

2. 6 fragmentów kościanych płytek należących pierwotnie do trójwarstwowego grzebienia. Na dwóch fragmentach płytek widoczne otworki po nitach. W jednym z fragmentów tkwi żelazny nit. Grubość płytek 0,2 cm, długość nitu 0,9 cm (tabl. VIII, 3).

3. Kościana okładzina noża zdobiona rytymi liniami układającymi się w szereg iksów ujętych w dwie linie poziome. Zachowany okrągły otworek po nicie żelaznym (ślad rdzy) (tabl. VIII, 2).

4. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 15. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,31 m. Zarys owalny o wymiarach 25×28 cm, przekrój nieregularny, maksymalna głębokość 20 cm. Wypełnisko szare, z ułamkami przepalonych kości i fragmentami ceramiki.

Zawartość:

1. 12 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki lepionej ręcznie. Powierzchnie słabo wygładzone; zewnętrzna jasnobrunatna, wewnętrzna czarniawa. Domieszka drobnoziarnistego piasku.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 16. Jamowy, czysty; owalny zarys o wymiarach 25×28 cm wystąpił na głębokości 202,31 m. Przekrój zbliżony do trójkąta, głębokość maksymalna 15 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z małą ilością przepalonych kości i fragmentami ceramiki.

Zawartość:

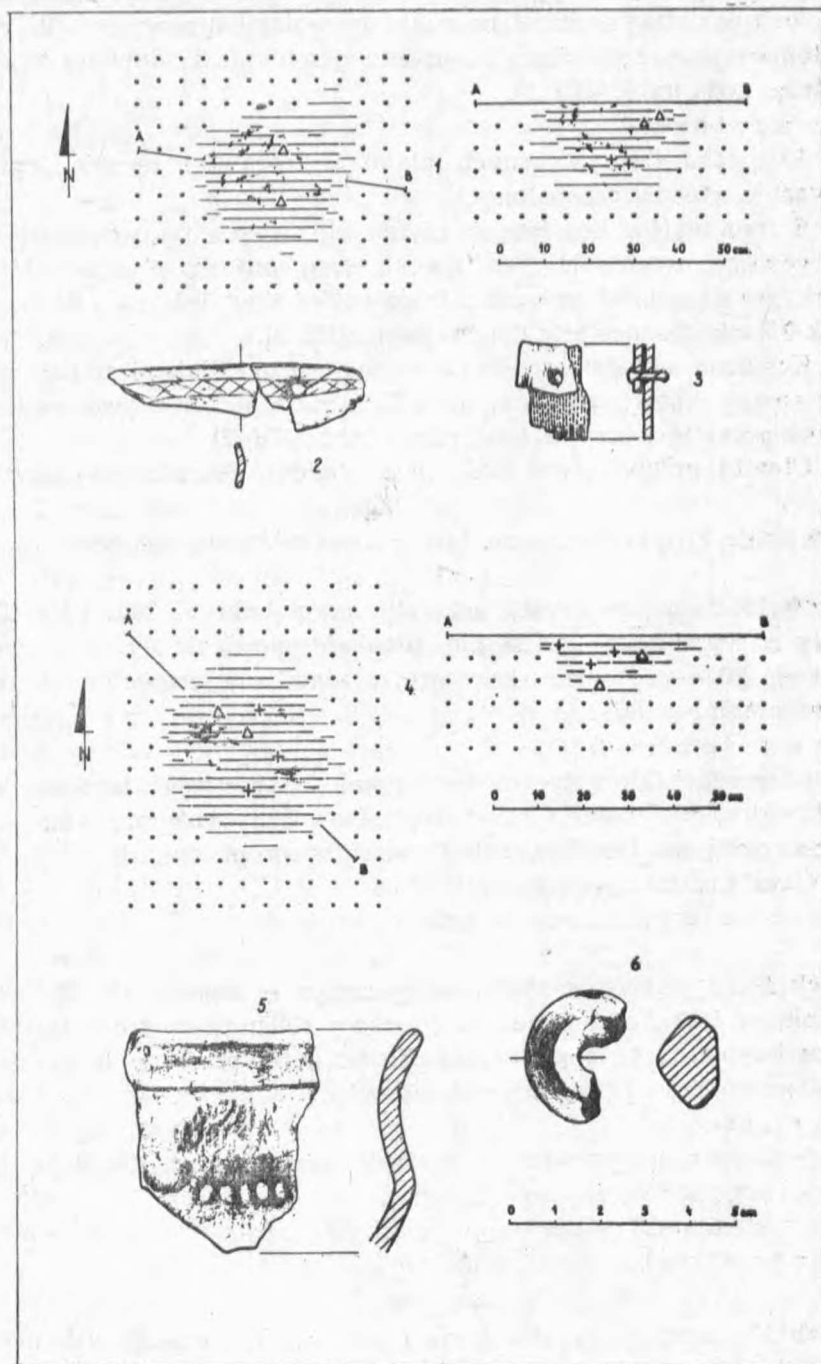
1. 9 niecharakterystycznych, wtórnie przepalonych ułamków ceramiki, prawdopodobnie ręcznie lepionej.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 17. Jamowy, czysty; zarys i profil jamy niemożliwe do uchwycenia. Obecność grobu ujawniła się dzięki odkryciu małego (o średnicy 10 cm) skupiska zbitych fragmentów przepalonych kości, znajdują-

Tablica VIII

Kuców, stan. 7, grób 14 (1—3), grób 27 (4—6)

cych się bezpośrednio w żółtym piasku. Głębokość skupiska 202,31 m.

Zawartość:

Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: późny okres rzymski.

● **Grób 18.** Jamowy, czysty; nieregularny zarys o wymiarach 33×35 cm wystąpił na głębokości 202,28 m. Przekrój zbliżony do trójkąta, głębokość 20 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z nielicznymi uławkami przepalonych kości i ceramiką.

Zawartość:

1. 4 małocharakterystyczne fragmenty naczynia lepięnego ręcznie, w tym jeden fragment dna. Dno dobrze wyodrębnione od brzuśca. Powierzchnie jasno-brunatne, chropowate. Domieszka średnioziarnistego piasku i drobnoziarnistego tłucznia. Średnica dna 13 cm.

2. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 19. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,26 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 35×42 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 20 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z licznymi węglami drzewnymi, fragmentami ceramiki i drobnymi, nie nadającymi się do eksploracji, niezbyt licznymi szczątkami kostnymi.

Zawartość:

1. 16 zdeformowanych silnym przepałem fragmentów naczynia prawdopodobnie ręcznie lepięnego.

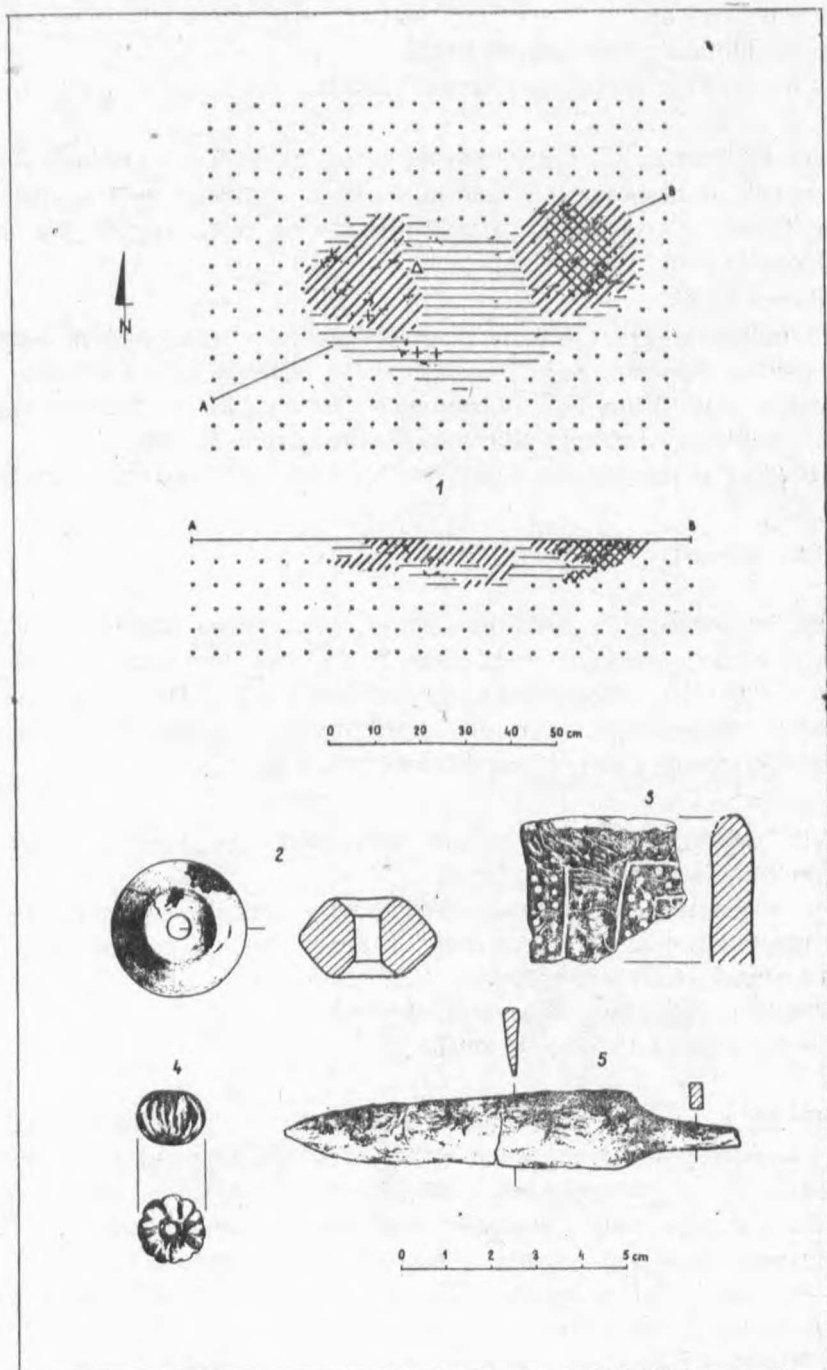
2. 18 niecharakterystycznych fragmentów ręcznie lepięnego naczynia grubościennego. Powierzchnie chropowate, jasnobrunatne. Domieszka gruboziarnistego tłucznia.

3. Ułamki przepalonych czystych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 20. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,39 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 73×40 cm i maksymalnej głębokości 11 cm. Wypełnisko niejednolite, w części wschodniej czarne, z dużą ilością węgla, w części zachodniej czarno-brunatne, z niezbyt licznymi kośćmi, węglami i ceramiką, w środkowej partii szare, z kilkoma uławkami przepalonych kości. W południowej części jamy, na głębokości 2 cm poniżej zarysu, zlokalizowano żelazny nóż, nieopodal którego znaleziono paciorek i przęślik (tabl. IX, 1).

Zawartość:

Kuców, stan. 7, grób 20 (1—15)

1. 7 niecharakterystycznych ułamków ceramiki lepionej, przeważnie wtórnie przepalonych, w tym jeden fragment zdobiony meandrem wypełnionym dolkami wykonanymi stempelkiem. Powierzchnia zewnętrzna gładka, czarna, wewnętrzna gładka, jasnobrunatna. Domieszka słabo widoczna (piasek) (tabl. IX, 3).

2. Nóż żelazny z dwustronnie wyodrębnionym, krótkim trzonkiem. Ostrze silnie zużyte. Długość całkowita 10,2 cm (tabl. IX, 5).

3. Gliniany przesłik dwustożkowaty o wklęsłych biegunach. Średnica 3 cm, wysokość 1,8 cm (tabl. IX, 2).

4. Melonowaty paciorek z półprzezroczystego szkła barwy seledynowej, zdobiony pionowymi żłobkami. Średnica 1,5 cm, wysokość 1,2 cm, (tabl. IX, 4).

5. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: schyłek okresu wczesnorzymskiego i wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 21. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,31 m. Zarys owalny, o wymiarach 55×34 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 10 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z dużą ilością przepalonych kości i fragmentami ceramiki. W południowej części jamy, na głębokości 1 cm poniżej zarysu, odkryto dwa groty strzał i fragmenty grzebienia (tabl. IV, 3).

Zawartość:

1. 17 fragmentów naczynia toczzonego na kole, w tym:

a) 15 niecharakterystycznych ułamków;

b) fragment największej wydętości brzuśca ornamentowany poziomą linią rytą (tabl. IV, 5);

c) fragment wylewu o krawędzi prostej, od góry ściętej; powierzchnie ciemnoszare, szorstkie.

2. 3 niecharakterystyczne ułamki naczynia ręcznie lepionego. Powierzchnie chropowate barwy kremowej. Domieszka średnioziarnistego piasku.

3. Żelazny grot strzały. Ostrze liściowate, o przekroju romboidowym. Tuleja zwinięta, niedokuta, o przekroju owalnym. Długość całkowita 7,7 cm. (tabl. IV, 7).

4. Żelazny grot strzały. Ostrze kształtu romboidowego. Tuleja zwinięta, w dolnej partii niedokuta, przekrój kolisty. Długość całkowita 6,8 cm (tabl. IV, 6).

5. Fragmentarycznie zachowany kościany grzebień trójwarstwowy o półkolistym uchwycie. Szerokość płytek 0,2 cm, długość nitów żelaznych 0,8 i 0,9 cm (tabl. IV, 4).

6. Fragmenty przepalonych czystych kości.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 22. Jamowy, czysty, częściowo zniszczony, odkryty na głębokości 202,13 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 100×90 cm i głębokości maksymalnej 34 cm. Wypełnisko dość niejednolite, szare i brunatno-szare, z niewielką ilością szczątków kostnych i fragmentami ceramiki. W południowowschodniej części jamy na poziomie zarysu odkryto żelazny uchwyt wieka szkatułki (tabl. X, 1).

Zawartość:

1. 44 fragmenty ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 21 fragmentów naczynia o powierzchni jasnobrunatnej, zdobionego ornamentem paznokciowym, domieszka gruboziarnistego tłucznia (tabl. X, 3);

b) 23 ułamki naczynia o niestarannie wygładzonych, brunatno-szarych powierzchniach, wśród nich fragment wylewu o pogrubionej, nieznacznie wychylonej na zewnątrz krawędzi (tabl. X, 4).

2. Żelazny uchwyt wieka szkatułki pokryty patyną ogniową. Część środkowa uformowana w kolistę uszko, ramiona na końcach zwężone i wygięte (tabl. X, 2).

3. Ułamki przepalonych czystych kości.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 23. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,27 m. Zarys zbliżony do kołystego, o wymiarach 62×60 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 10 cm. Wypełnisko dość niejednolite, szare i jasnobrunatno-szare, z przepalonymi kośćmi i ceramiką (tabl. XI, 1).

Zawartość:

1. 12 fragmentów cionkościennego naczynia lepionego ręcznie, o bardzo ostrym profilu. Powierzchnie szaro-brunatne, szorstkie. Domieszka drobnoziarnistego piasku. Średnica wylewu 21 cm, średnica brzuśca 22 cm, prawdopodobna wysokość ok. 9 cm (tabl. XI, 2).

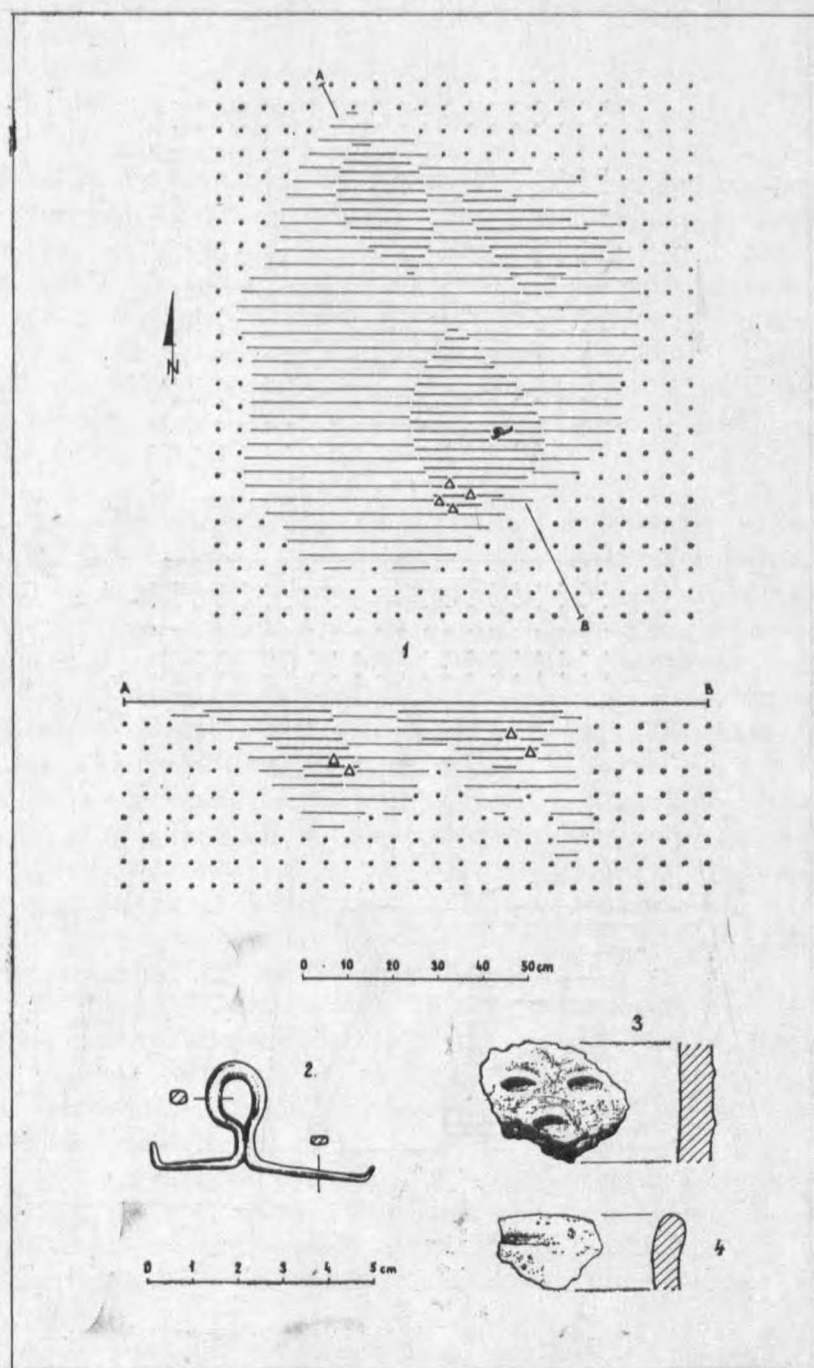
2. 2 fragmenty wylewów dwóch różnych naczyń toczonych na kole. Obie krawędzie wylewów cienkie, proste, od góry lekko ścięte. Powierzchnie jednego szorstkie, jasnobrunatne, drugiego szare, gładkie (tabl. XI, 3, 4).

3. Czyste fragmenty przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza późnego okresu rzymskiego.

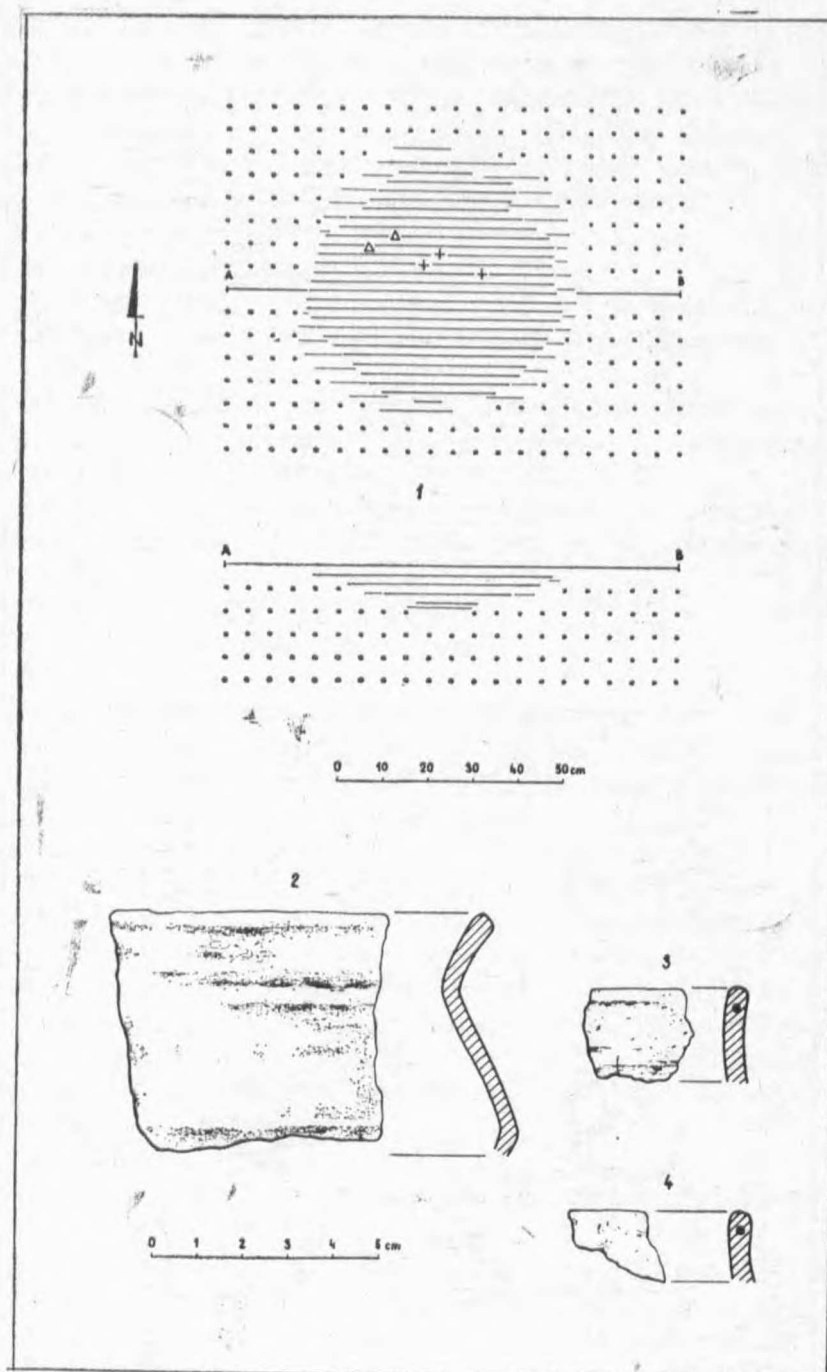
Grób 24. Jamowy, czysty; kołisty zarys o średnicy 40 cm odkryto na głębokości 202,27 m. Przekrój nieregularny, maksymalna głębokość 9 cm. Wypełnisko szare, z nielicznymi uławkami przepalonych kości i fragmentami ceramiki.

Tablica X

Kuców, stan. 7, grób 22 (1—4)

Tablica XI

Kuców, stan. 7, grób 23 (1—4)

Zawartość:

1. 5 niecharakterystycznych, wtórnie przepalonych ułamków ceramiki ręcznie lepionej.

2. Ułamki przepalonych czystych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 25. Popielnicowy, czysty; zarys jamy wystąpił na głębokości 202,13 m, miał kształt zbliżony do rombu o zaokrąglonych rogach. Wymiary zarysu 35×40 cm. Przekrój jamy nieckowaty, głębokość 26 cm. Popielnica była umieszczona w centrum jasnobrunatno-szarego wypełniska. Nad popielnicą w jamie rozproszone były nieliczne ułamki przepalonych kości, obok popielnicy znaleziono 3 paciorki, zaś pod nią fragmenty bliżej nieokreślonego stopionego przedmiotu brązowego. W popielnicy wśród kości znajdowały się fragmenty 2 fibul i 12 paciorków (tabl. XII, 1).

Zawartość:

1. Szerokootworowa popielnica jajowata z brzegiem zagiętym ku wnętrzu naczynia. Wysoko umieszczony załom brzuśca ozdobiony na obwodzie największej wydętości dołkami paznokciowymi. Krawędź wylewu cienka, o półkolistym przekroju. Dno dobrze wyodrębnione. Powierzchnie gładkie, miejscami wyswiecone, zewnętrzna jasno brunatno-szara, wewnętrzna czarna. Domieszka w postaci drobno- i średnioziarnistego piasku. Wysokość 18 cm, największa średnica brzuśca 24 cm, średnica wylewu 20 cm (tabl. XII, 8).

2. Brązowa zapinka z podwiniętą nóżką i stosunkowo długą, osadzoną na osi sprężynką o dolnej cięciwie. Masywny, łukowato wygięty kabłąk odznacza się trójkątnym wklęsłym od spodu przekrojem. W dwóch miejscach kabłąk jest ozdobiony poprzecznymi, głębokimi nacięciami. Nie zachowała się dolna część nóżki. Długość zachowana 5,7 cm, wysokość kabłąka ok. 1,8 cm (tabl. XII, 2).

3. Zniszczony kabłąk żelaznej fibuli z podwiniętą nóżką. Przekrój kabłąka okrągły. Prawdopodobnie część tej fibuli stanowi, obecnie złamana, silnie skorodowana igła (tabl. XII, 3, 5).

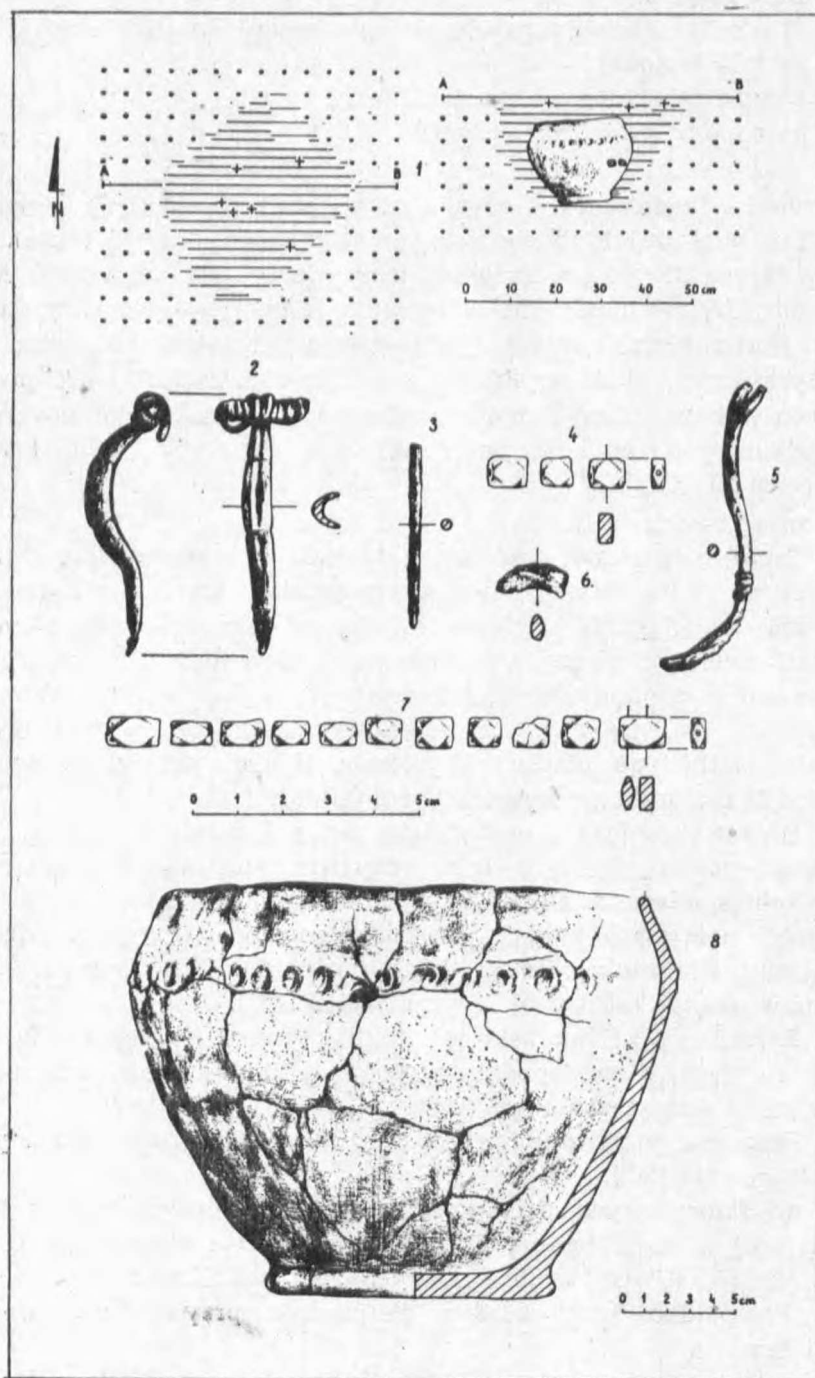
4. Fragment przedmiotu brązowego, bliżej nieokreślonego z powodu przetopienia (tabl. XII, 6).

5. 15 fluorytowych paciorków kuboktaedrycznych barwy białej, wpadającej w jasnoniebieską. Przeciętne wymiary: długość ok. 0,9 cm, wysokość ok. 0,7 cm, grubość ok. 0,3 cm (tabl. XII, 4, 7).

6. Przepalone kości bardzo nieznacznie przybrudzone węglami i popiołem.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego i początek młodszej fazy okresu późnorzymskiego.

Tablica XII

Kuców, stan. 7, grób 25 (1—8)

Grób 26. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,32 m. Zarys zbliżony do owalnego, o wymiarach 25×40 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 10 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z licznymi uławkami przepalonych kości, węglami i ceramiką.

Zawartość:

1. 4 fragmenty dna naczynia lepionego ręcznie. Powierzchnie gładkie, ciemnobrunatne. Domieszka średnioziarnistego piasku. Średnica dna 7 cm.

2. Ułamki przepalonych kości bardzo intensywnie zaczernionych przez węgle drzewne.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 27. Jamowy, czysty (?); owalny zarys wystąpił na głębokości 202,30 cm, wymiary zarysu 40×45 cm. Przekrój nieckowaty, nieco nieregularny, głębokość 12 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z fragmentami ceramiki i znikomą ilością bardzo drobnych, nie nadających się do eksploracji szczątków kostnych. W części północno-zachodniej jamy, na poziomie zarysu, wystąpiło niewielkie skupisko węgla drzewnych. W centrum wypełniska, na głębokości 5 cm poniżej zarysu, zlokalizowano przepalony przęślik (tabl. VIII, 4).

Zawartość:

1. 6 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 4 niecharakterystyczne ułamki;

b) 2 fragmenty górnej części czarki o esowatym profilu, krawędzi wylewu cienkiej, silnie wygiętej na zewnątrz i zdobieniu w postaci poziomej linii rytej na szyjce oraz pasma dołów na największej wydętości brzuśca; powierzchnia szaro-brunatna, domieszka średnioziarnistego piasku, średnica wylewu 11 cm (tabl. VIII, 5).

2. Fragment przepalonego przęślika glinianego o formie dwustożkowatej, z wklęsłymi biegunami. Domieszka w postaci średnioziarnistego piasku. Średnica 3 cm, wysokość 2 cm (tabl. VIII, 6).

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 28. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,30 m. Zarys owalny, o wymiarach 36×50 cm, przekrój nieckowaty, głębokości 12 cm. Wypełnisko dość niejednolite; górą szare, dołem jasnoszare. Przepalone szczątki kostne oraz fragmenty ceramiki wystąpiły w obrębie całej jamy grobowej.

Zawartość:

1. 11 silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych) fragmentów ceramiki.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 29. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,30 cm. Zarys kolisty, o średnicy 32 cm, przekrój nieckowaty, głębokości 30 cm. Wypełnisko jasnoszare, z fragmentami ceramiki i znikomą ilością bardzo drobnych, nie nadających się do eksploracji szczątków kostnych.

Zawartość:

1. 3 niecharakterystyczne ułamki naczynia lepionego ręcznie. Powierzchnie jasnobrunatne, słabo wygładzone. Domieszka droбноziarnistego tłucznia.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 30. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,29 m. Zarys wydłużony, o wymiarach 56×26 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 17 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z fragmentami ceramiki, węglami drzewnymi i ułamiłkami przepalonych kości.

Zawartość:

1. 5 fragmentów wylewu naczynia ręcznie lepionego. Krawędź wylewu pogrubiona, nieznacznie wychylona na zewnątrz. Powierzchnie szorstkie, brunatno-szare. Domieszka droбноziarnistego tłucznia.

2. Ułamki przepalonych kości z nieznacznymi śladami zabrudzenia przez węgle i popiół.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 31. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,35 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 180×60 cm i głębokości maksymalnej 60 cm. Wypełnisko brunatno-szare, ze szczątkami kostnymi, węglami i niezbyt licznymi fragmentami ceramiki.

Zawartość:

1. 16 małocharakterystycznych fragmentów naczyń ręcznie lepionych, w tym ułamek zdobiony poziomą linią rytą i umieszczonym pod nią rzędem małych dołków. Powierzchnie ornamentowanego fragmentu gładkie, o barwie żółtoszarej. Domieszka droбноziarnistego piasku.

2. Ułamki przepalonych kości zabrudzonych popiołem.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 32. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,31 m. Zarys owalny, o wymiarach 45×38 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 10 cm. Wypełnisko niejednolite, w centrum czarne z węglami drzewnymi, ceramiką i nielicznymi kośćmi, po bokach brunatno-szare, z małą ilością węgla i przepalonych kości.

Zawartość:

1. 18 niecharakterystycznych ułamków ceramiki lepionej ręcznie, przeważnie wtórnie przepalonych.
 2. Ułamki przepalonych kości ze śladami zabrudzenia resztkami stосу.
- Chronologia:** okres rzymski.

Grób 33. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,32 m. Zarys kolisty, o średnicy 67 cm, przekrój nieregularny, maksymalna głębokość 12 cm. Wypełnisko jasnoszare, z fragmentami ceramiki i znikomą ilością szczątków kostnych. W środkowej części jamy, na głębokości 3 cm poniżej zarysu, znaleziono płytki żelazne (okucie pasa?), na przestrzeni całego wypełniska znajdowały się fragmenty paciorków szklanych (tabl. XIII, 1).

Zawartość:

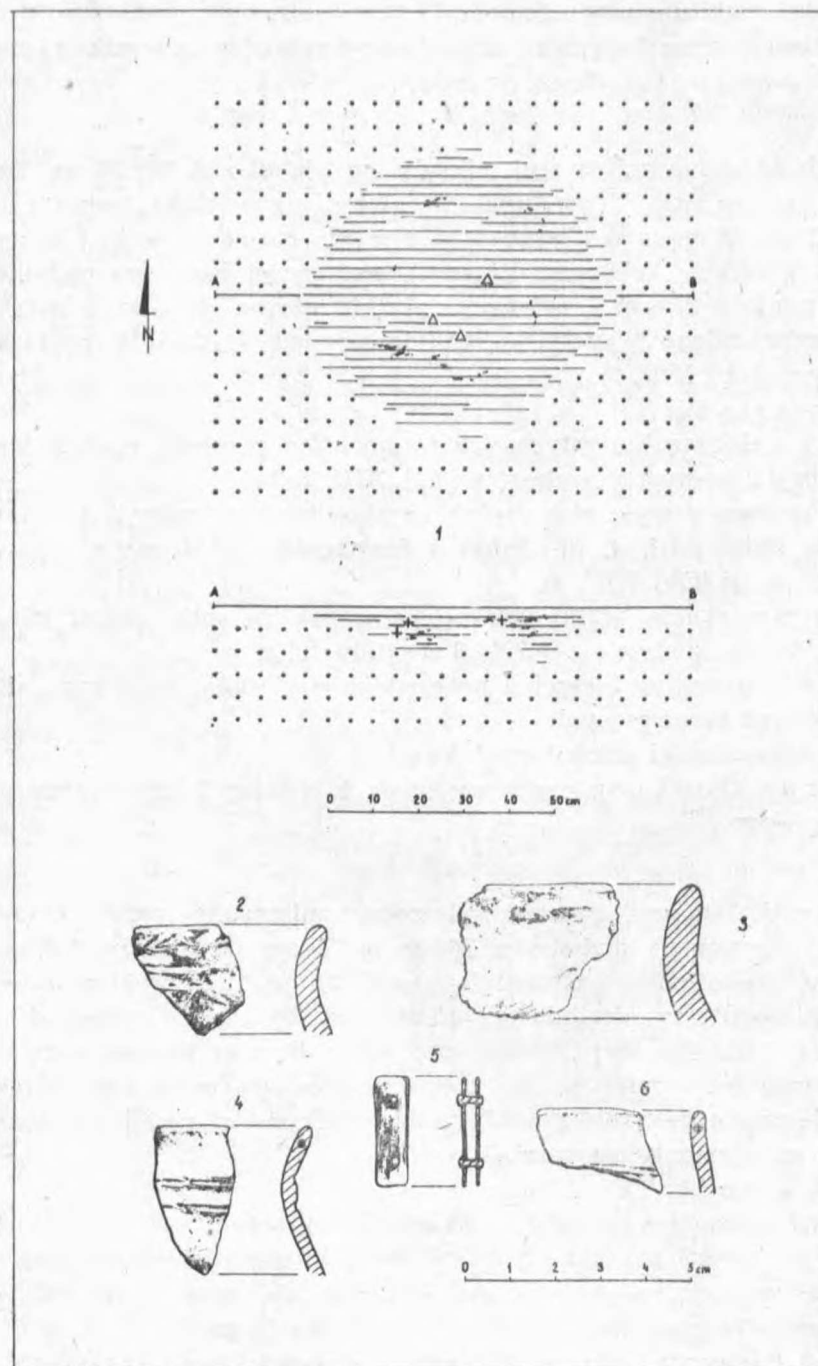
1. 11 małocharakterystycznych fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym 2 fragmenty wylewów (tabl. XIII, 2, 3).
2. Fragmenty wylewów dwóch cienkościennych naczyń toczonych na kole (tabl. XIII, 4, 6). Jeden z fragmentów zdobiony poziomymi liniami rytymi (tabl. XIII, 4).
3. 2 prostokątne płytki żelazne połączone ze sobą nitami (okucie pasa?). Wymiary płytek — 0,7×2,3 cm (tabl. XIII, 5).
4. 18 fragmentów białych i niebieskich paciorków szklanych, silnie zniszczonych przez przepań.
5. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: początkowy odcinek wczesnej fazy okresu późnorzymskiego.

Grób 34. Jamowy, z resztkami stосу, zniszczony przez korzenie drzewa, odkryty na głębokości 202,21 m. Zarys wydłużony, łukowato wygięty, długość 200 cm, szerokość ok. 50 cm. Przekrój rynnowaty, nieco nieregularny, średnia głębokość ok. 35 cm. Wypełnisko niejednolite: brunatno-szare, miejscami, gdzie liczniej występowały węgle, czarne lub popielate. Na przestrzeni całego wypełniska znajdowały się węgle drzewne, popiół, bardzo nieliczne ułamki przepalonych kości oraz fragmenty ceramiki.

Zawartość:

1. 41 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:
 - a) 7 fragmentów z dna i brzośca naczynia grubościennego; dno słabo wyodrębnione, o powierzchniach szorstkich, barwy ceglastej, domieszka drobnoziarnistego piasku, średnica dna 15 cm;
 - b) 2 fragmenty wylewu naczynia o gładkich, jasnobrunatnych po-

Kuców, stan. 7, grób 33 (1—6)

wierzchniach i krawędzi lekko pogrubionej, silnie wygiętej na zewnątrz; domieszka drobnoziarnistego tłucznia, średnica wylewu 13 cm;

c) 32 niecharakterystyczne ułamki różnych naczyń w większości silnie wtórnie przepalonych.

2. 5 fragmentów dolnej części czarki toczonej na kole. Dno dobrze wyodrębnione tworzy małą stopkę. Brzusiec zdobiony dookołą linią rytą. Powierzchnie gładkie, barwy rdzawej. Średnica dna 6 cm.

3. Ułamki przepalonych kości nieznacznie przybrudzone resztkami stosu.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 35. Jamowy, zniszczony, odkryty na głębokości 202,15 m. Wypełnisko czarno-brunatne, w nim kilka ułamków przepalonych kości i fragmenty ceramiki.

Zawartość:

1. Fragment krawędzi wylewu naczynia ręcznie lepionego. Krawędź cienka, od góry lekko przypłaszczona. Powierzchnie niestarannie gładzone, barwy żółtawej. Domieszka drobnoziarnistego tłucznia.

2. Ułamki przepalonych czystych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 36. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,17 m. Zarys owalny, o wymiarach 38×29 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 9 cm. Wypełnisko szare, z małą ilością bardzo drobnych przepalonych kości nie nadających się do eksploracji.

Zawartość:

Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: ?

Grób 37. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,22 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 48×78 cm i maksymalnej głębokości 22 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z ułamkami przepalonych kości i węglami.

Zawartość:

Fragmenty przepalonych czystych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 38. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,15 m. Zarys zbliżony do kolistego, o średnicy 23 cm. Przekrój nieckowaty. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi i dużą ilością szczątków kostnych.

Zawartość:

Fragmenty przepalonych kości, intensywnie zabrudzone resztkami stosu.

Chronologia: ?

Grób 39. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,18 m. Zarys kolisty, średnica 25 cm. Przekrój nieckowaty, nieco nieregularny, głębokość 17 cm. Wypełnisko niejednolite: miejscami czarno-brunatne, z dużą ilością węgla i przepalonych kości, miejscami zaś brunatno-szare, z niewielką tylko ilością przepalonych kości. We wschodniej części wypełniska, 3 cm od skraju jamy, na głębokości 3 cm poniżej zarysu, znaleziono fragmenty kościanego grzebienia (tabl. XIV, 1).

Zawartość:

1. Fragment trójwarstwowego grzebienia w postaci kościanej płytki z półkolistym grzbietem. W płytce zachowane dwa okrągłe otworki po nitach. Grubość płytki 0,3 cm (tabl. XIV, 2).

2. Ułamki przepalonych kości nieznacznie przybrudzone resztkami stosu.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 40. Jamowy, z resztkami stosu, silnie zniszczony przez korzenie drzewa, odkryty na głębokości 202,25 m. Zarys zbliżony do kwadratu o boku 220 cm. Przekrój nieregularny, średnia głębokość ok. 60 cm. Wypełnisko niejednolite: brunatno-szare i czarno-brunatne, a w miejscach największej koncentracji węgla drzewnych i popiołu — czarne i popielato-szare. Szczątki kostne znajdowały się przeważnie w południowej i południowo-wschodniej części grobu, natomiast fragmenty ceramiki występowały w obrębie całej jamy grobowej.

Zawartość:

1. 16 fragmentów ceramiki silnie wtórnie przepalonej (zzużłonej).

2. 37 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

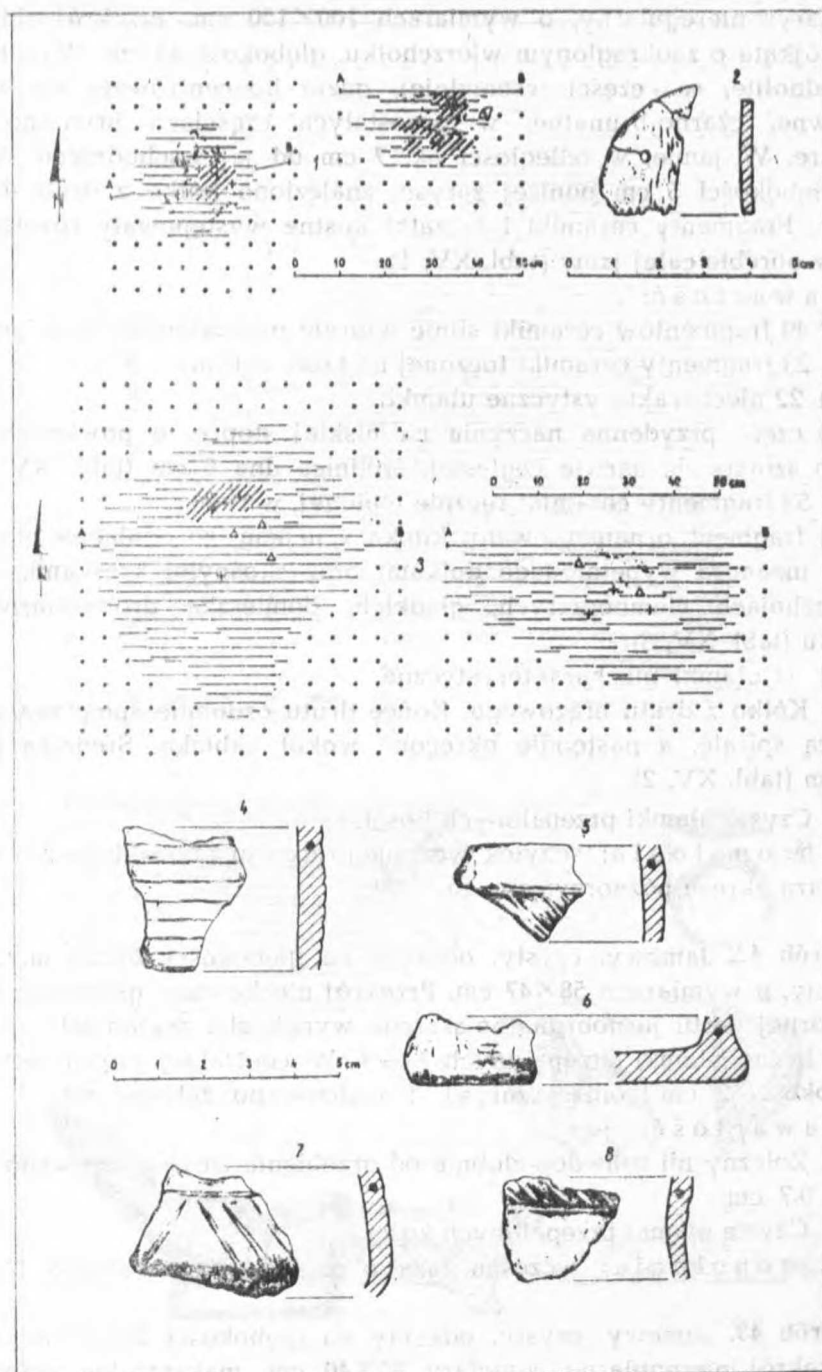
a) 33 fragmenty naczynia grubościennego, o cienkiej krawędzi wylewu, słabo wychylonej na zewnątrz, dnie słabo wyodrębnionym, powierzchniach jasnobrunatnych, niestarannie wygładzonych; domieszka średnioziarnistego tłucznia, średnica dna ok. 12 cm, średnica wylewu ok. 15 cm;

b) 4 fragmenty czarki cienkościenną na wysokiej pustej nóżce, o cienkiej krawędzi wylewu, w przekroju półkolistej, lekko wychylonej na zewnątrz; powierzchnie szorstkie, żółtawoszare, wysokość nóżki 1,5 cm, średnica dna 7 cm, średnica wylewu 14 cm.

3. Czyste fragmenty przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza późnego okresu rzymskiego (?).

Tablica XIV

Kuców, stan. 7, grób 39 (1—2), grób 81 (3—8)

Grób 41. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,31 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 100×150 cm. Przekrój zbliżony do trójkąta o zaokrąglonym wierzchołku, głębokość 45 cm. Wypełnisko niejednolite, w części wschodniej, gdzie koncentrowały się węgle drzewne, czarno-brunatne, w pozostałych częściach brunatno-szare i szare. W jamie, w odległości ok. 7 cm od jej wschodniego skraju, na głębokości 5 cm poniżej zarysu, znaleziono kółko z drutu brązowego. Fragmenty ceramiki i szczątki kostne występowały równomiernie w obrębie całej jamy (tabl. XV, 1).

Z a w a r t o ść:

1. 49 fragmentów ceramiki silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych).
2. 23 fragmenty ceramiki toczonej na kole, w tym:
 - a) 22 niecharakterystyczne ułamki;
 - b) część przydenna naczynia na niskiej stopce, o powierzchniach lekko szorstkich, barwie ceglastej; średnica dna 8 cm (tabl. XV, 4).
3. 53 fragmenty ceramiki ręcznie lepionej, w tym:
 - a) fragment ornamentowany kubka z uchem, ze zdobieniem w postaci meandra wypełnionego dołkami oraz skośnymi kreskami, o powierzchniach ciemnoszarych, gładkich; domieszka drobnopiękistego piasku (tabl. XV, 3);
 - b) 52 ułamki niecharakterystyczne.
4. Kółko z drutu brązowego. Końce drutu ozdobnie splecione w wirującą spiralę, a następnie okręcone wokół kabłąka. Średnica kółka 2,4 cm (tabl. XV, 2).
5. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: schyłek wczesnego okresu rzymskiego (?), wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 42. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,24 m. Zarys owalny, o wymiarach 58×47 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 9 cm. W górnej partii jasnobrunatno-szarego wypełniska znajdowały się niezbyt liczne ułamki przepalonych kości. W centralnej części jamy, na głębokości 2 cm poniżej zarysu, zlokalizowano żelazny nit.

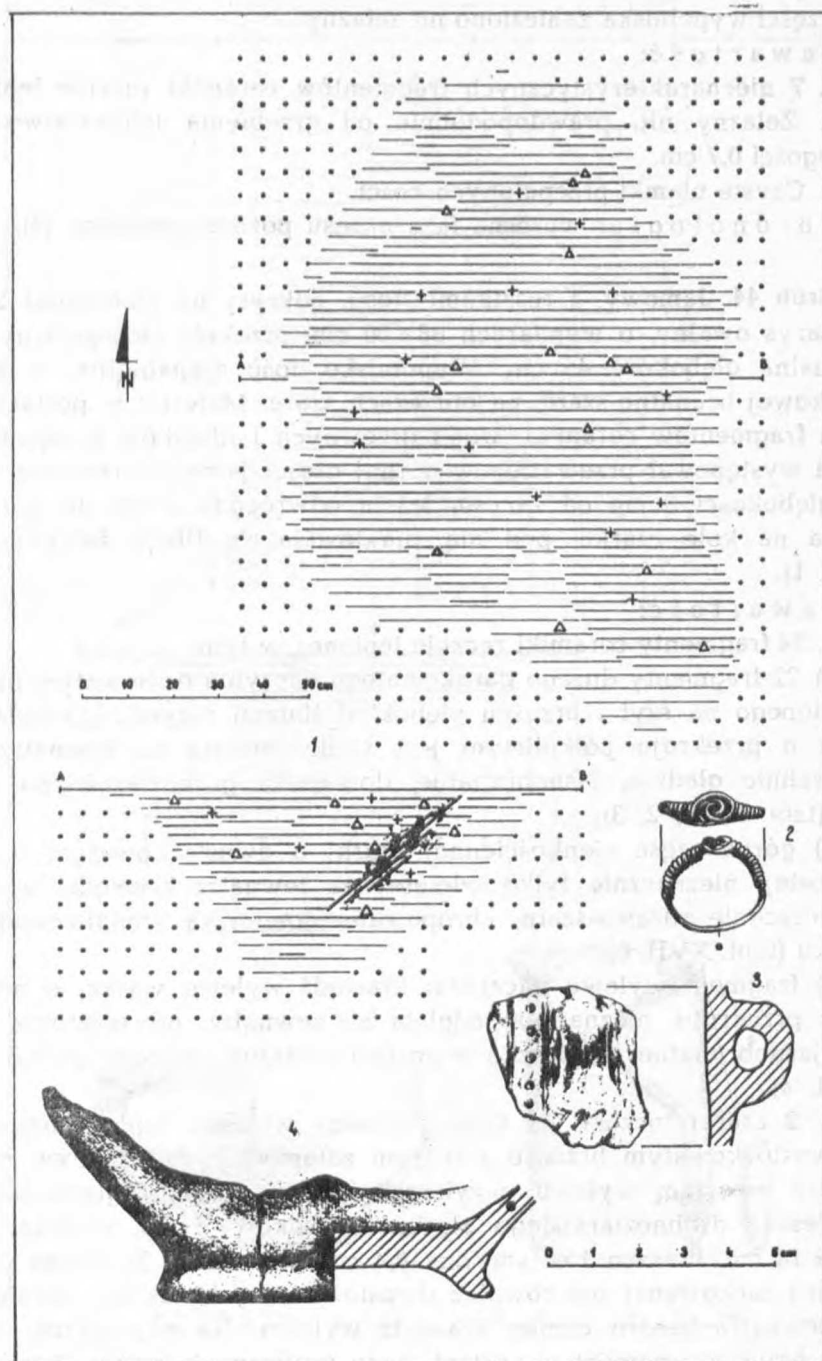
Z a w a r t o ść:

1. Żelazny nit prawdopodobnie od grzebienia trójwarstwowego. Długość 0,7 cm.
2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego (?).

Grób 43. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,27 m. Zarys i przekrój nieregularne, wymiary 80×40 cm, maksymalna głębokość ok. 12 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare z niezbyt licznymi ułam-

Tablica XV

Kuców, stan. 7, grób 41. (1—4)

kami przepalonych kości i kilkoma fragmentami ceramiki. W północnej części wypełniska znaleziono nit żelazny.

Z a w a r t o ść:

1. 7 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki ręcznie lepionej.
2. Żelazny nit, prawdopodobnie od grzebienia trójwarstwowego, o długości 0,7 cm.

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

C h r o n o l o g i a: wczesna faza okresu późnorzymskiego (?).

Grób 44. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,31 m. Zarys owalny, o wymiarach 88×80 cm, przekrój nieregularny, maksymalna głębokość 45 cm. Wypełnisko dość niejednolite, w części środkowej brunatno-szare, na obrzeżach szare. Materiał w postaci licznych fragmentów ceramiki, węgla drzewnych i ułamków przepalonych kości występował przeważnie w górnej części jamy. W centrum jamy, na głębokości 9 cm od zarysu, leżała odwrócona dnem do góry toczona na kole czarka, pod nią znajdowała się fibula żelazna (tabl. XVI, 1).

Z a w a r t o ść:

1. 24 fragmenty ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

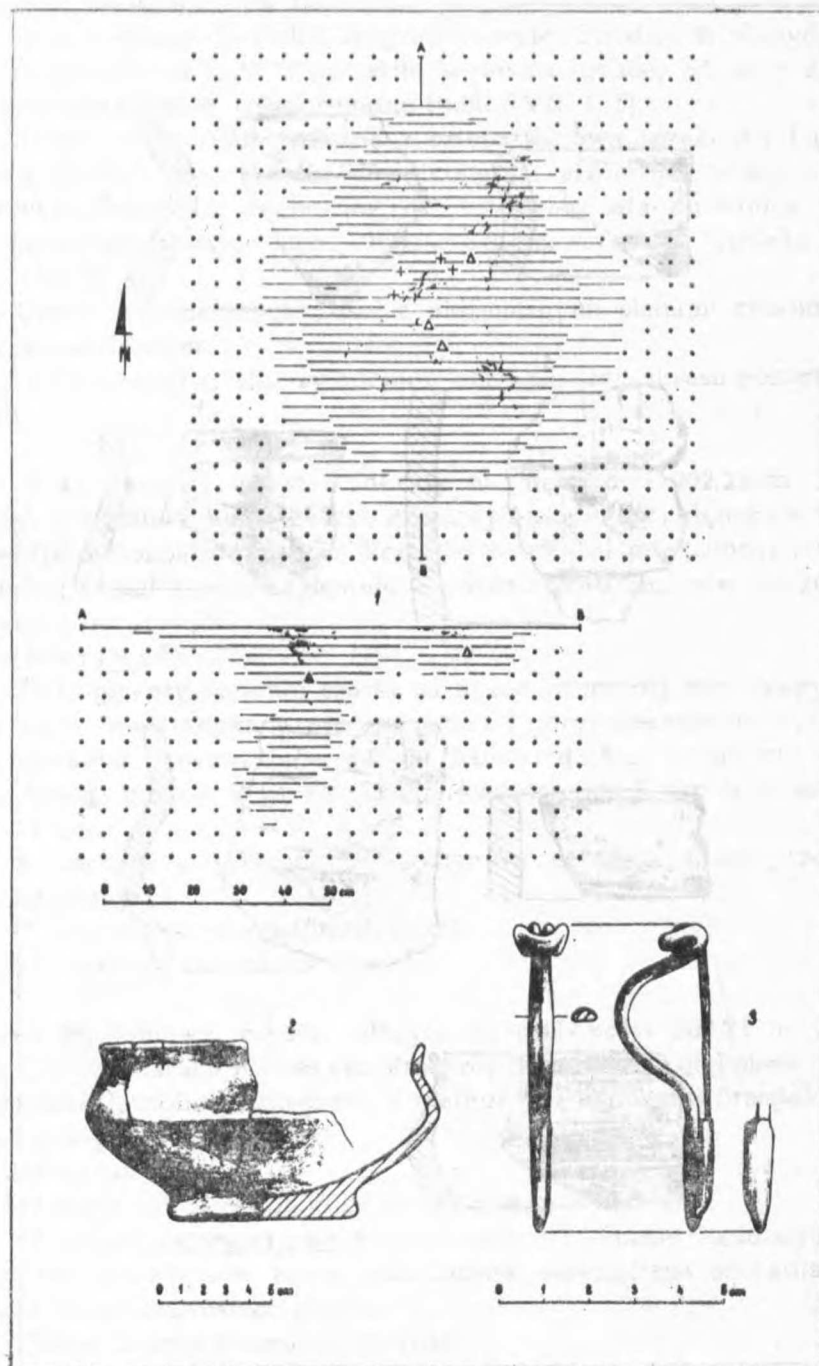
a) 22 fragmenty dużego garnekowatego naczynia o esowatym profilu, zdobionego na szyi i brzuchu głębokimi liniami rytymi; krawędź wylewu o przekroju półkolistym jest silnie odgięta na zewnątrz, powierzchnie gładkie, jasnobrunatne, domieszka gruboziarnistego tłucznia (tabl. XVII, 2, 3);

b) górna część cienkościennej czarki o dwustożkowatym brzuchu i prostej, nieznacznie tylko odgiętej na zewnątrz krawędzi wylewu, powierzchnie rdzawo-szare, chropowate, domieszka średnioziarnistego piasku (tabl. XVII, 6);

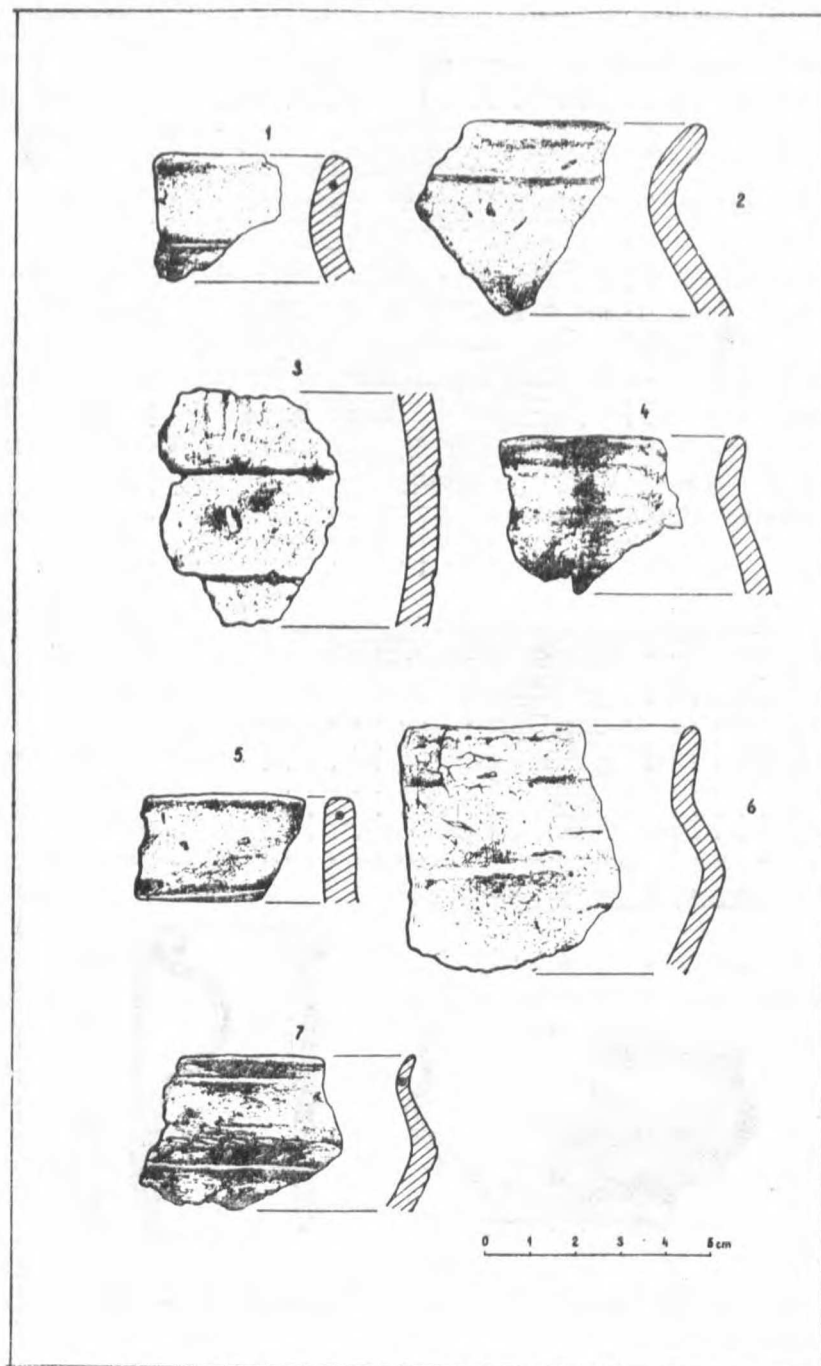
c) fragment wylewu naczynia; krawędź wylewu wąska, o półkolistym przekroju, nieznacznie odgięta na zewnątrz, powierzchnie gładkie, jasnobrunatne, domieszka w postaci średnioziarnistego piasku (tabl. XVII, 4).

2. 2 czarki toczone na kole; pierwsza większa, lepiej zachowana, o dwustożkowatym brzuchu z ostrym załomem i wychylonym na zewnątrz brzegiem wylewu, powierzchniach gładkich, ceglasto-szarych, domieszka drobnoziarnistego piasku. Wysokość 8 cm, średnica: wylewu 14 cm, brzuśca 15,6 cm, dna 8,4 cm (tabl. XVI, 2). Druga czarka (gorzej zachowana) ma również dwustożkowaty brzusek i wychyloną na zewnątrz bardzo cienką krawędź wylewu. Na największej wydętości brzuśca ornament w postaci rzędu wsuwanych kątów. Powierzchnie szorstkie, szare, z wyraźnymi śladami ciągów garncarskich. Do-

Tablica XVI

Kuców, stan. 7, grób 44 (1—3)

Kuców, stan. 7, grób 44 (1—7)

mieszka drobnoziarnistego piasku. Średnica wylewu 11 cm, średnica brzuśca 12 cm (tabl. XVII, 7).

3. Dwa podobne do siebie fragmenty wylewów dwóch różnych naczyń toczonych na kole. Krawędzie wylewów grube, od góry ścięte. Powierzchnie gładkie, jasnobrunatne (tabl. XVII, 1, 5).

4. Jednodzielna fibula żelazna z czterozwojową sprężynką i górną cięciwą. Kabłąk dość szeroki, o półkolistym przekroju, nóżka wąska, pochewka zamknięta. Pochewka jest niedociągnięta do końca nóżki tworząc schodkowaty występ. Długość 6,8 cm, wysokość kabłąka 2 cm (tabl. XVI, 3).

5. Ułamki przepalonych kości z nieznacznymi śladami zabrudzenia przez węgle drzewne.

Chronologia: starszy odcinek wczesnej fazy okresu późnorzymskiego.

Grób 45. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,25 m. Zarys owalny, o wymiarach 30×24 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 7 cm. Wypełnisko jasnoszare, z dość licznymi ułami kami przepalonych kości. W górnej części jamy znajdowało się zniszczone naczynie odwrócone dnem do góry.

Zawartość:

1. 63 fragmenty lepionej czarki na nóżce tworzącej tzw. „kopytko”. Krawędź wylewu cienka, przyplaszczona od góry, nieznacznie wywinęta na zewnątrz. Powierzchnie gładkie, barwy rdzawej. Domieszka drobnoziarnistego piasku. Wysokość 1 cm, średnica dna 7 cm, średnica wylewu 14 cm.

2. 8 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki silnie przepalonych (zżużlonych).

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 46. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,23 m. Zarys owalny, o wymiarach 66×48 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 9 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z nielicznymi ułami kami przepalonych kości i sporą ilością ceramiki.

Zawartość:

1. 57 fragmentów ceramiki silnie wtórnie przepalonych.

2. 42 niecharakterystyczne ułamki naczyń ręcznie lepionego. Powierzchnie wyświecane; zewnętrzna czarna, wewnętrzna brunatna. Domieszka drobnoziarnistego piasku.

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: wczesny okres rzymski (?).

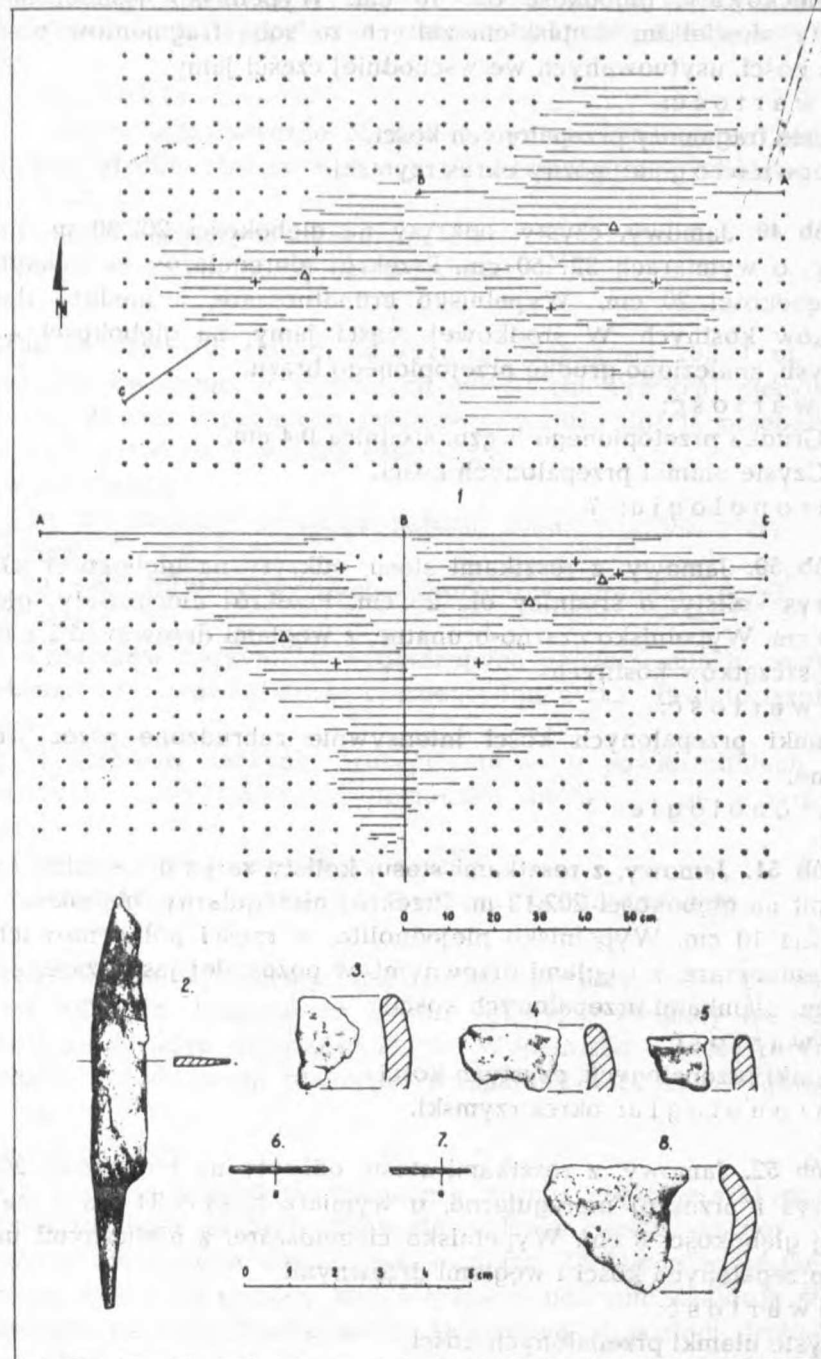
Grób 47. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,15 m. Zarys bardzo nieregularny, wymiary 130×90 cm. Przekrój zbliżony do trójkąta, głębokość 70 cm. Wypełnisko niejednolite, w części centralnej (w górnej partii) żółto-szare, w pozostałych brunatno-szare. W jamie, w odległości 15 cm od jej południowego skraju, na głębokości 5 cm poniżej zarysu, znaleziono fragment tordowanej szpili, a obok niej nit od grzebienia i fragment tłoczka (?). W zachodniej części wypełniska, na głębokości 25 cm poniżej zarysu, zlokalizowano nóż żelazny. W obrębie całej jamy znajdowały się ułamki przepalonych kości i fragmenty ceramiki (tabl. XVIII, 1).

Z a w a r t o ś ć:

1. 35 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:
 - a) 10 bardzo silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych);
 - b) fragment wylewu naczynia o esowatym profilu i cienkim brzegu, w przekroju półkolistym dość silnie wywiniętym na zewnątrz; powierzchnie gładkie, jasnobrunatne, domieszka w postaci średnioziarnistego piasku, średnica wylewu ok. 14 cm (tabl. XVIII, 8);
 - c) fragment brzegu wylewu naczynia, o krawędzi prostej, w przekroju półkolistej, powierzchniach lekko szorstkich, jasnobrunatnych, domieszka średnioziarnistego piasku (tabl. XVIII, 5);
 - d) fragment zdobiony ornamentem paznokciowym, powierzchnie gładkie, zewnętrzna jasnobrunatna, wewnętrzna czarniawa, domieszka średnioziarnistego piasku;
 - e) fragment brzegu wylewu naczynia o krawędzi lekko wygiętej, w przekroju półkolistej, powierzchniach gładkich, jasnobrunatnych, domieszka średnioziarnistego piasku (tabl. XVIII, 3);
 - f) 21 niecharakterystycznych fragmentów prawdopodobnie jednego naczynia, powierzchnie gładkie, jasnobrunatne, domieszka średnioziarnistego tłuczka.
 2. Nóż żelazny z jednostronnie wyodrębnionym, stosunkowo długim trzonkiem. Czubek odłamany. Długość zachowana — 9,1 cm (tabl. XVIII, 2).
 3. Fragment żelaznej szpili tordowanej o przekroju okrągłym (tabl. XVIII, 7).
 4. Fragment żelaznego tłoczka (?) o przekroju prostokątnym (tabl. XVIII, 6).
 5. Nit żelazny, najprawdopodobniej od grzebienia trójwarstwowego. Długość 0,8 m.
 6. Czyste ułamki przepalonych kości.
- Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego (?).

Grób 48. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,21 m. Zarys

Tablica XVIII

Kuców, stan. 7, grób 47 (1—8)

słabo czytelny, zbliżony do owalnego, o wymiarach 45×27 cm, przekrój nieckowaty, głębokość ok. 10 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z niewielkim skupiskiem zbitych ze sobą fragmentów przepalonych kości, usytuowanych we wschodniej części jamy.

Zawartość:

Czyste fragmenty przepalonych kości.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 49. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,20 m. Zarys owalny, o wymiarach 32×50 cm. Przekrój nieregularny, o maksymalnej głębokości 20 cm. Wypełnisko brunatnoszare, z niedużą ilością szczątków kostnych. W środkowej części jamy, na głębokości 4 cm od zarysu, znaleziono grudkę przetopionego brązu.

Zawartość:

1. Grudka przetopionego brązu, średnica 0,4 cm.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: ?

Grób 50. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,11 m. Zarys kolisty, o średnicy ok. 25 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 8 cm. Wypełnisko czarno-brunatne, z węglami drzewnymi i z małą ilością szczątków kostnych.

Zawartość:

Ułamki przepalonych kości intensywnie zabrudzone przez węgle drzewne.

Chronologia: ?

Grób 51. Jamowy, z resztkami stosu; kolisty zarys o średnicy 15 cm wystąpił na głębokości 202,13 m. Przekrój nieregularny, głębokość maksymalna 10 cm. Wypełnisko niejednolite, w części północno-wschodniej ciemnoszare, z węglami drzewnymi, w pozostałej jasnoszare, z nielicznymi uławkami przepalonych kości.

Zawartość:

Ułamki przepalonych, czystych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 52. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,09 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 44×34 cm i maksymalnej głębokości 8 cm. Wypełnisko ciemnoszare, z nielicznymi uławkami przepalonych kości i węglami drzewnymi.

Zawartość:

Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: ?

Grób 53. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,26 m. Zarys zbliżony do owalnego, o wymiarach 34×25 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 8 cm. Wypełnisko jasnoszare, z małą ilością kości i ceramiki.

Zawartość:

1. 4 niecharakterystyczne ułamki naczynia toczzonego na kole. Powierzchnie gładkie, barwy rdzawej. Domieszka droбноziarnistego piasku.

2. Czyste fragmenty przepalonych kości.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 54. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,21 m. Zarys zbliżony do owalnego, o wymiarach 40×30 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 21 cm. Wypełnisko jasnoszare, z dużą ilością przepalonych kości występujących w obrębie całej jamy.

Zawartość:

1. 19 fragmentów ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych).

2. 18 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 6 ułamków naczynia o wygładzonych powierzchniach: zewnętrznej brunatnej, wewnętrznej czarnej, domieszka droбноziarnistego tłucznia;

b) 12 ułamków naczynia grubościennego, o powierzchniach chropowatych, jasnobrunatnych, domieszka średnio- i gruboziarnistego tłucznia.

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 55. Jamowy, czysty; słabo uchwytny zarys wystąpił na głębokości 202,32 m. Posiadał on kształt kolisty, o średnicy ok. 45 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 11 cm. Wypełnisko o jasnoszarym zabarwieniu, z nielicznymi uławkami przepalonych kości i fragmentami ceramiki.

Zawartość:

1. 4 wtórnie przepalone fragmenty górnej części czarki prawdopodobnie toczzonej na kole. Krawędź wylewu cienka, od góry przypłaszczona, nieznacznie wygięta na zewnątrz. Zdobienie w postaci plastycznego wałka na granicy szyi i brzusca, pod nim znajdują się zakreskowane trójkąty. Barwa szara. Domieszka w postaci droбноziarnistego piasku.

2. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia: późny okres rzymski (?).

Grób 56. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,25 m. Zarys w kształcie wydłużonego owalu o wymiarach 100×52 cm, przekrój nieckowaty, nieco nieregularny, maksymalna głębokość 32 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z bardzo małą ilością przepalonych kości, z nielicznymi węglami i ceramiką.

Zawartość:

1. 45 fragmentów ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalonych (zżulonych).

2. Czyste przepalone kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 57. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,27 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 100×125 cm i maksymalnej głębokości 37 cm. Wypełnisko niejednolite, w części północno-wschodniej czarne i czarno-brunatne, w pozostałej szare i brunatno-szare. Materiał w postaci węgla drzewnych, popiołu, fragmentów ceramiki, w tym *terra sigillata* i dużej ilości szczątków kostnych występował przeważnie w ciemniejszej, południowo-wschodniej części jamy. Tu też w odległości 17 cm od skraju jamy, na głębokości 9 cm poniżej zarysu, znaleziono kilka przetopionych paciorków szklanych. W przeciwległej, południowo-zachodniej części jamy, w odległości 20 cm od skraju, na poziomie zarysu zlokalizowano żelazny nit (tabl. XIX, 1).

Zawartość:

1. Dno lepionego ręcznie naczynia grubościennego. Powierzchnia szarozółtawa, zewnętrzna chropowata, wewnętrzna słabo gładzona. Domieszka średnio- i gruboziarnistego tłucznia. Średnica dna 11,5 cm.

2. 2 bardzo zniszczone fragmenty naczynia *terra sigillata*. Na jednym słabo widoczny ornament *ovolo*, reszta ornamentu nieczytelna. Powierzchnie czerwone, polewa nie zachowana (tabl. XIX, 2, 3).

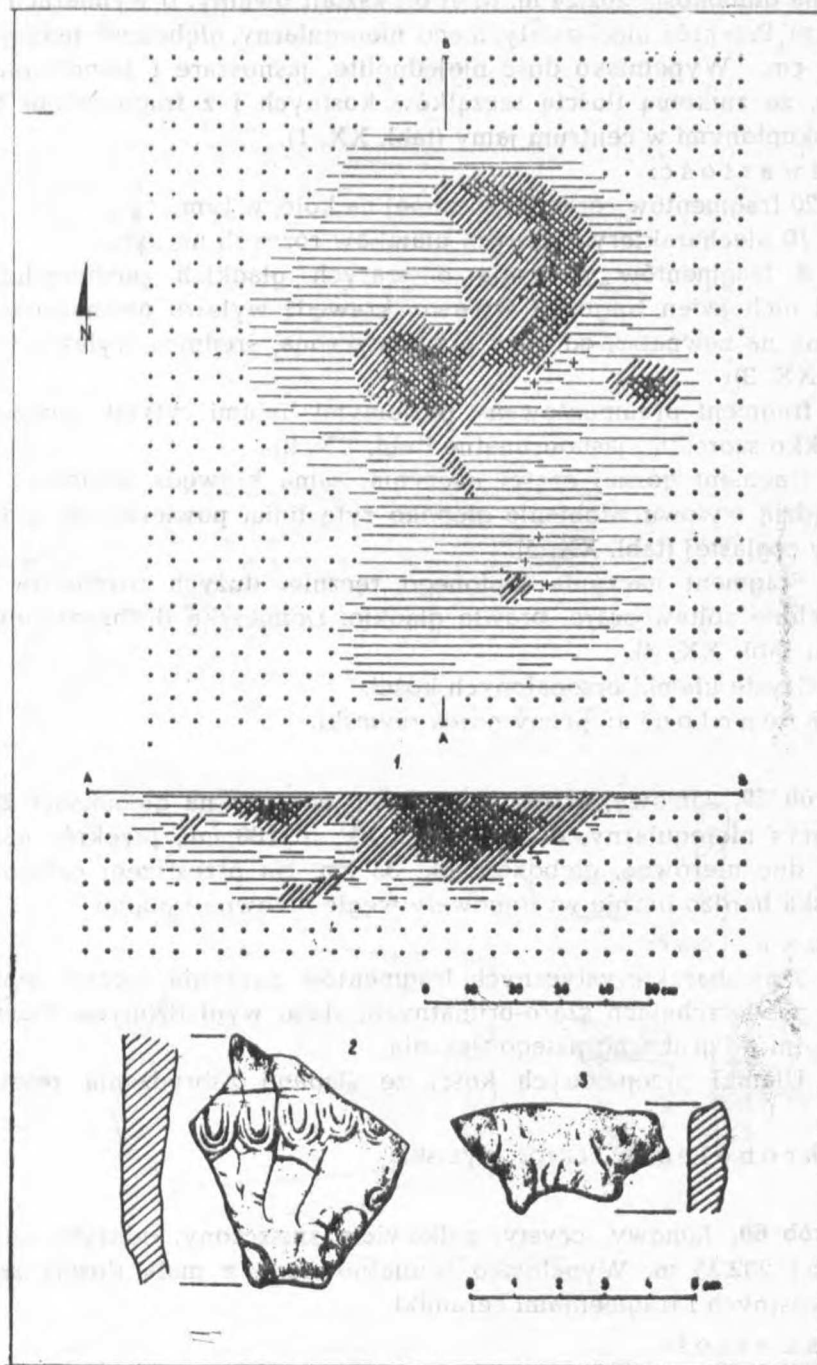
3. Skorodowany nit żelazny. Główka półkolista, nóżka o przekroju okrągłym.

4. Kilka odkształconych szklanych paciorków, większość z nich stopiona w jedną bryłę. Barwa jasnozielonkawa.

5. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: starszy odcinek wczesnej fazy okresu późnorzymskiego.

Tablica XIX

Kuców, stan. 7, grób 57 (1—3)

Grób 58. Jamowy, czysty; bardzo słabo czytelny zarys jamy uchwycono na głębokości 202,24 m. Miał on kształt owalny, o wymiarach 73×41 cm. Przekrój nieckowaty, nieco nieregularny, głębokość maksymalna 19 cm. Wypełnisko dość niejednolite, jasnoszare i jasnobrunatno-szare, ze znikomą ilością szczątków kostnych i z fragmentami ceramiki skupionymi w centrum jamy (tabl. XX, 1).

Z a w a r t o ść:

1. 20 fragmentów ceramiki toczonej na kole, w tym:

a) 10 niecharakterystycznych ułamków różnych naczyń;

b) 8 fragmentów naczynia o szarych gładkich powierzchniach, wśród nich jeden fragment wylewu, krawędź wylewu nieznacznie wychylona na zewnątrz, od góry przyplaszczona, średnica wylewu 16 cm (tabl. XX, 3);

c) fragment ornamentowany poziomymi liniami rytymi, powierzchnie lekko szorstkie, jasnobrunatne (tabl. XX, 2);

d) fragment górnej części naczynia, sama krawędź odłamana, pod krawędzią wylewu zdobienie głęboko rytą linią, powierzchnie gładkie, barwy ceglastej (tabl. XX, 5).

2. Fragment naczynia lepienego ręcznie, dużych rozmiarów. Powierzchnie żółtawoszare, prawie gładkie. Domieszka drobnoziarnistego piasku (tabl. XX, 4).

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

C h r o n o l o g i a: późny okres rzymski.

Grób 59. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,12 m. Zarys nieregularny, o wymiarach ok. 51×80 cm, przekrój nieckowaty, dno nierówne, głębokość ok. 35 cm. Na przestrzeni całego wypełniska bardzo licznie występowały węgle drzewne i popiół.

Z a w a r t o ść:

1. 5 niecharakterystycznych fragmentów naczynia ręcznie lepienego, o powierzchniach szaro-brunatnych, słabo wygładzonych. Domieszka średnio- i gruboziarnistego tłucznia.

2. Ułamki przepalonych kości ze śladami zabrudzenia resztkami stosu.

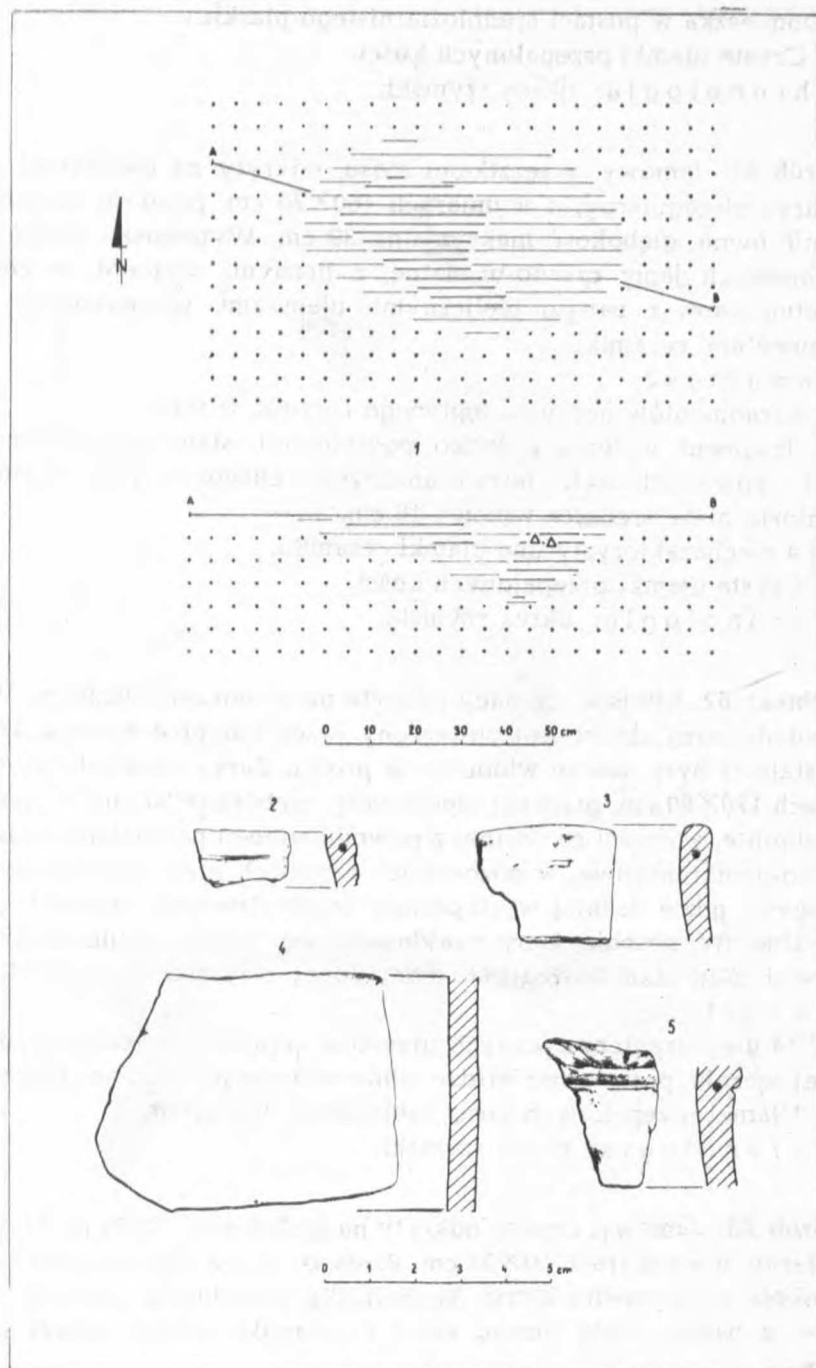
C h r o n o l o g i a: okres rzymski.

Grób 60. Jamowy, czysty, całkowicie zniszczony, odkryty na głębokości 202,25 m. Wypełnisko brunatno-szare, z małą ilością szczątków kostnych i fragmentami ceramiki.

Z a w a r t o ść:

1. 5 fragmentów naczynia lepienego ręcznie, zdobionego głęboko

Tablica XX

Kuców, stan. 7, grób 58 (1—5)

rytymi liniami tworzącymi kratkę. Powierzchnie brunatno-szare, szorstkie. Domieszka w postaci średnioziarnistego piasku.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 61. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,12 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 160×70 cm, przekrój nieckowaty, dno nierówne, głębokość maksymalna 39 cm. Wypełnisko niejednolite, na obrzeżach jamy czarno-brunatne, z licznymi węglami, w centrum brunatno-szare, z bardzo nielicznymi uławkami przepalonych kości i fragmentami ceramiki.

Zawartość:

1. 5 fragmentów naczynia lepionego ręcznie, w tym:

a) fragment wylewu o lekko pogrubionej, słabo wychylonej krawędzi, powierzchniach jasnobrunatnych, chropowatych; domieszka średnioziarnista, średnica wylewu 16 cm;

b) 4 niecharakterystyczne ułamki ceramiki.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Obiekt 62. Miejsce kremacji odkryte na głębokości 202,05 m. W części południowej obiekt jest zniszczony przez korzenie drzewa, których pozostałości były dobrze widoczne w profilu. Zarys nieregularny, o wymiarach 170×80 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 30 cm. Wypełnisko niejednolite, w części centralnej z powodu silnego przepalenia piasku — różowo-pomarańczowe, w pozostałych częściach szare i brunatno-szare, miejscami, gdzie liczniej występowały węgle drzewne, czarne i czarno-brunatne. W obrębie jamy znajdowały się bardzo nieliczne szczątki kostne i niewielka ilość silnie przepalonej ceramiki (tabl. XXI).

Zawartość:

1. 14 niecharakterystycznych ułamków ceramiki prawdopodobnie lepionej ręcznie, przeważnie bardzo silnie wtórnie przepalonej (zżużłonej).

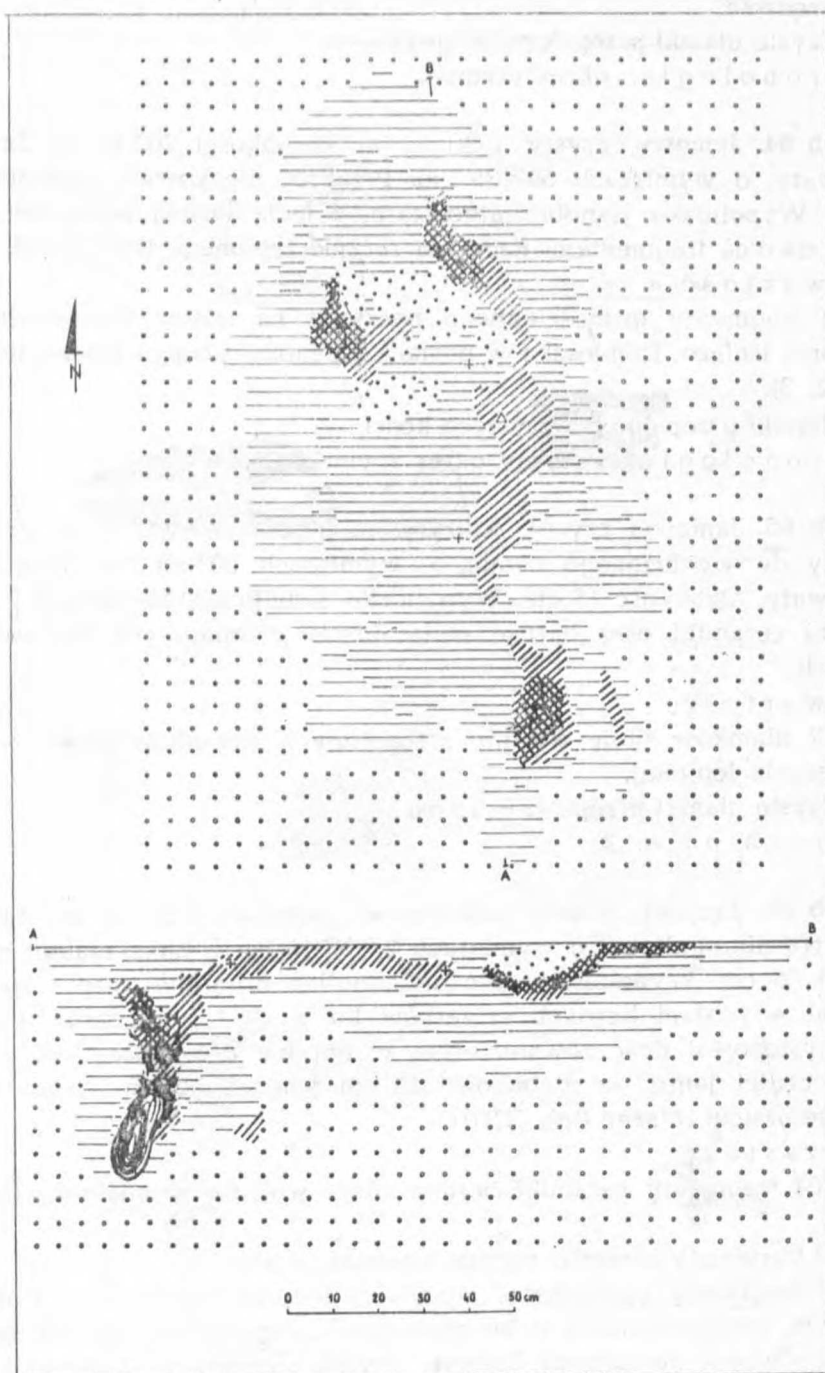
2. Ułamki przepalonych kości zabrudzonych węglami.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 63. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,05 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 50×54 cm. Przekrój w przybliżeniu nieckowaty, głębokość maksymalna 25 cm. Wypełnisko niejednolite, górą brunatno-szare, z bardzo małą ilością kości i ceramiki, dołem jasnobrunatno-szare.

Zawartość:

Tablica XXI

Kurowie, stan. 7, obiekt 62

1. 2 niecharakterystyczne, wtórnie przepalone ułamki ceramiki lepionej ręcznie.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 64. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,16 m. Zarys nerkowaty, o wymiarach 50×35 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 10 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z małą ilością przepalonych kości i dwoma fragmentami naczyńa ręcznie lepionego (tabl. XXII, 1).

Zawartość:

1. 2 fragmenty grubościennego naczyńa na nóżce. Powierzchnie czernione, lśniące. Domieszka w postaci drobnoziarnistego piasku (tabl. XXII, 2, 3).

2. Ułamki przepalonych czystych kości.

Chronologia: wczesny okres rzymski (?).

Grób 65. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,16 m. Zarys zbliżony do wydłużonego owalu, o wymiarach 90×45 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 15 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z fragmentami ceramiki oraz bardzo małą ilością przepalonych szczątków kostnych.

Zawartość:

1. 17 ułamków silnie wtórnie przepalonych, prawdopodobnie ceramiki ręcznie lepionej.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: ?

Grób 66. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,15 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 240×210 cm i maksymalnej głębokości 35 cm. Wypełnisko dość niejednolite, brunatno-szare i szare. Materiał w postaci licznych szczątków kostnych i fragmentów ceramiki występował dość równomiernie w obrębie całej jamy. W centralnej części jamy, na głębokości 12 cm poniżej zarysu, znaleziono taśmowe okucie żelazne (tab. XXIII).

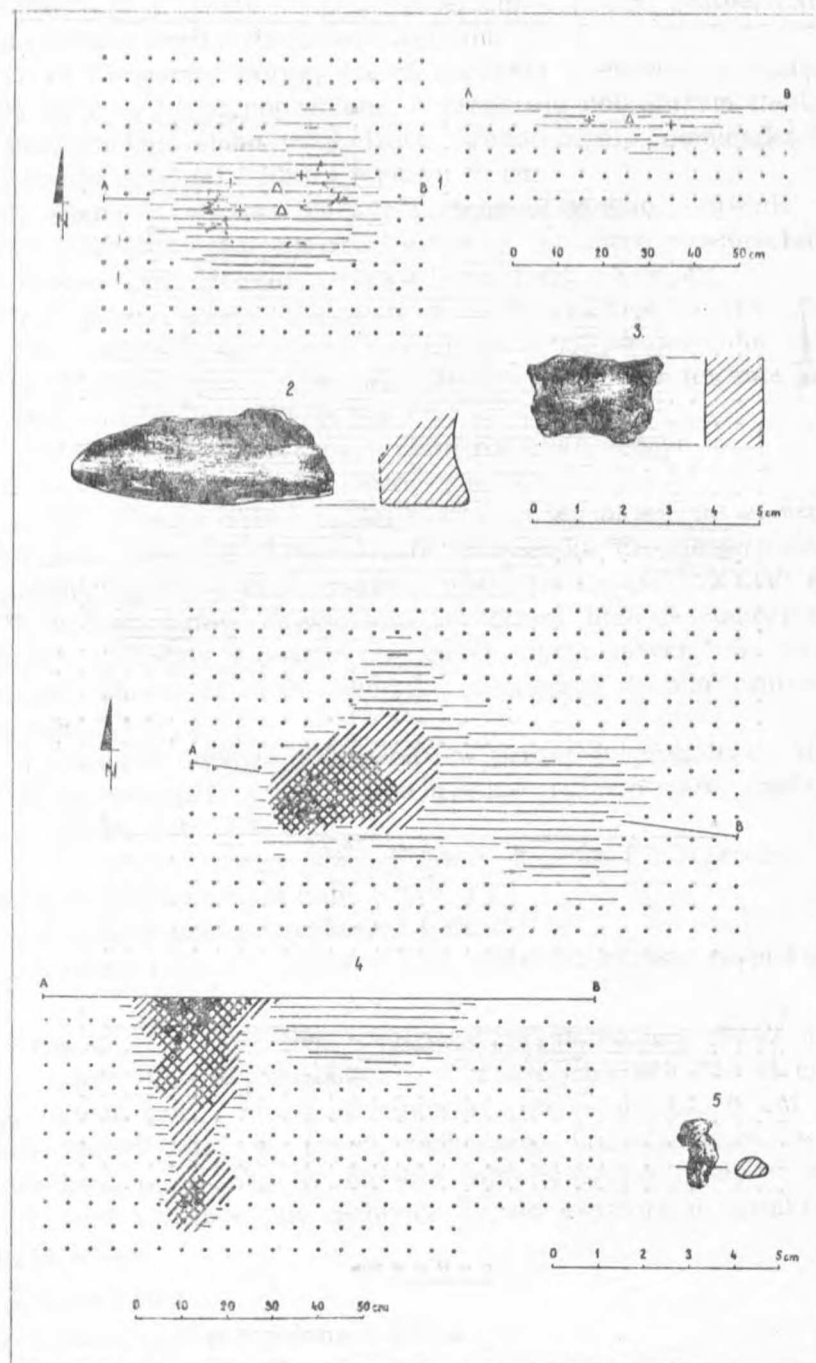
Zawartość:

1. 204 fragmenty ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalanej (zżółzone).

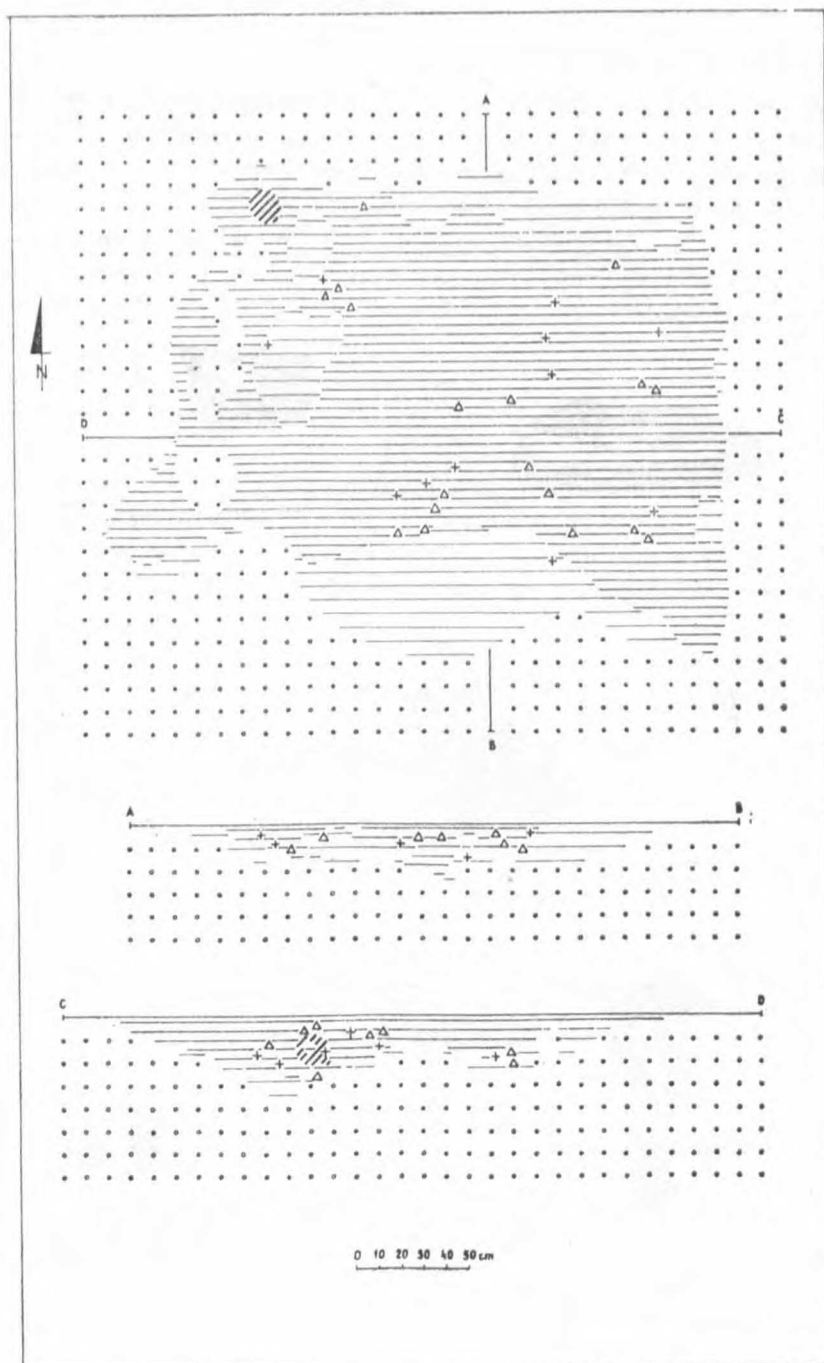
2. 83 fragmenty ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 2 fragmenty największej wydętości brzuśca naczyńa o profilu łagodnym, powierzchniach słabo gładzonych, ceglasto-brunatnych, zdobionych dwoma poziomymi liniami rytymi; domieszka średnioziarnistego piasku (tabl. XXIV, 3);

Tablica XXII

Kuców, stan. 7, grób 64 (1—3), grób 73 (4—5)

Kuców, stan. 7, grób 66

b) 24 fragmenty dolnej partii naczynia grubościennego; dno doniczkowate o średnicy 14 cm, powierzchnie jasnobrunatne, chropowate, domieszka średnioziarnistego tłucznia;

c) 43 fragmenty górnej części naczynia o esowatym profilu; krawędź wylewu lekko pogrubiona, o przekroju półkolistym (tabl. XXIV, 1), powierzchnie słabo wygładzone, brunatnoszare, domieszka średnioziarnistego tłucznia, średnica wylewu 16 cm;

d) fragment wylewu naczynia cienkościennego, krawędź wylewu cienka, bardzo nieznacznie wychylona na zewnątrz, powierzchnie gładkie, rdzawoszare, średnica wylewu 11 cm (tabl. XXIV, 4);

e) fragment wylewu naczynia o esowatym profilu; krawędź wylewu dość cienka, silnie wychylona na zewnątrz, powierzchnie słabo gładzone, brunatno-szare, domieszka drobnoziarnistego tłucznia, średnica wylewu 15,5 cm (tabl. XXIV, 6);

f) 12 niecharakterystycznych ułamków kilku naczyń.

3. 23 fragmenty ceramiki toczzonej na kole, w tym:

a) 16 ułamków dolnej części czarki na wysokiej, pustej nóżce, powierzchnie szorstkie, rdzawo-szare, domieszka drobnoziarnistego piasku, średnica dna 4 cm, wysokość nóżki 1,4 cm (tabl. XXIV, 8);

b) 6 fragmentów największej wydętości brzuśca naczynia; profil łagodny, zdobienie w postaci poziomych płytko rytych linii, powierzchnia ciemnobrunatna, lekko szorstka, domieszka drobnoziarnistego piasku (tabl. XXIV, 2);

c) fragment wylewu o krawędzi w przekroju półkolistej, silnie odgiętej na zewnątrz, powierzchnie gładkie, rdzawo-szare, średnica wylewu 11,5 cm (tabl. XXIV, 5).

4. Żelazne okucie w postaci taśmy blaszanej kilkakrotnie zgiętej. Szerokość blachy 0,8 cm (tabl. XXIV, 7).

5. Czyste ułamki przepalonych kości.

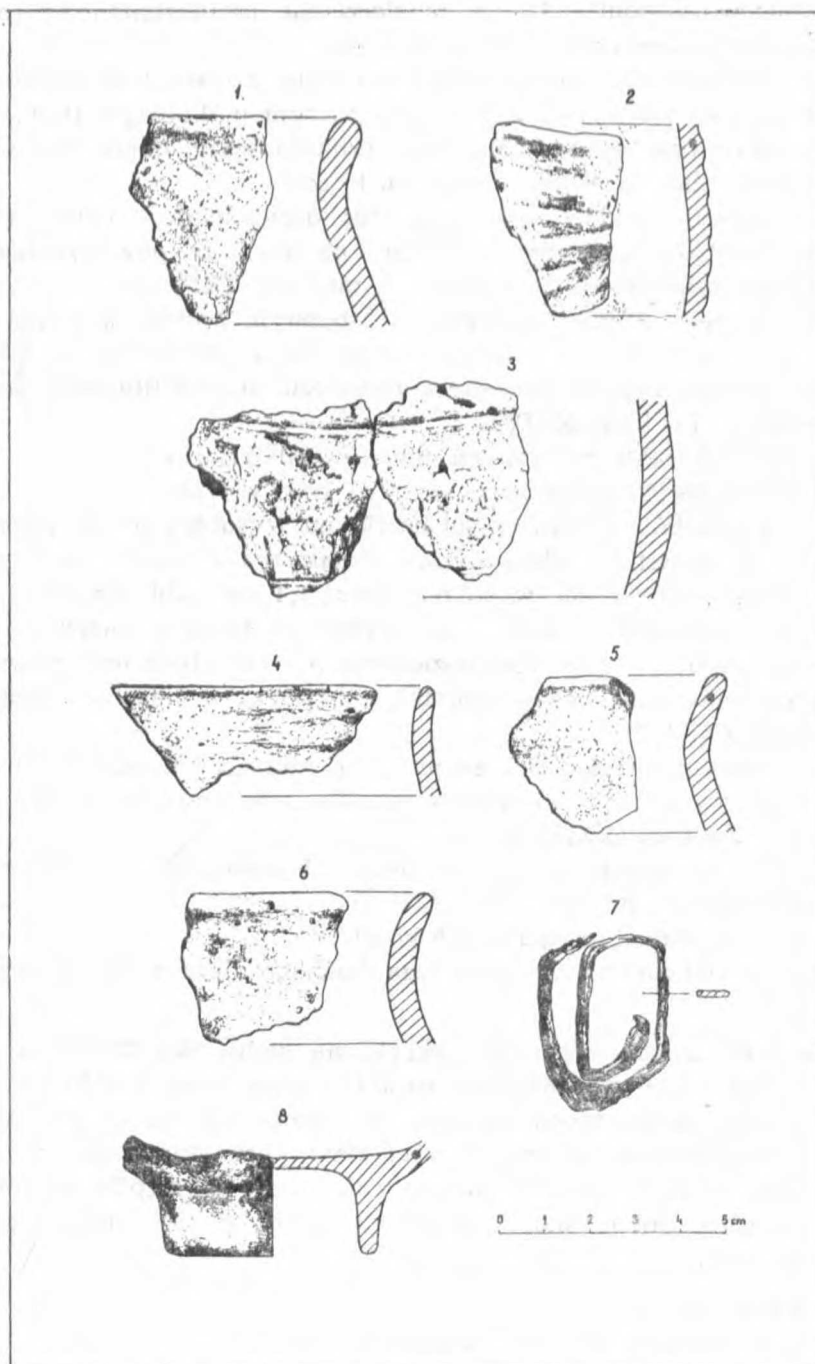
Chronologia: wczesna faza późnego okresu rzymskiego.

Grób 67. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,07 m. Zarys w kształcie silnie wydłużonego owalu o wymiarach 85×30 cm. Przekrój bardzo pytki, nieco nieregularny, głębokość ok. 6 cm. Wypełnienie niejednolite; w części zachodniej brunatno-szare, w części wschodniej jasnoszare. W obrębie całej jamy wystąpiły w znikomej ilości bardzo drobne, nie nadające się do eksploracji ułamki przepalonych kości.

Zawartość:

Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: ?

Kuców, stan. 7, grób 66 (1—8)

Grób 68. Jamowy, czysty, zniszczony przez korzenie drzewa; odkryty na głębokości 202,16 m. Wypełnisko brunatno-szare z nielicznymi kośćmi i ceramiką.

Zawartość:

1. 3 fragmenty ceramiki silnie wtórnie przepalone (zżużłone).
2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: ?

Grób 69. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,46 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 58×27 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 18 cm. Wypełnisko niejednolite, górą ciemnoszare, z przepalonymi kośćmi i ceramiką, dołem zaś jasnobrunatno-szare, bez materiału;

Zawartość:

1. 4 fragmenty dna naczynia lepiącego ręcznie. Dno słabo wyodrębnione od brzośca. Powierzchnie niestarannie wygładzone, jasnobrunatne. Domieszka drobnoziarnistego piasku.
2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 70. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,06 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 74×50 cm. Przekrój w przybliżeniu nieckowaty, głębokość maksymalna 29 cm. Wypełnisko niejednolite; górą jasnobrunatno-szare, z fragmentami ceramiki, dołem zaś czarno-brunatne, z uławkami przepalonych kości i licznymi węglami. W zachodniej partii jamy, na głębokości 3 cm poniżej zarysu, znaleziono grudkę stopionego brązu.

Zawartość:

1. 12 niecharakterystycznych fragmentów naczynia lepiącego ręcznie. Powierzchnie szorstkie, barwy ceglastej. Domieszka drobnoziarnistego tłucznia.

2. Grudka stopionego brązu o średnicy 0,3 cm.

3. Ułamki przepalonych kości przybrudzonych resztkami stosu.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 71. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,11 m. Zarys zbliżony do kolistego, o średnicy 44 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 14 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z fragmentami ceramiki i znikomą ilością przepalonych kości. W jamie znaleziono także 2 fragmenty blaszki żelaznej.

Zawartość:

1. 15 uławków silnie wtórnie przepalonej ceramiki, prawdopodobnie lepięcej ręcznie.

2. 2 fragmenty żelaznej blaszki, silnie skorodowanej.
3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 72. Popielnicowy, z nieznaczną przymieszką resztek stosu, zniszczony prawdopodobnie wskutek głębokiej orki. Odkryty na głębokości 202,22 m. Zarys i przekrój jamy nieregularne, o wymiarach ok. 55×50 cm i maksymalnej głębokości 56 cm. Potrzaskana popielnica leżała dnem do góry w górnej części jamy. Wypełnisko jamy dość niejednolite, brunatno-szare i szare. Szczątki kostne oraz węgle drzewne występowały zarówno w popielnicy, jak i w jamie. Wśród kości w popielnicy znaleziono fragmenty grzebienia. Pod popielnicą, na głębokości 23 cm od zarysu, zlokalizowano żelazne umbo, pod nim znajdował się żelazny imacz. Fragmenty ceramiki były rozproszone po całej jamie grobowej (tabl. XXV, 1).

Zawartość:

1. Popielnica garnekowata. Załom brzuśca umieszczony wysoko. Krawędź wylewu cienka, silnie wygięta na zewnątrz. Dno słabo wyodrębnione, powierzchnie niestarannie wygładzone, brunatno-szare. Domieszka w postaci drobnoziarnistego tłucznia. Wysokość 22 cm, średnica dna 14 cm, średnica brzuśca 22 cm, średnica wylewu 21 cm (tabl. XXVI, 2).

2. 2 fragmenty górnej części dużych rozmiarów naczynia o esowatym profilu. Powierzchnie jasnobrunatne, słabo wygładzone. Domieszka średnioziarnistego piasku (tabl. XXV, 3).

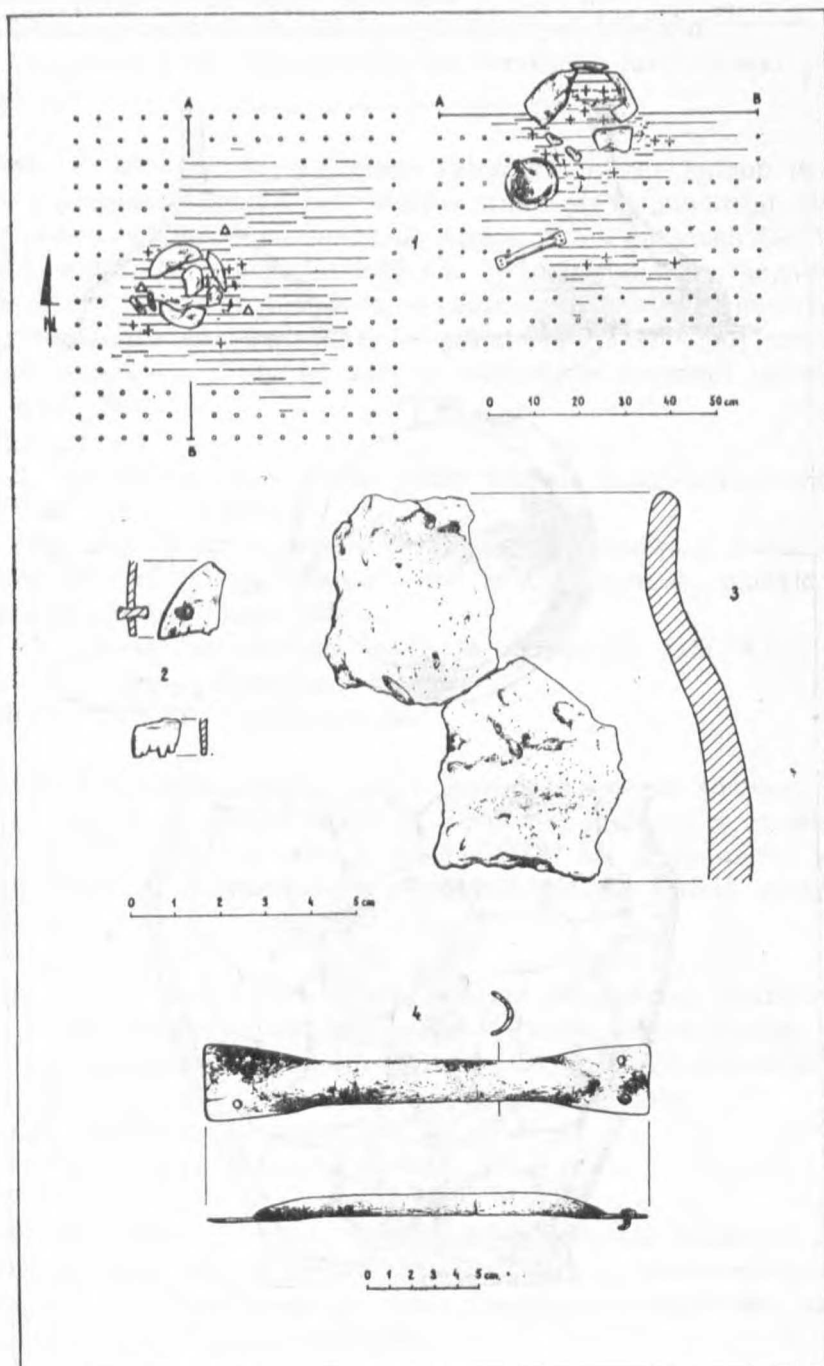
3. 33 niecharakterystyczne ułamki ceramiki ręcznie lepionej, przeważnie wtórnie przepalone.

4. 5 niecharakterystycznych ułamków ceramiki prawdopodobnie toczonych na kole.

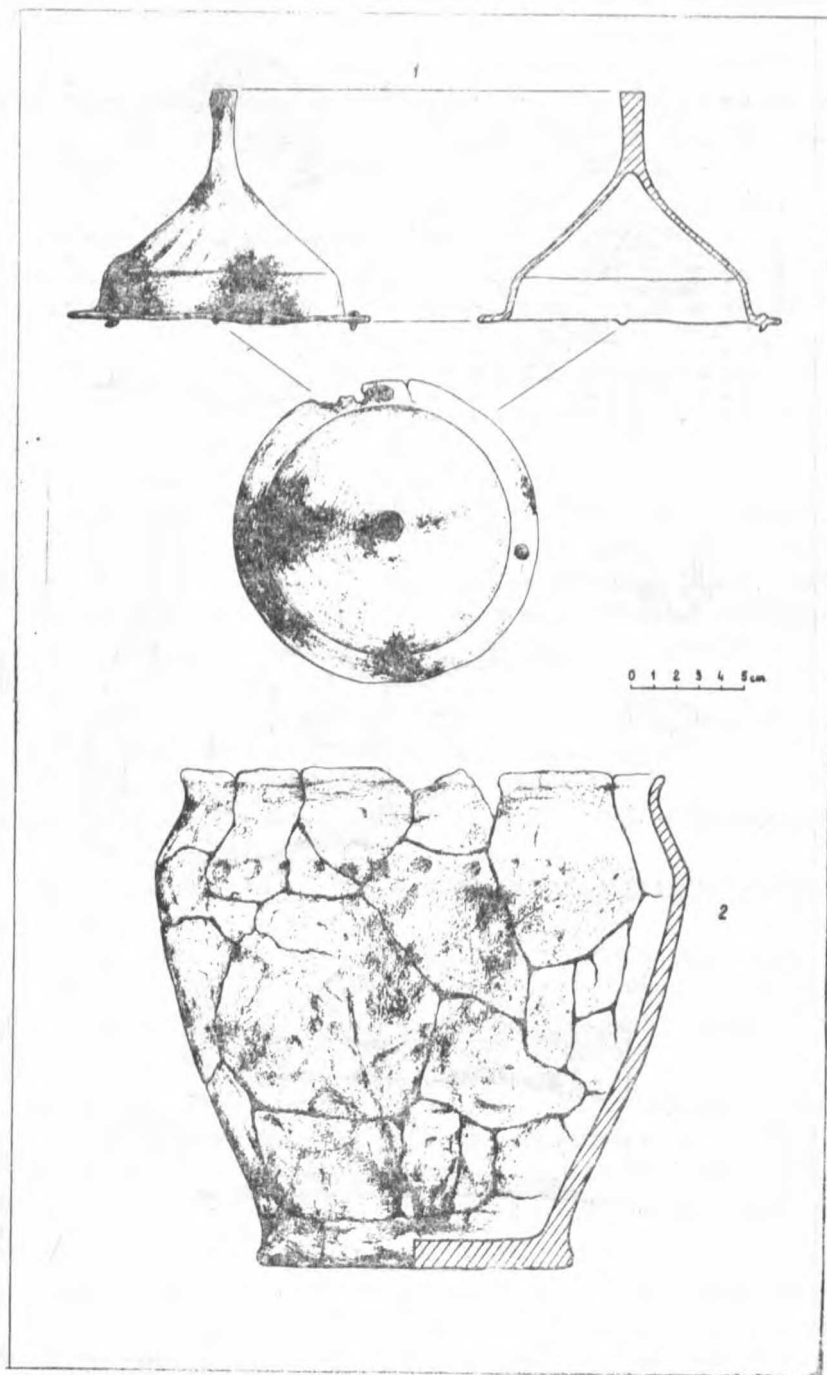
5. 2 fragmenty kościanego grzebienia trójwarstwowego. Jeden fragment pochodzi z okładziny, drugi jest częścią płytki wewnętrznej z tkwiącym w niej nitom żelaznym. Grubość każdej z płytek wynosi 0,2 cm. Długość nitu 0,7 cm (tabl. XXV, 2).

6. Niewielkie żelazne umbo. Niska pokrywa przechodzi w krótki, na końcu rozszerzony tępy kolec. Brzeg zaopatrzony w 3 nity o półkulistych główkach, z których zachowały się dwa. Wysokość 10,5 cm, w tym wysokość kołnierza 2,2 cm, średnica u podstawy 13,5 cm (tabl. XXVI, 1).

7. Imacz żelazny o rynienkowatej rączce przechodzącej łagodnie w nieznacznie rozszerzone na końcach płytki do nitów. W każdej płytce tkwiła pierwotnie para nitów, z których zachował się jeden

Kućów, stan. 7, grób 72 (1—4)

Kuców, stan. 7, grób 72 (1—2)

z płaską, półkulistą główką. Długość 19,5 cm, szerokość rączki 2 cm, szerokość płytki 3,2 cm (tabl. XXV, 4).

8. Ułamki przepalonych kości przybrudzonych węglami.

Chronologia: starszy odcinek wczesnej fazy okresu późnorzymskiego.

Grób 73. Jamowy, czysty, nieco zniszczony przez korzeń drzewa, którego zwęglone szczątki były dobrze widoczne w przekroju. Odkryty na głębokości 202,21 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 85×36 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 20 cm. Wypełnisko dość niejednolite, na obrzeżach jasnobrunatno-szare, w centrum ciemnobrunatno-szare, ze szczątkami kostnymi i ceramiką. W południowo-wschodniej części jamy, na głębokości 9 cm od zarysu, znaleziono fragment ostrogi (?) (tabl. XXII, 4).

Zawartość:

1. 14 niecharakterystycznych, silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych) fragmentów ceramiki.

2. Fragment ceramiki ręcznie lepionej ornamentowany dwiema poziomymi liniami rytymi. Powierzchnie ciemnobrunatne, gładkie. Domieszka średnioziarnistego piasku.

3. Guzikowate zakończenie ramienia ostrogi (?) (tabl. XXII, 5).

4. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 74. Jamowy, czysty, nieco uszkodzony przez korzenie drzewa, odkryty na głębokości 202,31 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 70×47 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 20 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z fragmentami ceramiki i znikomą ilością szczątków kostnych.

Zawartość:

1. 5 fragmentów ceramiki silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych).

2. 12 niecharakterystycznych ułamków dwóch naczyń ręcznie lepionych. Powierzchnie pierwszego ciemnoszare, drugiego jasnobrunatne, słabo wygładzone. Domieszka średnioziarnistego tłucznia.

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 75. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,23 m. Zarys zbliżony do owalnego, o wymiarach 30×27 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 8 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z małą ilością szczątków kostnych i fragmentów ceramiki.

Zawartość:

1. 13 fragmentów ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalanej (zżółzonej).

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: ?

Grób 76. Jamowy, czysty; zarys o wymiarach 38×35 wystąpił na głębokości 202,23 m. Miał on kształt niezbyt regularnego owalu. Przekrój nieckowaty, głębokość 14 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z fragmentami ceramiki i nielicznymi kośćmi skoncentrowanymi w środkowej, intensywnie zabarwionej części jamy.

Zawartość:

1. Niecharakterystyczny fragment naczynia toczonego na kole. Powierzchnie gładkie, jasnobrunatne. Domieszka drobnego piasku.

2. 9 małocharakterystycznych ułamków naczynia ręcznie lepionego, w tym fragment wylewu. Krawędź wylewu prosta, od góry spłaszczona. Powierzchnie wygładzone, jasnobrunatne. Domieszka średnioziarnistego tłucznia.

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 77. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,21 m. Zarys kolisty, o średnicy 28 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość ok. 15 cm. Wypełnisko niejednolite, w części zachodniej brunatno-szare, w części wschodniej, gdzie koncentrowały się węgle — czarne. Bardzo nieliczne kości oraz kilka fragmentów ceramiki występowało w obrębie całej jamy.

Zawartość:

1. 4 niecharakterystyczne fragmenty ceramiki, silnie wtórnie przepalone.

2. Ułamki przepalonych, czystych kości.

Chronologia: ?

Obiekt 78. Miejsce kremacji odkryte na głębokości 202,16 m. Zarys owalny, nieco nieregularny, o wymiarach 60×38 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 13 cm. Wypełnisko niejednolite, w centrum czarne, z węglami drzewnymi, ceramiką i nielicznymi kośćmi, na obrzeżach brunatno-szare, miejscami zaś (w wyniku oddziaływania wysokiej temperatury na piasek) różowo-pomarańczowe.

Zawartość:

1. 12 fragmentów ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalonych (zżółzonych).

2. 15 niecharakterystycznych ułamków ceramiki toczonej na kole.

3. 6 niecharakterystycznych ułamków ceramiki ręcznie lepionej z nieznacznymi śladami oddziaływania ognia.

4. Ułamki przepalonych kości zabrudzonych węglami i popiołem.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 79. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,06 m. Zarys prawie kołisty, o średnicy ok. 55 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 24 cm. Wypełnisko brunatno-szare, szczególnie intensywnie zabarwione w części środkowej, gdzie koncentrowały się węgle drzewne, ceramika i nieliczne ułamki przepalonych kości.

Zawartość:

1. 57 fragmentów ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalanej (zżulonej).

2. 8 niecharakterystycznych ułamków naczynia toczzonego na kole. Powierzchnie gładkie, szaro-brunatne.

3. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 80. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,03 m. Zarys zbliżony do kołowego, o średnicy ok. 25 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatno-szare, z węglami, ceramiką i niewielką ilością szczątków kostnych.

Zawartość:

1. 6 niecharakterystycznych fragmentów grubościennego naczynia ręcznie lepienego. Powierzchnie brunatno-szare, chropowate. Do-mieszka średnioziarnistego tłucznia.

2. Ułamki przepalonych kości z nielicznymi śladami przybrudzenia popiołem.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 81. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,08 m. Zarys zbliżony do owalnego, o wymiarach 60×45 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość ok. 30 cm. Wypełnisko niejednolite, na obrzeżach ciemnobrunatno-szare, w centrum jasnobrunatno-szare. Materiał w postaci szczątków kostnych, ceramiki i nielicznych węgielków występował równomiernie w całej jamie (tabl. XIV, 3).

Zawartość:

1. 7 bardzo silnie wtórnie przepalonych fragmentów ceramiki.

2. 21 fragmentów ceramiki toczzonej na kole, w tym:

a) 16 niecharakterystycznych ułamków;

b) fragment ornamentowany gęsto rytymi poziomymi liniami, powierzchnie gładkie, szare (tabl. XIV, 4);

c) 2 fragmenty dwóch różnych ornamentowanych zakreskowanymi trójkątami (tabl. XIV, 5, 7), powierzchnie pierwszego — szorstkie, rdzawe, domieszka drobnopiękistego piasku; powierzchnie drugiego — gładkie, szare, domieszka drobnopiękistego piasku;

d) fragment zdobiony ornamentem skośnych kresek ograniczonych poziomą linią rytą, powierzchnie gładkie, jasnobrunatne (tabl. XIV, 8);

e) fragment dna, powierzchnie lekko szorstkie, jasnobrunatne, domieszka drobnopiękistego piasku, średnica dna 7 cm (tabl. XIV, 6).

3. 4 fragmenty naczynia ręcznie lepionego, grubościennego. Powierzchnie chropowate, jasnobrunatne. Domieszka średnioniękistego tłucznia. Grubość ścianek 1,5 cm.

4. Ułamki przepalonych kości intensywnie zaczernione węglem drzewnym.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego.

Grób 82. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,09 m. Zarys owalny, o wymiarach 61×50 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 18 cm. Wypełnisko niejednolite, górą brunatno-szare i czarno-brunatne, z przepalonymi kośćmi i ceramiką, dołem czarne i czarno-brunatne, z dużą ilością węgla drzewnych. W północnej części jamy, na głębokości 2 cm od zarysu, znaleziono przedmiot żelazny (tłoczek?) (tabl. XXVII, 1).

Zawartość:

1. 11 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki ręcznie lepionej.

2. Fragment załomu brzuśca czarki toczonej na kole. Ornament w postaci dwóch poziomych linii rytých, jedna nad, druga pod załomem brzuśca. Nad dolną linią wykonany stempelem ornament skośnych kresek, pod nią rząd punkcików wyciśniętych także stempelem. Powierzchnie gładkie, jasnobrunatne. Domieszka prawie niewidoczna (tabl. XXVII, 3).

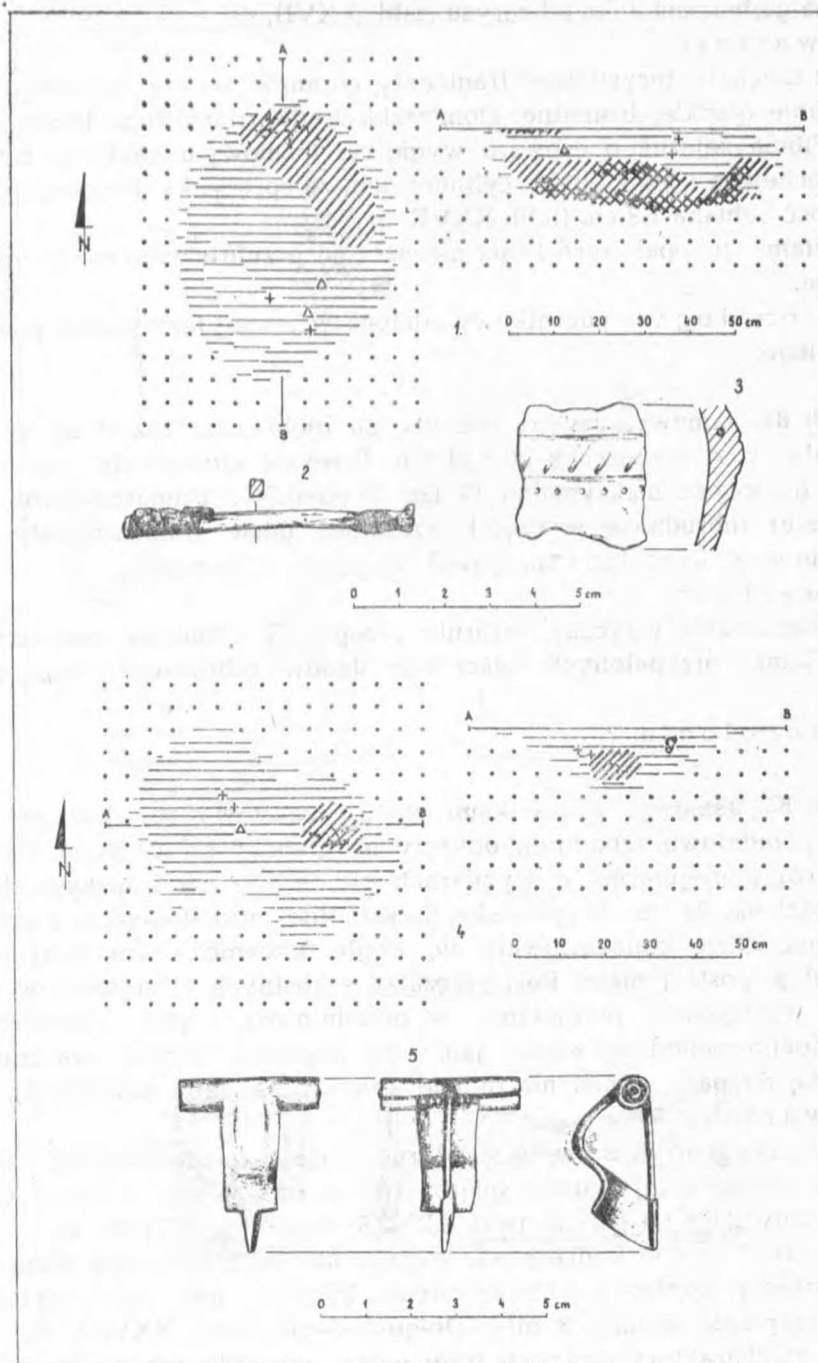
3. Żelazny przedmiot o przekroju kwadratowym, prawdopodobnie tłoczek, długość 6,4 cm (tabl. XXVII, 2).

4. Ułamki przepalonych kości ze śladami węgla i popiołu.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 83. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,10 m. Zarys nieregularny, wymiary ok. 56×40 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 15 cm. Wypełnisko dość niejednolite, brunatno-szare i czarno-brunatne w miejscach większej koncentracji węgla drzewnych. W jamie znaleziono 2 fragmenty ceramiki, sporą ilość szczątków kost-

Tablica XXVII

Kuców, stan. 7, grób 82 (1—3), grób 83 (4—5)

nych oraz fibulę żelazną, którą zlokalizowano we wschodniej części jamy na głębokości 3 cm od zarysu (tabl. XXVII, 4).

Z a w a r t o ść:

1. 2 niecharakterystyczne fragmenty ceramiki ręcznie lepionej. Powierzchnie gładkie, brunatne. Domieszka średnioziarnistego tłucznia.

2. Fibula żelazna o esowato wygiętym taśmowym kabląku, z wysoką pochewką i niedokutym cylinderkiem ze sprężynką. Długość 4 cm, wysokość kabląka 1,8 cm (tabl. XXVII, 5).

3. Ułamki przepalonych kości nieznacznie przybrudzone przez węgle drzewne.

Chronologia: początkowy odcinek wczesnej fazy okresu późnorzymskiego.

Grób 84. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,10 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 50×53 cm. Przekrój nieckowaty, dno nierówne, głębokość maksymalna 12 cm. Wypełnisko brunatno-szare, intensywniej zabrudzone w części centralnej, gdzie koncentrowały się nieliczne szczątki kostne i znajdował się fragment ceramiki.

Z a w a r t o ść:

1. Niecharakterystyczny, wtórnie przepalony fragment ceramiki.

2. Ułamki przepalonych kości bez śladów zabrudzenia resztkami stosu.

Chronologia ?

Grób 85. Jamowy, z resztkami stosu, częściowo rozwleczony od strony południowozachodniej, odkryty na głębokości 201,96 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach ok. 98×50 cm i maksymalnej głębokości ok. 22 cm. Wypełnisko niejednolite, brunatno-szare i szare, miejscami, gdzie koncentrowały się węgle drzewne, czarno-brunatne. Materiał w postaci małej ilości szczątków kostnych i fragmentów ceramiki występował przeważnie w południowej części wypełniska. W północno-zachodniej części jamy, na poziomie zarysu, znaleziono sprzączkę do pasa, a pod nią okucie końca pasa (tabl. XXVIII, 1).

Z a w a r t o ść:

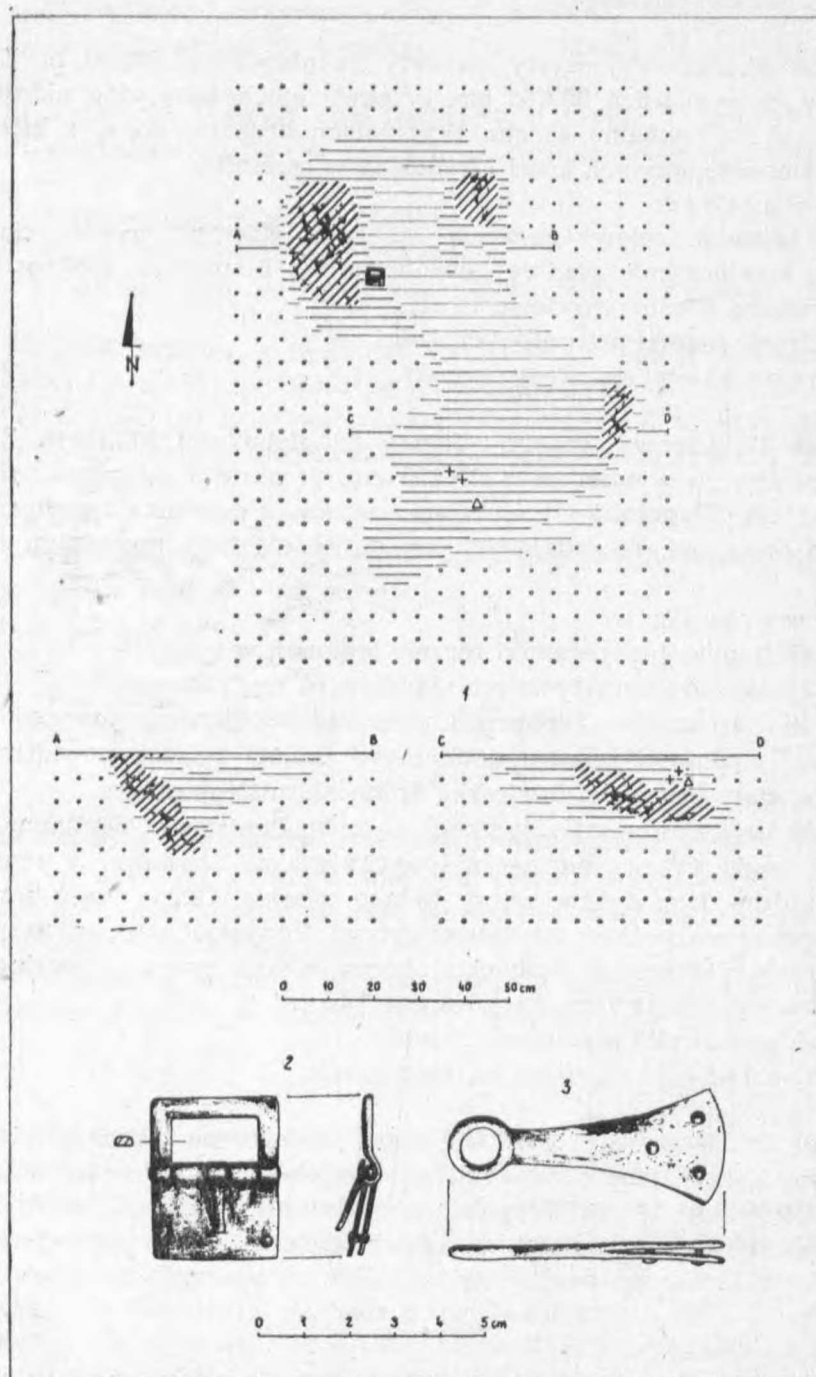
1. Wieloczęściowa sprzączka żelazna złożona z prostokątnej ramy, również prostokątnej skuwki spiętej dwoma nitami, ośki i kolca. Wymiary ramy 2,8×2,0 cm; skuwki 2,8×2,0 cm (tabl. XXVIII, 2).

2. Żelazne okucie końca pasa. Węższy koniec zakończony pierścieniem, szerszy koniec wachlarzowatego kształtu jest rozszczepiony, a rozszczepienie spinają 3 nity. Długość 6 cm (tabl. XXVIII, 3).

3. 8 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki ręcznie lepionej.

4. Czyste ułamki przepalonych kości.

Tablica XXVIII

Kurow, stan. 7, grób 85 (1—3)

Chronologia: początkowy i starszy odcinek wczesnej fazy okresu późnorzymskiego.

Grób 86. Jamowy, czysty, odkryty na głębokości 202,02 m. Zarys owalny, o wymiarach 80×65 cm. Przekrój nieckowaty, dno nierówne, głębokość maksymalna 43 cm. Wypełnisko brunatno-szare, z kilkoma uławkami przepalonych kości i fragmentem ceramiki.

Zawartość:

1. Fragment wylewu naczynia lepionego. Krawędź wylewu cienka, prosta. Powierzchnie gładkie, jasnobrunatne. Domieszka drobnoziarnistego piasku. Średnica wylewu 14 cm.

2. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: okres rzymski.

Grób 87. Jamowy, czysty; odkryty na głębokości 202,16 m. Zarys nieregularny, o wymiarach 120×130 cm, przekrój nieckowaty, głębokość 11 cm. Wypełnisko jasnobrunatno-szare, z ceramiką i nielicznymi bardzo drobnymi, nienadającymi się do eksploatacji szczątkami kostnymi.

Zawartość:

1. 47 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 31 niecharakterystycznych uławków różnych naczyń;

b) 16 fragmentów baniastego naczynia zdobionego powyżej największej wydętości brzuśca dookólnymi liniami rytymi, powierzchnie gładkie, szaro-brunatne, domieszka drobnoziarnistego piasku.

2. 39 fragmentów misy toczonej na kole. Brzusiec o łagodnym profilu, krawędź wylewu nieznacznie wychylona na zewnątrz, w przekroju półkola. Dno dobrze wyodrębnione, płaskie. Górna część brzuśca ornamentowana poziomymi liniami rytymi. Powierzchnie gładkie, rdzawoszarawe. Domieszka drobnoziarnistego piasku prawie niewidoczna. Średnica wylewu 15,5 cm, średnica dna 12,5 cm.

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: późny okres rzymski.

Grób 88. Jamowy, z resztkami stosu, odkryty na głębokości 202,18 m. Zarys kolisty, trochę nieregularny, średnica 55 cm. Przekrój nieckowaty, głębokość 14 cm. Wypełnisko niejednolite, w części zachodniej czarno-brunatne, z węglami, w części wschodniej brunatno-szare, ze szczątkami kostnymi. Fragmenty ceramiki występowały w obrębie całej jamy.

Zawartość:

1. 3 fragmenty ceramiki bardzo silnie wtórnie przepalone (zżużłone).

2. 9 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej, w tym:

a) 2 fragmenty przydennej części naczynia grubościennego, powierzchnie chropowate brunatno-szare, domieszka średnioziarnistego tłucznia;

b) 3 małocharakterystyczne fragmenty naczynia o jasnobrunatnych, słabo wygładzonych powierzchniach, domieszka drobnoziarnistego piasku;

c) 3 niecharakterystyczne ułamki.

3. Czyste ułamki przepalonych kości.

Chronologia: wczesna faza okresu późnorzymskiego (?)

Grób 89. Jamowy, z resztkami stosu, dokryty na głębokości 202,17 m. Zarys i przekrój nieregularne, o wymiarach 60×65 cm i maksymalnej głębokości 45 cm. Wypełnisko dość niejednolite, brunatno-szare i czarno-brunatne, z uławkami kości, węglami drzewnymi i fragmentami ceramiki.

Zawartość:

1. 8 fragmentów ceramiki silnie wtórnie przepalonych (zżużlonych).

2. Ułamki przepalonych czystych kości.

Chronologia: ?

ANALIZA MATERIAŁÓW

Ceramika

Ceramika z omawianego stanowiska jest przeważnie bardzo źle zachowana; udało się zrekonstruować w całości zaledwie kilka naczyń. Sytuację dodatkowo utrudnia fakt, że znaczna część ceramiki jest wtórnie silnie przepalona i zniekształcona.

Występuje tu ceramika ręcznie lepiona i toczona na kole oraz importowana ceramika wytłaczana (*terra sigillata*).

Ceramika lepiona ręcznie

Wśród naczyń ręcznie lepionych można wyróżnić dwie grupy.

Naczynia tzw. stołowe. Odznaczają się one przeważnie niewielkimi rozmiarami i są reprezentowane najczęściej przez niskie, dwustożkowate czarki i miski o ostrym profilu, z cienką, silnie odgiętą na zewnątrz krawędzią wylewu (grób 23 — tabl. XI, 2; grób 44 — tabl. XVII, 6). Rzadziej są to naczynia o łagodniejszej profilacji, jak np. pucharki na nóżce pustej albo pełnej tworzącej tzw. „kopytko” (grób 45; grób 13 — tabl. VII, 13). Część naczyń tej grupy jest miniaturowych rozmiarów, np. czarka z grobu 13 (tabl. VII, 12), której średnica dna

wynosi 3,5 cm, a wysokość pierwotnie nie przekraczała przypuszczalnie 3 cm. Do wyjątków na cmentarzysku należy fragment ozdobionego meandrem naczynia z uchem, najprawdopodobniej kubka (grób 41 — tabl. XV, 3). Powierzchnie naczyń stołowych są najczęściej gładkie albo lekko szorstkie, barwy jasnobrunatnej, żółtawoszarej lub rdzawej. Nieliczne i tylko we fragmentach występuje na cmentarzysku ceramika o lśniących czarnych powierzchniach (groby: 2, 8, 12, 46, 64 — tabl. XXII, 2, 3). Powierzchnie niektórych naczyń są zdobione; ornament umieszczony jest przeważnie na brzuscu i szyi, a tworzą go najczęściej wąskie poziome linie ryte (grób 27 — tabl. VIII, 5), rzadziej jest to pasmo wykonanych stempelkiem dołków ujętych w dwie linie układające się w kształt meandra (grób 20 — tabl. IX, 3; grób 41 — tabl. XV, 3). Jako domieszka masy ceramicznej użyty jest piasek, a co najwyżej drobny tłuczeń.

Omawianymi naczyniami posługiwano się najprawdopodobniej przy spożywaniu pokarmów; w grobach pełniły one funkcję przystawek.

Ceramika „grubej roboty”. Jest pod względem form i wykonania dość niejednolita i w związku z tym można w jej obrębie wyróżnić dwie podgrupy. Pierwsza to grubościennie garnki o bardzo słabo rozczłonkowanych kształtach (grób: 10 — tabl. IV, 2; groby 19, 40, 54, 80, 88, 57). Tak się składa, że poza jednym wyjątkiem (grób 40) ze wszystkich tego rodzaju naczyń zachowały się jedynie partie przydenne. Pokazują one, że dna są niewyodrębniane, donicowate, o dużych średnicach. Brzusiec był zapewne dwustożkowaty lub baniasty, wylew nieznacznie tylko wychylony na zewnątrz (grób 40). Grubość ścianek tych naczyń osiągała znaczne rozmiary, dochodząc do 1,5 cm. Powierzchnie są chropowate, barwy jasnobrunatnej lub żółto-szarej, niezdobione. Zastosowana domieszka masy ceramicznej to głównie gruby i średni tłuczeń, a wyjątkowo gruby piasek.

Druga podgrupa to również naczynia masywne, ale odróżniające się od wyżej opisanych nieco większą starannością wykonania, a przede wszystkim silniejszą profilacją. Są to najliczniej występujące w Kucowie duże garnki o (mniej lub bardziej) esowatym profilu, zróżnicowane znacznie pod względem proporcji. Część z nich, jak np. popielnica z grobu 72 (tabl. XXVII, 2), ma wysoko umieszczony załom brzuśca oraz słabo wywiniętą cienką krawędź wylewu. Inne przeciwnie, posiadają silnie wywiniętą, dość grubą krawędź wylewu (grób 13 — tabl. VII, 9; grób 22 — tabl. X, 4; grób 44 — tabl. XVII, 2; grób 66 — tabl. XXIV, 1); z kolei są takie, których krawędź wylewu jest prawie prosta, niekiedy delikatnie od góry przypłaszczona (grób 72 — tabl. XXVI, 2). Brzusiec jest mniej lub więcej baniasto wydęty (grób 44 — tabl. XVII, 3, 4; grób 66 — tabl. XXIV, 8; grób 72 — tabl. XXV, 3). Po-

wierzchnie barwy brunatno-szarej lub jasnobrunatnej są wygładzone, choć nie zawsze starannie, ornament — jeśli jest — ogranicza się głównie do linii rytych, umieszczonych na brzuścu i szyi (grób 44 — tabl. XVII, 2, 3; grób 66 — tabl. XXIV, 3). Wyjątkowo ma postać rytej kratki (grób 60) lub też wykonany jest paznokciem, jak na fragmencie z grobu 22 (tabl. X, 3). Warto podkreślić, że przy stosunkowo dużych rozmiarach omawiane naczynia nie mają szczególnie grubych ścianek (grób 44 — tabl. XVII, 2, 3; grób 86 — tabl. XXIV, 1, 3). Grubość ścianek jest przeciętnie znacznie mniejsza niż wcześniej scharakteryzowanych naczyń pierwszej podgrupy, nie przekracza 1 cm.

Nieco odmienny wariant reprezentuje popielnica z grobu 25 (tabl. XII, 8). Reprezentuje ona typ szerokootworowych naczyń jajowatych z wysoko umieszczonym, zaokrąglonym załomem brzuśca i brzegiem wylewu skierowanym ku wnętrzu. Dno jest dobrze wyodrębnione. Na największej wydętości brzuśca znajduje się ornament dołków paznakciowych. Powierzchnie są gładkie, jasnobrunatno-szare.

Naczynia zaliczone tu do ceramiki „grubej roboty” służyły zapewne do przygotowywania pokarmów, używano ich także jako popielnice.

Ręcznie lepienie naczyń, choć zróżnicowane pod względem form, reprezentują dość zwarty horyzont chronologiczny. Najstarsze są naczynia o gładkich, lśniąco czarnych powierzchniach zdobionych niekiedy meandrem, które zachowały się jedynie we fragmentach i to bardzo nielicznych. W jakimś stopniu nawiązuje do nich typologicznie w całości zachowane naczynie, jakim jest popielnica z grobu 25, aczkolwiek towarzyszące jej zabytki mają zdecydowanie późnorzymski charakter. Ogólną masę na cmentarzysku tworzy ceramika charakterystyczna dla wczesnej fazy okresu późnorzymskiego. Są tu niskie, ostro profilowane czarki i miski oraz pucharki na stosunkowo wysokiej nóżce.

Wśród większych naczyń dominują formy o esowatym profilu, a także formy o słabo rozczłonkowanych kształtach reprezentowane licznie przez grubościennie garnki z chropowatą powierzchnią. Wszystkie naczynia cechuje charakterystyczne dla późnego okresu rzymskiego zubożenie ornamentyki lub jej całkowity brak.

. Ceramika toczona na kole*

Znaleziono ją zaledwie w 22 grobach, z czego wynika, że pod względem ilości ustępuje znacznie ceramice ręcznie lepionej, która wystąpiła aż w 65 grobach.

* W celu lepszej orientacji przy korzystaniu z materiału ilustracyjnego oznaczono na tablicach profile naczyń toczonych na kole (dla odróżnienia od lepionych ręcznie) czarną kropką.

Naczynia toczone są wykonywane staranniej i z lepszego materiału niż naczynia lepiące ręcznie, a ich fragmentaryczny stan zachowania należy położyć na karb specyfiki obrządku pogrzebowego (umyślne łamanie). Formy naczyń, tam gdzie tylko możliwa jest ich rekonstrukcja, przedstawiają dość monotony i ubogi obraz. Dominują różnego rodzaju **niskie czarki i miski** o dwustożkowatym brzuscu (grób 21 — tabl. IV, 5; grób 44 — tabl. XVI, 2; tabl. XVII, 7; grób 81 — tabl. XIV, 7; grób 82 — tabl. XXVII, 3).

Znacznie mniej można powiedzieć o **naczyniach smuklejszych z łagodniejszą profilacją**, które zachowały się tylko we fragmentach nie dających wyobrażenia o całych formach (grób 13 — tabl. VII, 7, 8; grób 66 — tabl. XXIV, 2; grób 81 — tabl. XIV, 5).

Charakteryzując ogólnie ceramikę toczoną z cmentarzyska w Kurowie należy stwierdzić, że jest ona w przeważającej masie cienkościenna, bardzo dobrze wypalona, wykonana z gliny tłustej, nie zawierającej domieszek. Jeżeli już stosowano domieszkę, co należy do rzadkości, to stanowi ją drobnopiękny piasek. Powierzchnie naczyń częściej są lekko szorstkie niż gładkie, barwa posiada szeroką gamę odcieni: od kremowego i szarego poprzez rdzawy do ceglastego i brązowego. Dna naczyń mają zróżnicowaną formę, część jest płaska (grób 81 — tabl. XIV, 6; grób 2 — tabl. III, 3; grób 44 — tabl. XVI, 2), inne posiadają niską stopkę (grób 34; grób 41 — tabl. XIII, 4) lub wysoką pustą nóżkę, jak w przypadku fragmentu naczynia z grobu 66 (tabl. XXIV, 8). Krawędzie wylewów są często grube i od góry ścięte (grób 58 — tabl. XX, 3; grób 13 — tabl. VII, 7; grób 23 — tabl. XI, 3, 4), co nie znajduje analogii wśród naczyń ręcznie lepionych. Jednak większość jest bardzo cienka (grób 13 — tabl. VII, 11; grób 33 — tabl. XIII, 4; grób 44 — tabl. XVII, 7). Brzusce — jak już wyżej wspomniano — są dwustożkowate, o łagodnym lub ostrym profilu. Zdobnictwo naczyń przedstawia się różnorodnie. Jest stosowany ornament ryty, plastyczny i stempelkowy. Najczęstszym motywem ornamentu rytego są poziome linie (grób 81 — tabl. XIV, 4; grób 33 — tabl. XIII, 4; grób 58 — tabl. XX, 2; grób 58 — tabl. XX, 2, 5; grób 66 — tabl. XXIV, 2), rzadziej ma on bardziej skomplikowaną postać, jak np. zespół na przemian skośnych żłobków (grób 55; grób 81 — tabl. XIV, 7). Ornament plastyczny, zresztą często występujący razem z rytym, sprowadza się do zastosowania listw, wałków i guzków umieszczonych w miejscach podkreślających tektonikę naczynia (grób 58; grób 33 — tabl. XIII, 4; grób 13 — tabl. VII, 10). Wyjątkowo, mając na uwadze materiał z Kurowa, stosowano ornament stempelkowy, którego przykład można znaleźć na brzuscu czarki z grobu 44 (tabl. XVII, 7) oraz na fragmencie z grobu 82 (tabl. XXVII, 3).

Z analizy typologicznej omawianej ceramiki wynika, że mieści się ona we wczesnej fazie okresu późnorzymskiego. Wśród fragmentów znalezionych naczyń nie ma takich, które posiadałyby cechy wskazujące na młodszą fazę okresu późnorzymskiego, jak kryzowato uformowana krawędź wylewu i charakterystyczny ornament gładzony będący najczęściej linią zygzakowatą albo falistą. Można się spodziewać, że ceramika wykonana na kole występuje na cmentarzysku już od podfazy C_{1a}.

W grobie 13 licznym fragmentom naczyń wykonanych na kole towarzyszył grot strzały, fragment umbra, wcześniejsza odmiana fibuli A 158 oraz trójwarstwowy grzebień typu I Thomas. Dwa ostatnie przedmioty najczęściej występują w grobach z bronią horyzontów 2 i 2a, które są datowane na wczesną fazę okresu późnorzymskiego³.

Wczesną metrykę mają zapewne czarki z grobu 44. Jedna z nich, prawie w całości zrekonstruowana (tabl. XVI, 2), najbardziej przypomina swoim wyglądem typ B VI H. Dobrzańskiej, który wspomniana badaczka datuje w oparciu o inwentarz grobu z Budczyc⁴ na podfazę C_{1b}.

Jak się jednak zdaje, charakter wspomnianego zespołu z Budczyc nie wyklucza możliwości umieszczenia go już w podfazie C_{1a}. Z dwóch naczyń na stopce z grobów 34 i 41 (tabl. XV, 4) zachowały się tylko dolne partie, nie dające podstaw do dokładnego ustalenia typu tych naczyń. Generalnie jednak naczynia na stopce datowane są na wczesną fazę późnego okresu rzymskiego⁵. Nie przypadkiem więc w grobie 41, obok fragmentu naczynia na stopce, została znaleziona część kubka zdobionego meandrem.

Terra sigillata

Na cmentarzysku w Kurowie prowincjonalno-rzymska ceramika typu *terra sigillata* reprezentowana jest przez dwa fragmenty pochodzące prawdopodobnie z jednego naczynia. Fragmenty te zostały znalezione w grobie 57 (tabl. XIX, 2, 3); jeden z nich jest całkowicie zniszczony, na drugim zachował się tylko ornament *ovolo*, gdy reszta ornamentu jest zatarta.

Stan zachowania nie daje całkiem pewnych podstaw do ustalenia proveniencji omawianych fragmentów. Jednakowoż ornament omawia-

³ Godłowski, *op. cit.*, s. 12, 13, tabl. XXII.

⁴ H. Dobrzańska, *Zagadnienie datowania ceramiki tocznej w kulturze przeworskiej*, „Archeologia Polski” 1980, t. XXIV, z. 1, s. 98.

⁵ *Tamże*, s. 106, 112, 113.

nej ceramiki wykazuje podobieństwo do ornamentu *ovolo* ceramiki typu *terra sigillata* z Rheinzabern i można przypuszczać, że została ona wykonana właśnie w tym ośrodku⁶. W Rheinzabern w drugiej połowie II i pierwszej połowie III w. funkcjonowały liczne warsztaty, z których potężna fala importowanych naczyń docierała do obszaru kultury przeworskiej. Zdaniem specjalistów największy import tego towaru przypadał na lata od 180 do 230 n.e.⁷

Uzbrojenie

Umbo

Z cmentarzyska pochodzi jedno w całości zachowane umbo należące do typu J 7a, bardzo szeroko rozpowszechnionego na terenie *barbaricum*. Jest ono przykładem drugiej, młodszej odmiany tego typu charakteryzującej się niskim kołnierzem, łagodnym przejściem pokrywy w kołec oraz tym, że brzeg zaopatrzony jest w nity (przeważnie 3) o półkolistych główkach⁸. Egzemplarz pochodzący z grobu popielnicowego 72 (tabl. XXVI, 1) odznacza się niewielkimi rozmiarami, krępy kształtem i krótkim, na końcu rozszerzonym, kolcem. Tę późną typologicznie cechy pozwalają datować go na schyłek podfazy C_{1a}⁹. Poza tym w grobie 13 znaleziono skorodowany fragment brzegu umbo (tabl. VII, 2). W brzegu tym tkwi częściowo zachowany nit z płaskokulistą główką.

Imacz

Został znaleziony w grobie 72 (tabl. XXV, 4) wraz z wyżej opisanym umbem. Posiada rynienkowatą rączkę i stanowiące jej przedłużenie wąskie, niewyodrębnione płytki do nitów. Imacze takie zalicza się

⁶ B. Rutkowski, *Terra sigillata* znalezione w Polsce, Wrocław 1960, s. 33, 34, tabl. XXIV/1, XIII/1, XXVI/4.

⁷ Tenże, *Chronologia rzymskich importów ceramicznych w Polsce* „Wiadomości Archeologiczne” 1964, t. XXX, s. 78.

⁸ T. Liana, *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, „Wiadomości Archeologiczne” 1970, t. XXXV, s. 452; M. Jahn, *Die Bewaffnung der Germanen in der ältern Eisenzeit etwa von 700 v. Chr. bis 200 n. Chr.*, Würzburg 1916, s. 182, 183.

⁹ Godłowski, *op. cit.*, s. 12, 13, 93, tabl. XXII.

do typu J 9, który podobnie jak umbo J 7a należy do przewodnich zabytków 2 horyzontu grobów z bronią i tak jak ono datowany jest na podfazę C_{1a}¹⁰.

Groty strzał

Są one reprezentowane przez trzy okazy z grobów 13 i 21. Wszystkie mają płaskie, dość smukłe liście i niedokute, zwinięte tuleje (tabl. IV, 6, 7; tabl. VI, 3). Groty strzał są zabytkiem o dużej rozpiętości chronologicznej. Występują od fazy B₂ do końca okresu rzymskiego¹¹. Wymienione egzemplarze zostały znalezione w zespołach wraz z zabytkami (wczesna fibula A 158, grzebień I Thomas), które pozwalają ustalić dokładniej ich chronologię na wczesną fazę okresu późnorzymskiego.

Fragment ostrogi (?)

Znaleziony w grobie 73 (tabl. XXII, 5) przedmiot można z pewnymi wątpliwościami uznać za guzikowate zakończenie ramienia ostrogi. Fragmentaryczność znaleziska nie pozwala nic powiedzieć o jego typologii, a brak charakterystycznego kontekstu zabytkowego uniemożliwia datowanie.

Narzędzia

Przędliki

Z cmentarzyska pochodzą 3 źle zachowane egzemplarze, z których dwa są przykładem najpopularniejszego w okresie rzymskim typu dwustozkowatego z wklęsłymi biegunami (grób 27 — tabl. VIII, 6; grób 20 — tabl. IX, 2). Trzeci z nich, odkryty w grobie 1, jest również dwustozkowaty, ale o biegunach prostych. Powierzchnie jego bocznych ścianek zdobią pasma nakłuc wykonane stempelkiem (tabl. II, 3). Wszystkie przędliki są wykonane z gliny, a w przypadku przędlika z grobu 27 (tabl. VIII, 6) widoczna jest schudająca domieszka w postaci średnioziarnistego piasku.

¹⁰ Tamże, s. 12, 13.

¹¹ K. Godłowski, *Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku (część II)*, „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne” 1977, t. IV, s. 67, Jahn, *op. cit.*, s. 87.

Noże

Cmentarzysko w Kurowie dostarczyło dwóch małych, żelaznych noży, z których pierwszy znaleziony został w grobie 47 (tabl. XVIII, 2), a drugi w grobie 20 (tabl. IX, 5). Pierwszy ma jednostronnie wyodrębniony trzonek i łukowato wygięty grzbiet; można go na podstawie tych cech uznać za formę typologicznie starszą. Drugi, zapewne młodszy, ma prawie prosty grzbiet i krótki, dwustronnie wyodrębniony trzonek.

Tłoczki

Na stanowisku znaleziono trzy przedmioty (w grobach: 2, 47, 82), które z pewnymi wątpliwościami można interpretować jako tłoczki. Jeden z nich ma wrzecionowaty kształt z dość wąskimi, zakończeniami (tabl. III, 2). Drugi ma na całej długości równomierny przekrój, a jego oba końce są rozszerzone, co zapewne spowodowane było rozklepaniem (tabl. XXVII, 2). Trzeci, zachowany fragmentarycznie, ponieważ oba końce ma odłamane — może ze względu na znikome rozmiary budzić najwięcej wątpliwości (tabl. XVIII, 6), gdyż mało prawdopodobne wydaje się, żeby przedmiot o tak niewielkim przekroju (średnica 0,2 cm) mógł dobrze pełnić funkcję tłoczka.

Ozdoby

Paciorki

Na paciorki natrafiono w czterech zespołach (groby: 20, 25, 33, 57). W dwóch przypadkach, a mianowicie w grobach 33 i 57 paciorki są tak silnie odkształcone w wyniku wtórnego przepalenia, że nie ma mowy o ustaleniu ich typu. Nie zniszczone paciorki znaleziono natomiast w grobach 20 i 25. W pierwszym przypadku był to jeden paciorek melonowaty z półprzezroczystego seledynowego szkła (tabl. IX, 4). Paciorki melonowate o różnych odcieniach zieleni występują bardzo licznie w kulturze przeworskiej¹² i są datowane na okres wczesnorzymski i początek późnorzymskiego¹³.

Paciorki kubooktaedryczne, których 15 sztuk znaleziono w grobie 25 (tabl. XII, 4, 7), są wykonane z białego fluorytu. Tego rodzaju pa-

¹² M. Mączyńska, *Paciorki z okresu rzymskiego i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów na obszarze środkowoeuropejskiego barbaricum*, „Archeologia” 1977, t. XXVIII, s. 86.

¹³ T a ż, *Uwagi o chronologii i rozprzestrzenieniu paciorków w okresie rzymskim i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów*, „Archeologia Polski” 1972, t. XVII, z. 2, s. 363, 364.

ciorki, chociaż mają interregionalny charakter, występują najliczniej w kulturze sarmackiej¹⁴. Ich chronologia zamyka się w szerokich ramach faz C_{1a}—D¹⁵.

Kółka z drutu ze splecionymi końcami

Jak wskazują liczne analogie¹⁶ pełniły one funkcje zawieszek, na których umieszczano paciorki lub wisiorki. W Kurowie znaleziono dwie zawieszki drucikowe należące do dwóch różnych typów. Typ pierwszy reprezentowany jest przez egzemplarz grobu 11 (tabl. V, 3), wykonany z żelaznego drutu wygiętego w nieregularne kółko, o końcach zawiniętych na siebie. Zawieszki takie licznie występują na obszarze kultury przeworskiej, gdzie datowane są od podfazy B₂/C₁ aż po okres wędrówek ludów¹⁷, chociaż ich obecność — sądząc z przynależności do horyzontu dobrodzieńskiego — silniej zaznacza się w schyłkowym okresie kultury przeworskiej.

Drugi typ reprezentuje ozdobna zawieszka pochodząca z grobu 41 (tabl. XV, 2). Zrobiona jest z drutu brązowego, którego końce spleciono w wirującą spiralę. Analogiczne dwie zawieszki znane są jak dotąd jedynie z obszaru kultury wielbarskiej. Pierwszą znaleziono na cmentarzysku w Cecelach (grób 142), drugą w grobie 7 na cmentarzysku w Brulinie-Koskach¹⁸. Na tę ostatnią był nawleczony wisiorek

¹⁴ Taż, *Paciorki...*, s. 86.

¹⁵ Tamże, s. 66.

¹⁶ B. Bałke, *Zeńskie (?) cmentarzysko z okresu późnorzymskiego w miejscowości Kłoczew, pow. Ryki*, „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne” 1971, t. I, s. 337, rys. 39, f; B. Barankiewicz, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Grodzisku Mazowieckim*, „Materiały Starożytne” 1959, t. V, tabl. III, 1, 2; W. Bernat, *Kurhany z późnego okresu rzymskiego we wsi Bogucin, pow. Płońsk*, „Wiadomości Archeologiczne” 1955, t. XXII, z. 2, s. 211, rys. 4; K. Dąbrowski, *Sprawozdanie z badań terenowych Stacji Archeologicznej IHKM PAN w Kaliszu, przeprowadzonych w 1956 r.*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1959, t. VI, s. 62, rys. 7 i in.; R. Jamka, *Cmentarzysko w Kopkach (pow. niski) na tle okresu rzymskiego w Małopolsce zachodniej*, „Przegląd Archeologiczny” 1933/1934, t. V, z. 1, s. 25, 26, rys. 3, 5; S. Jasnosz, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Sadowiu, pow. Ostrów Wielkopolski*, „Fontes Archeologiae Posnanienses” 1954, t. V, s. 146, rys. 11 (7—9); L. Wrotek, *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych na stanowisku 5 w Mierzanowicach, pow. Opatów w 1961 roku*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1963, t. XV, s. 62, rys. 6, h.

¹⁷ J. Szydlowski, *Grupa dobrodzieńska jako wyraz lokalnych przemian w schyłkowej fazie kultury przeworskiej*, Katowice 1977, s. 53, 54.

¹⁸ A. Kempisty, *Birytualne cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego w miejscowości Brulino-Koski, pow. Ostrów Mazowiecka*, „Wiadomości Archeologiczne” 1966/1967, t. XXXII, z. 3—4, s. 413, 414, 443; J. Jaskanis, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Cecelach, pow. Siemiatycze, w świetle badań z lat 1966—1970*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1972, t. XXIV, s. 94, rys. 10, m.

w postaci miniaturowego „młota Thora”. W obu zespołach, w których znaleziono wspomniane zawieszki wystąpiły mające późnorzymską chronologię kuszowate fibule VI grupy O. Almgrena. Wymienione analogie oraz użyty materiał (brąz) pozwalają sądzić, że zawieszka drugiego typu jest importem proveniencji wielbarskiej.

Fibule

Z fibul znalezionych na cmentarzysku najstarszy typ stanowi dobrze zachowany okaz żelazny z grobu 83. Posiada on taśmowaty, esowato wygięty kabłąk, wysoką pochewkę oraz cylinder na sprężynkę i cięciwę (tabl. XXVII, 5). Typ ten nie ma ścisłego odpowiednika w typologii almgrenowskiej, natomiast z obszaru kultury przeworskiej znanych jest kilka analogicznych egzemplarzy. Ich terytorialny zasięg jest niewielki i ogranicza się, jak na to wskazują dotychczasowe znaleziska, do Kielecczyny i południowo-wschodniego Mazowsza, w stosunkowo niewielkim tylko stopniu przekraczając te obszary¹⁹. Na podstawie cech formalnych (wysoka pochewka, cylinder) oraz analogii można datować omawiany typ na podfazę B₂/C₁²⁰. Pozostałe fibule z cmentarzyska reprezentują różne odmiany zapinek VI grupy Almgrena. Wśród nich najpospolitszy jest typ A 158, charakteryzujący się jednocześnie konstrukcją, łukowato wygiętym kabłąkiem, czterozwojową sprężynką z górną cięciwą i podwiniętą nóżką rozklepaną w pochewkę na igłę. Zakończenie pochewki owinięte jest kilkakrotnie wokół kabłąka. Taką zapinkę w całości zachowaną znaleziono w grobie 13 (tabl. VII, 1). Z grobu 25 pochodzi fragment fibuli, który — choć z dużymi wątpliwościami — można również zaklasyfikować do typu A 158. Kabłąk tego egzemplarza jest silnie zdeformowany; stosunkowo najlepiej zachowała się nóżka ze śladem owinięcia końca pochewki wokół kabłąka (tabl. XII, 5). Fibule typu A 158 występują licznie na obszarze kultury przeworskiej, koncentrując się w zachodniej połaci tej kultury. Są datowane generalnie od podfazy B₂/C₁ do fazy D₁ włącznie²¹. Datowanie to uściśla J. Szydlowski²², dzieląc na podstawie kryterium wielkości typ A 158 na cztery kategorie („a”, „b”, „c”, „d”), mające swoje odzwierciedlenie w chronologii.

¹⁹ B. Bałke, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Brzeźcach, pow. Białobrzegi (stanowisko 2)*, „Wiadomości Archeologiczne” 1976, t. XLI, z. 2, s. 187.

²⁰ Tamże s. 187.

²¹ O. Almgren, *Studien über nordeuropäischen Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzialrömischen und südrussischen Formen*, Leipzig 1923, s. 73; L. Zott, *Die spätgermanische Kultur Schlesiens im Gräberfeld von Gross Sürding*, Leipzig 1935, s. 7; Szydlowski, *op. cit.*, s. 49; Godłowski, *The Chronology...*, s. 17—27.

²² Szydlowski, *op. cit.*, s. 45.

Zapinka z grobu 13 w świetle tego podziału powinna znaleźć się w grobie „b”, do której należą okazy nie przekraczające 7 cm długości, nie występujące już w schyłkowej fazie kultury przeworskiej. Pomijając fakt, że podział J. Szydłowskiego jest może zbyt szczegółowy, należy się na pewno zgodzić z tym, że duże, mające ok. 10 cm długości okazy zapinek są właściwe schyłkowej fazie okresu rzymskiego i wczesnym wędrownikom ludów, zaś mniejsze (poniżej mniej więcej 8 cm?) są charakterystyczne przede wszystkim dla wczesnej fazy okresu późnorzymskiego²³.

Bardzo zbliżoną wyglądem do wyżej omawianych jest zapinka z grobu 44. Różni się tylko tym, że posiada pełną pochewkę, która nie dochodzi do końca nóżki, tworząc charakterystyczny schodek (tabl. XVI, 3). Zapinki takie są znane z obszaru kultury przeworskiej, głównie na jej południowych rubieżach oraz z południowo-zachodniej Słowacji²⁴. K. Godłowski umieszcza je w podfazie C_{1a} i w początkach C_{1b}, kiedy to wychodzą już z użycia²⁵.

Ostatnia z odkrytych na cmentarzysku zapinek (z grobu 25) jest, w przeciwieństwie do wyżej wymienionych, wykonana z brązu. Posiada kaszowatą konstrukcję i jest wieloczęściowa (tabl. XII, 2). Ogólnym wyglądem najbardziej przypomina fibule tzw. typu gockiego²⁶, które na obszarze kultury przeworskiej są mniej znane, będąc częstym znaleziskiem na obszarach kultur sąsiednich, szczególnie kultury wielbarskiej²⁷, gdzie są datowane na III w.²⁸

Części pasa

Sprzączki do pasa

Są one kategorią zabytków, która ze względu na różnorodność typologiczną daje się stosunkowo dobrze datować.

Sprzączka z grobu 11 jest wieloczęściowa, ze skuwką o ramie pół-

²³ Godłowski, *The Chronology...*, tabl. XXII.

²⁴ Godłowski, *Materiały do poznania...*, s. 28; T. Kolnik, *K typologii a chronologii niektórych spon z młodszej doby rzymskiej na juhozapadnom Slovensku*, „Slovenská Archeológia” 1965, t. XIII, z. 1, s. 199–202.

²⁵ Godłowski, *Materiały do poznania...*, s. 29.

²⁶ Ch. Diaconu, *Über die Fibel mit umgeschlagenem Fuss in Dazien*, „Dacia” N.S., 1971, t. XV, s. 251.

²⁷ A. K. Ambroz, *Fibule juga jewropiejskoj czasti SSSR II w. d. n. e.* — IV w. n. e., „Archeologija SSSR” 1966, D I — 30, s. 60–67; Diaconu, *op. cit.*, s. 239–265.

²⁸ K. Godłowski, *Chronologia okresu późnorzymskiego i wczesnego okresu wędrowników ludów w Polsce północno-wschodniej*, „Rocznik Białostocki” 1974, t. XII, s. 38, 39; Ambroz, *op. cit.*, s. 62; Diaconu, *op. cit.*, s. 253.

kolistej (tabl. V, 2). K. Raddatz zalicza takie okazy do grupy D i datuje na fazę C₁²⁹. Z takim datowaniem pozostają zasadniczo w zgodzie znaleziska z obszaru kultury przeworskiej, gdzie omawiany typ występuje głównie w grobach z bronią, należąc do drugiego horyzontu tych grobów³⁰. Możliwe, że chronologię omawianego egzemplarza należy przesunąć w górę ze względu na współwystępowanie z nim w grobie 11 (tabl. V, 2, 3) kółeczka z drutu o zawiniętych na siebie końcach, które ma wyraźnie późną chronologię³¹.

W grobie 85 (tabl. XXVIII, 2) znaleziono sprzączkę wieloczęściową ze skuwką o ramie prostokątnej. Tego typu sprzączki są charakterystyczne przede wszystkim dla grobów z bronią. Występują od końca fazy B₂ poprzez podfazy B₂/C₁ i C_{1a} (kiedy są szczególnie liczne) do podfazy C_{1b} — kiedy to wychodzą już z użycia³².

Okucie końca pasa

Scharakteryzowanej wyżej sprzączce z prostokątną ramą towarzyszyło w grobie 85 okucie końca pasa typu J II₁ Raddatza³³. Jego węższy koniec ma postać pierścienia, drugi — szerszy — jest rozszczepiony, a rozszczepienie jest spięte przez 3 nity (tabl. XXVIII, 3). W zespołach kultury przeworskiej typ ten datowany jest na podfazy B₂/C₁ i C_{1a}³⁴.

Prostokątne płytki

Jedyny tego rodzaju zabytek pochodzi z grobu 33 (tabl. XIII, 5). Ma on postać dwóch równoległych względem siebie płytek połączonych ze sobą parą nitów. Płytki te stanowią najprawdopodobniej pewien rodzaj okucia pasa, choć również bywają całkiem inaczej interpretowane. K. Godłowski uważa na przykład, że niektóre z nich (głównie małych rozmiarów) mogły służyć do spajania pękniętych naczyń i innych przedmiotów³⁵. Na obszarze kultury przeworskiej datuje się je na koniec fazy B₂ i podfazę C_{1a}³⁶.

²⁹ K. Raddatz, *Der Thorsberger Moorfund. Gürtelteile und Körperschmuck*, „Offa-Bücher” 1957, t. XIII, s. 60.

³⁰ R. Madyda, *Sprzączki i okucia pasa na ziemiach polskich w okresie rzymskim*, „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne” 1977, t. IV, s. 369.

³¹ Szydłowski, *op. cit.*, s. 53, 54.

³² Godłowski, *The Chronology...*, s. 13, 20, tabl. XXII.

³³ Raddatz, *op. cit.*, s. 93, 94.

³⁴ Madyda, *op. cit.*, s. 384.

³⁵ Godłowski, *Materiały do poznania...*, s. 41.

³⁶ Madyda, *op. cit.*, s. 391.

Grzebień

Grzebień obok ceramiki są najobficiej reprezentowane na cmentarzysku w Kurowie. Fragmenty grzebieni w postaci kościanych płytek i nitów żelaznych zostały odkryte aż w 10 grobach (groby: 1 — tabl. II, 2; 13 — tabl. VI, 4; 14 — tabl. VIII, 3; 21 — tabl. IV, 4; 39 — tabl. XIV, 2; 42, 43, 47, 72 — tabl. XXV, 2). Wszystkie, mimo złego stanu zachowania (w niektórych wypadkach pozostały tylko nity), należą do trójwarstwowych grzebieni typu I Thomas, w których za pomocą nitów połączono trzy równoległe względem siebie kościane płytki. W płytce środkowej wycięte były zęby (tabl. II, 2; IV, 4; VIII, 3; XIV, 2). Boczne płytki pełniły rolę okładzin. Grzbiet — jak się można zorientować na podstawie lepiej zachowanych okazów — był uformowany półkolistym (tabl. II, 2; IV, 4). Grzebień tego typu są wyjątkowo liczne na obszarze kultury przeworskiej³⁷, którą uważa się za teren, na którym je wytwarzano³⁸. Datowane są na cały późny okres rzymski³⁹ chociaż, jak się zdaje, częściej występują w zespołach przeworskich wczesnej fazy okresu późnorzymskiego⁴⁰. Odnosi się to przynajmniej do grzebieni o półkolistym grzbiecie.

Inne przedmioty

Fragment tordowanej **szpili żelaznej** został znaleziony w grobie 47 (tabl. XVIII, 7). Określenie typu, do którego należałoby ją zaliczyć jest ze względu na odłamanie główki niemożliwe. Znane są z obszaru europejskiego *barbaricum* szpile o tordowym trzonku i haczykowatej główce, które — jak się przyjmuje — były częściami wrzecion⁴¹. Inną funkcję przypisywał szpilom tordowanym A. Dymaczewski, który uważał, że służyły do spinania włosów. On też datował je w oparciu o zespoły z Młodzikowa na koniec II i III w.⁴²

³⁷ A. Chmielowska, *Grzebień starożytny i wczesnośredniowieczny z ziem polskich*, „Acta Archaeologia Lodziensia” 1971, nr 20, mapa 2.

³⁸ S. Thomas, *Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit*, „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege” 1960, t. VIII, s. 94.

³⁹ Tamże, s. 92, 94.

⁴⁰ Godłowski, *The Chronology...*, s. 12, 13; tabl. II, XXII.

⁴¹ M. v. Kimakowicz-Winnicki, *Spinn und Webwerkzeuge, Entwicklung und Anwendung in vorgeschichtlichen Zeit Europas*, „Mannus Bibliothek” 1919, t. II, s. 61; B. Beckman, *Studien über die Metallnadeln der römischen Kaiserzeit im Freien Germanien*, „Saalburg Jahrbuch” 1966, t. XXIII, s. 7, 8.

⁴² A. Dymaczewski, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Młodzikowie w pow. średzkim*, „Fontes Archeologici Posnanienses” 1958, t. VII/VIII.

Okucie w postaci kilkakrotnie zgiętej taśmy żelaznej (grób 66 — tabl. XXIV, 7). O funkcji tego zabytku nie da się nic więcej powiedzieć ponad to, że najprawdopodobniej okuwał jakiś przedmiot z dziś nie zachowanego, zapewne organicznego surowca.

Część uchwytu wieka szkatułki, z grobu 22 (tabl. X, 2) jest wykonana z jednego pręta żelaznego, którego partię środkową wygięto w koliste uszko, od którego pod kątem prostym w dwóch przeciwnych kierunkach odchodzą dość długie proste ramiona na końcach zwężone i zagięte. Opisany zabytek stanowił tę część uchwytu szkatułki, która była na stałe przymocowana do wieka, tworząc komplet, jak to wynika z analogii⁴³, z ruchomo osadzonym w uszku kółkiem. Taka konstrukcja dawała możliwość wygodnego przenoszenia szkatułki oraz zapewne łatwiejszego otwierania jej wieka. Świadczą o tym kamienne nagrobki z obszaru Noricum i Panonii, na których utrwalone są wizerunki kobiet ze szkatułką trzymaną całą dłonią za kółko przymocowane do wieka⁴⁴.

Kościana okładzina rękojeści noża znaleziona w grobie 14 (tabl. VIII, 2) jest ozdobiona delikatnie rytymi liniami, które tworzą rząd icksów ujętych przez dwie linie równoległe. Jeden koniec płytki jest zakończony półkolistą, drugi jest odłamany. Bliżej półkolistej zakończenia zachował się okrągły otworek, w którym pierwotnie znajdował się nit żelazny. Nitem okładzina połączona była z trzonkiem. Znaleźiska śląskie dowodzą, że przeważnie okładzinę przytwierdzano do trzonka dwoma nitami⁴⁵. Tak prawdopodobnie rzecz się miała i w przypadku naszego zabytku, tu drugi nit znajdował się zapewne w odłamanej części.

CHRONOLOGIA

Datowanie cmentarzyska kucowskiego oparto na analizie chronologicznej poszczególnych zespołów grobowych. Jest ich osiemdziesiąt

⁴³ Tamże, s. 195, 400; rys. 469; Jamka, *op. cit.*, s. 29, rys. 8; B. Kostrzewski, *Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Domaradzicach, pow. Rawicz*, „*Fontes Praehistorici*” 1954, t. IV, s. 213, rys. 108; S. Jasnosz, *Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Wymysłowie, pow. Gostyń*, „*Fontes Archaeologici Posnanienses*” 1952, t. II, s. 240, 241, rys. 382; E. Kaszewska, *Cmentarzysko Kultury przeworskiej w Gledzianówku (st. 1), woj. plockie*, „*Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi*” 1977, t. XXIV, s. 139, tabl. XI, 3, LXXI, 4, 5.

⁴⁴ J. Garbsch, *Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahr Hundert*, „*Münchener Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte*” 1965, t. XI, tabl. I.

⁴⁵ Godłowski, *Materiały do poznania...*, s. 92.

siedem, chociaż zaledwie połowa z tego to groby mające wyraźniejsze cechy chronologiczne. Te lepiej dające się datować zespoły mają na ogół charakter stylu panującego we wczesnej fazie okresu późnorzymskiego.

Dolna granica chronologiczna cmentarzyska przebiega zapewne w obrębie początkowego odcinka wczesnej fazy późnego okresu rzymskiego (B_2/C_1). Wskazują na to bardzo nieliczne zabytki noszące jeszcze cechy wczesnorzymskie, jak znalezione w grobach 4, 20, 41, 64 fragmenty naczyń o czarnych lśniących lub ciemnoszarych powierzchniach, z których dwa fragmenty zdobione są meandrem (tabl. IX, 3; XV, 3). Typowym zabytkiem dla podfazy B_2/C_1 jest pochodząca z grobu 83 (tabl. XXVII, 5) krępa fibula, która posiada cylinder na sprężynkę i szeroki taśmowy kablak.

Ustalenie górnej granicy chronologicznej związane jest z zagadnieniem datowania początków pojawienia się w kulturze przeworskiej ceramiki wykonanej na kole. Ostatnio badacze coraz częściej stwierdzają, że miało to nastąpić już w fazie C_{1a} , kiedy to zanikają ręcznie lepione naczynia stołowe o lśniących czarnych powierzchniach, na których miejsce pojawia się przejmująca ich funkcję ceramika toczona⁴⁶. Moment ten jest dobrze uchwytany na omawianym cmentarzysku. Nieliczne znaleziska ceramiki o czarnych lśniących powierzchniach wskazują na jej zanik, natomiast wyłącznie wczesny charakter chronologiczny ceramiki toczonej może oznaczać sam początek jej pojawienia się.

Zabytki, które obok ceramiki toczonej można uznać za najmłodsze, a które dokładniej niż ona określają koniec trwania nekropoli, to: kuszowata fibula brązowa VI grupy O. Almgrena z grobu 25 (tabl. XII, 2), paciorki kuboktaedryczne z tego samego grobu (tabl. XII, 4, 7), zawieszki drucikowate z grobów 11 (tabl. V, 3) i 41 (tabl. XV, 2) oraz fibula typu A 158 z grobu 13 (tabl. VII, 1). Z przedstawionej wcześniejszej analizy chronologicznej tych przedmiotów oraz innych współwystępujących z nimi w obrębie zespołów wynika, iż granica chronologiczna cmentarzyska mogła przebiegać w obrębie podfazy C_{1b} .

Trzeba podkreślić, że zabytki najmłodsze i najstarsze wyznaczające ramową chronologię całości obiektu są nieliczne, podczas gdy gros zabytków, wśród których są dobrze datowane zespoły (np. groby 72

⁴⁶ Tamże, s. 179; K. Godłowski, *Kultura przeworska na Górnym Śląsku*, Katowice 1969, s. 90, 91; K. Godłowski, R. Szadkowska, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Tarnowie pow. Opole*, „Opolski Rocznik Muzealny” 1972, t. V, s. 151–152, 154; Dobrzańska, *op. cit.*, s. 135; tamże, *Problem datowania ceramiki „toczonej” na kole w kulturze przeworskiej*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji naukowych” PAN, Oddział w Krakowie 1981, t. XXIII/1, s. 7–8.

i 85) ogranicza się wyłącznie do podfazy C_{1a}. Zabytkami datowanymi na tę podfazę są np. znalezione razem w grobie 72 (tabl. XXV, 4; XXV, 1) późny imacz typu J 9 i umbo drugiej odmiany typu J 7a. Dalej należą do nich sprzączka z półkolistą ramą na osi odkryta w grobie 11 (tabl. V, 2) oraz sprzączka o prostokątnej ramie ze skuwką z grobu 85 (tabl. XXVIII, 2), a także okucie końca pasa typu J II₁ Raddatza z tego samego grobu. Trzeba tu też wymienić fragmenty naczynia *terra sigillata* (tabl. XIX, 2, 3), którego chronologia najprawdopodobniej również ogranicza się do podfazy C_{1a}.

Rezultat powyższej analizy chronologicznej został przedstawiony w graficznej formie na tabl. XXIX.

W datach absolutnych, które trzeba traktować hipotetycznie, datowanie cmentarzyska może przedstawiać się następująco: dolna granica chronologiczna przebiega w siódmej albo ósmej dekadzie II w., górna granica osiąga prawdopodobnie czwartą dekadę III w. Egzystowałoby więc przez ok. 70 lat, z czego wynika, że pochowane są tu mniej więcej 3 pokolenia. Krótką chronologię obiektu kucowskiego potwierdza brak horyzontalnego rozwarstwienia chronologicznego zespołów w obrębie cmentarzyska (tabl. XXX). Uwidacznia się to w równomiernym rozrzucie fragmentów ceramiki wykonanej na kole oraz innych elementów dobrze datujących.

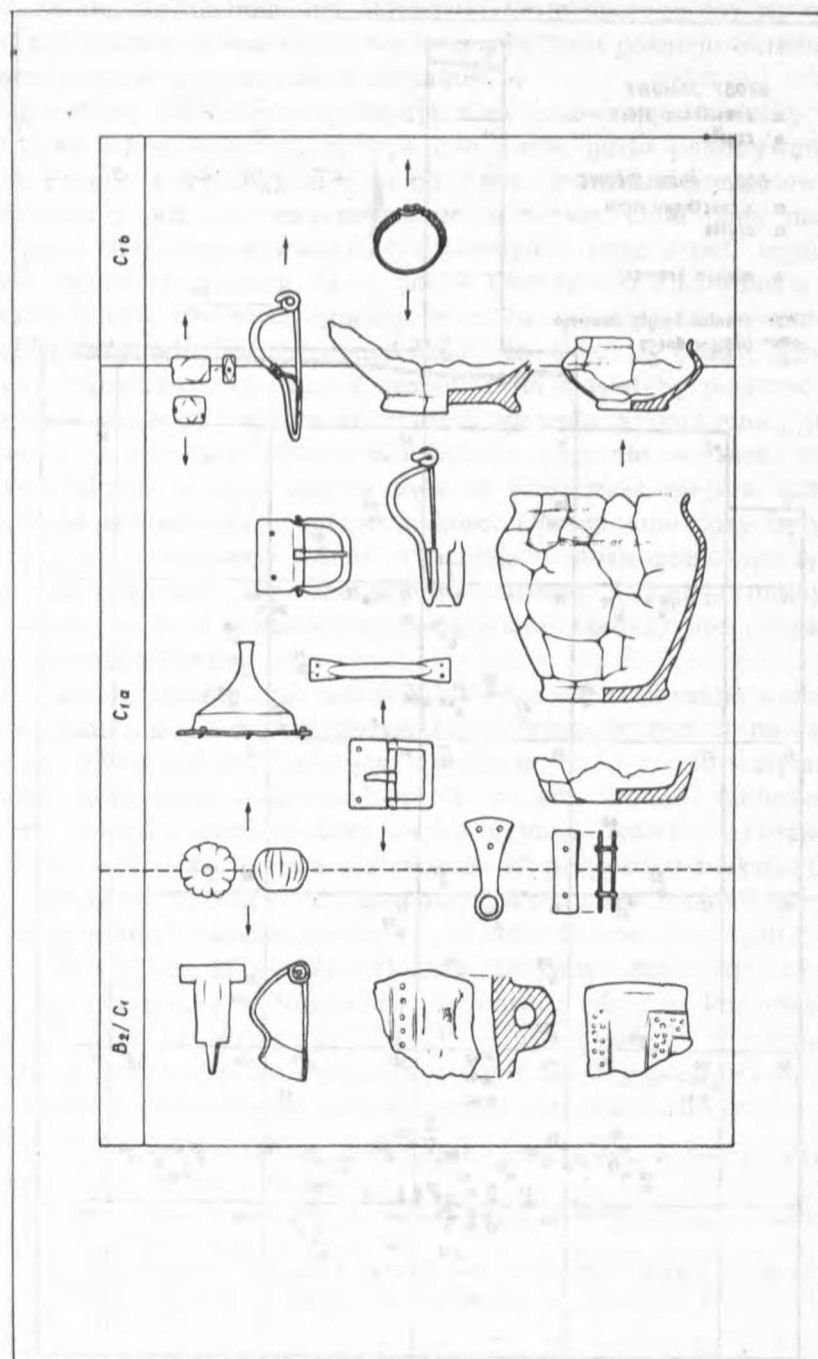
CHARAKTERYSTYKA POCHÓWKÓW

Cmentarzysko przeworskie w Kuconie należy do obiektów płaskich, z grobami nie mającymi żadnych uchwytnych archeologicznie śladów oznakowań na powierzchni.

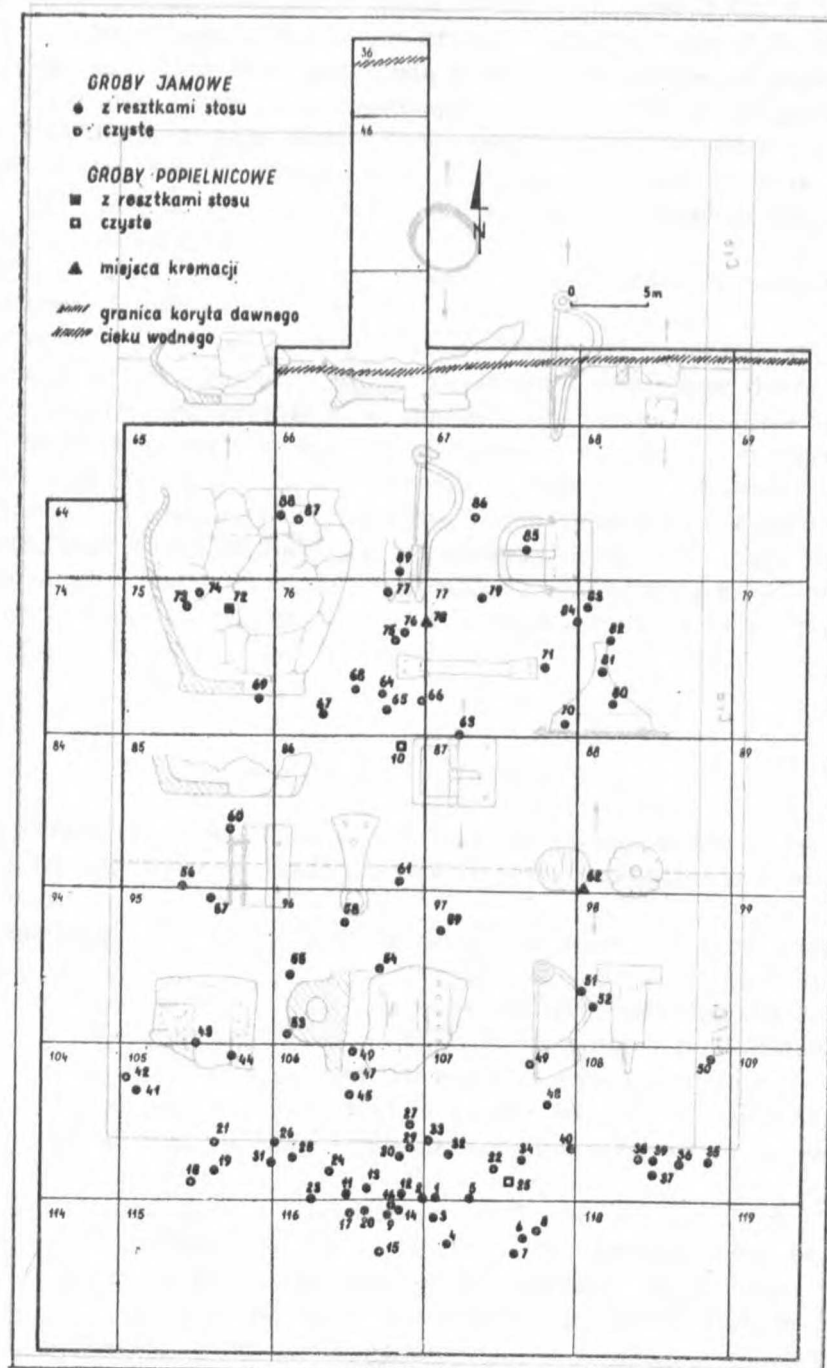
Dominującą na cmentarzysku formą pochówków jest grób jamowy. Odkryto 82 pochówki tego typu. W przeciwieństwie do nich groby popielnicowe są nieliczne, co jest cechą charakterystyczną dla cmentarzysk późnorzymskich. Ze wszystkich trzech grobów popielnicowych jeden był częściowo zniszczony i nie posiadał wyposażenia (grób 10 — tabl. IV, 1), natomiast dwa pozostałe (grobby 25 i 72 — tabl. XII, 1; XXV, 1) odznaczają się bogatym wyposażeniem i należą do najzasobniejszych na cmentarzysku.

Inny rodzaj pochówka stanowią groby 17 i 48, których zarys jamy albo nie był wcale widoczny (grób 17), albo zaznaczał się bardzo niewyraźnie (grób 48), a obecność grobu ujawniła się jedynie przez wystąpienie małego skupiska „sprasowanych” ze sobą drobnych fragmentów kostnych. Wyszło przypuszczenie w związku z odkryciami analogicznych pochówków, że kości w tego typu grobach były pierwot-

Tablica XXIX

Kuców, stan. 7, tabela chronologiczna

Kuców, stan. 7, plan cmentarzyska

nie zapakowane w jakiś pojemnik z surowca organicznego, po którym nic się nie zachowało⁴⁷. Pochówki takie spotyka się na cmentarzyskach kultury przeworskiej we wczesnej fazie późnego okresu rzymskiego, głównie w jej starszym odcinku⁴⁸. Na osobne omówienie zasługują dwa interesujące obiekty (nr 78 i 62, tabl. XXI), które mogły być miejscami, gdzie dokonywano kremacji. Piasek w wypełniku tych obiektów jest silnie przepalony i ma w związku z tym różowo-pomarańczową barwę. Obie jamy mają postać płytkich niecek zawierających niewielką ilość kości, węgla i ceramiki (wymiary obiektu 62 wynoszą 170×80×30 cm, obiektu 78 — 60×38×13 cm). Ponieważ obiekty te zawierają wyjątkowo małą ilość kości, należy odrzucić przypuszczenie, że były to groby, gdzie dokonano ciałopalenia *in situ*. W grobie takim musiałaby pozostać całość materiału kostnego, będąca rezultatem spalania przynajmniej jednego osobnika, a wówczas ilość kości byłaby znacznie większa. Bardziej prawdopodobne wydaje się, że były to wyłącznie miejsca, gdzie dokonywano ciałopalenia, po którym kości i przepalone dary były przenoszone do właściwego grobu. Na miejscu stosu pozostało tylko to czego nie wybrano, zapewne przez nieuwagę. Sądząc z małej ilości nagromadzonych w jamach węgla omawiane obiekty nie pełniły zbyt długo swoich funkcji. Już wyżej wspomniano, że najliczniejsze na kucowskim cmentarzysku są groby jamowe. Ogólnie charakteryzują się one w miarę regularnymi, owalnymi lub kolistymi zarysami jam i nieckowatymi przekrojami (przeciętna średnica jam ok. 45 cm, średnia głębokość ok. 17 cm). Średnice tych grobów są co najmniej równe, a przeważnie kilkakrotnie większe od ich głębokości. W przypadku niektórych grobów, jak np. 1, 13, 66, 87, dysproporcja między średnicą a głębokością jest szczególnie jaskrawa (grobry: 1 — 170 : 20 cm, 13 — 220 : 40 cm, 66 — 240 : 35 cm, 87 — 120 : 11 cm). Ich jamy odznaczają się pokaznymi rozmiarami, a jednocześnie są bardzo płytkie. Pochówki tego rodzaju — jak już wcześniej pisano⁴⁹ — uznać należy, w sensie typologicznym oczywiście, za ogniwo pośrednie między pochówkami *stricto* jamowymi, a pochówkami rozproszonymi czy warstwowymi⁵⁰.

⁴⁷ Jasnoś, *Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego...*, s. 246; Godłowski, Szadkowska, *op. cit.*, s. 161.

⁴⁸ Dymaszewski, *op. cit.*, s. 427; Balke, *Cmentarzysko...*, s. 198; Godłowski, Szadkowska, *op. cit.*, s. 161.

⁴⁹ J. Szydlowski, *Obrządek pogrzebowy na Górnym Śląsku w okresie wpływów rzymskich*, „Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu” 1964, Archeologia, z. 2, s. 31.

⁵⁰ Na cmentarzysku kultury przeworskiej w miejscowości Piaski, oddalonym o niespełna 5 km od nekropoli w Kurowie, ewolucja prowadząca od grobów ja-

Materiał kostny w zdecydowanej większości grobów jamowych jest bardzo nieliczny i nie ma wątpliwości, że stanowi tylko część tego, co uzyskiwano z ciałopalenia⁵¹. Jest przy tym w wielu wypadkach tak silnie rozdrobniony, że nie nadeje się do eksploracji. Ułamki kości są przeważnie równomiernie rozproszone w obrębie jamy grobowej, rzadziej tworzą skupiska, które, jeśli już występują, to umiejscowione są najczęściej w środku górnej partii grobu. Podobnie rzecz się ma z fragmentami ceramiki oraz w mniejszym już stopniu z innymi zabytkami składającymi się na tzw. wyposażenie grobu. Mówiąc o wyposażeniu trzeba podkreślić, że jest ono w skali całego, nie tak w końcu małego cmentarzyska, wyjątkowo ubogie, aczkolwiek zróżnicowane. Istnieje kilka względnie bogatych grobów, jak np. 11, 13, 21, 41, 44, 47, zaś zdecydowana większość za całe wyposażenie ma tylko kilka fragmentów ceramiki, a jest przy tym spora grupa takich, która w ogóle nie posiada wyposażenia (groby: 7, 17, 36 — 38, 48, 50 — 52, 67).

Groby jamowe dzielą się na dwie ilościowo równe grupy: jedną grupę tworzą groby z resztkami stosu, drugą groby tzw. czyste, tzn. nie zawierające pozostałości stosu. Resztkami stosu są głównie węgle i miał węglowy⁵², a w mniejszym stopniu popiół, na który natrafiono tylko w czterech grobach (34, 40, 57, 59). W większości grobów popiół najprawdopodobniej nie zachował się, ulegając całkowitemu rozpuszczeniu. Porównując groby czyste z grobami zawierającymi resztki stosu należy zwrócić uwagę na podstawowe różnice między nimi. Jamy grobów z resztkami stosu są przeciętnie większe i zawierają większą ilość kości oraz są lepiej wyposażone zarówno w ceramikę, jak i metale, a co za tym idzie dają się lepiej i dokładniej datować. Materiał kostny zdaje się być bardziej rozdrobniony w grobach czystych, w których aż w pięciu przypadkach (groby: 27, 29, 36, 67, 87) nie nadawał się z powodu rozdrobnienia do eksploracji, natomiast wśród grobów z resztkami stosu odnotowano tylko jeden taki wypadek (grób 19).

mowych do warstwowych jest możliwa do prześledzenia. Najstarsze groby pochodzące jeszcze z wczesnej fazy późnego okresu rzymskiego mają jamy o niewielkich średnicach i są dość głębokie, podczas gdy młodsze pochówki, ze schyłkowego okresu rzymskiego i wczesnej fazy wędrówek ludów, charakteryzują się dużymi, płytkimi jamami, a w pewnym momencie, kiedy szczątki ciałopalenia rozrzucone są na dużej powierzchni, nie można już mówić o jamach, ale o „warstwie”, w obrębie której tylko gdzieś wyodrębniają się skupiska węgla i kości.

⁵¹ K. Tackenberg, *Die Wandalen in Niederschlesien*, Berlin 1925, s. 74.

⁵² Przy omawianiu grobów z resztkami stosu trzeba uwzględnić fakt, że na obszarze cmentarzyska rósł niegdyś las. Jego pozostałością są liczne jamy zawierające zetlałe korzenie drzew. Niektóre z korzeni znajdowały się także w jamach grobowych i stąd wiele grobów jest w mniejszym lub większym stopniu zniszczonych. Taka sytuacja mogła doprowadzić nieraz do popełnienia błędu polegającego na tym, że wzięto zwęglone fragmenty korzeni za węgle z resztek stosu.

We wszystkich grobach nie zawierających resztek stosu kości są czyste, tzn. nie noszą żadnych śladów pozostawionych przez kontakt z węglami lub popiołem. Taki stan jest z pewnością wynikiem specjalnych zabiegów prowadzących do dokładnego oczyszczenia kostek po kremacji, chociaż nie jest ostatecznie wyjaśnione w jaki sposób osiągnano ten efekt⁵³.

Jeżeli chodzi o groby z resztkami stosu, to daje się tu zaobserwować sytuację dwójakiego rodzaju. W 50% tych grobów kości noszą wyraźne ślady zabrudzenia resztkami stosu, a w pozostałych 50% są czyste; również węgle w tych ostatnich sprawiają często wrażenie, jak gdyby były myte⁵⁴. Jak z tego wynika istniał specjalny rytuał, który nakazywał składanie do grobu czystych kości wraz z resztkami stosu, którymi zajmowano się równie pieczołowicie jak kośćmi, np. myjąc je i selekcjonując⁵⁵.

Stosunek ilościowy grobów czystych do grobów z resztkami stosu (44 : 43) w wypadku cmentarzyska kurowskiego nie ma, jak się zdaje, konsekwencji chronologicznych. Nie znajduje tu potwierdzenia cecha późnorzymskich cmentarzysk, na których zaznacza się ilościowa przewaga grobów czystych⁵⁶. Również obraz rozlokowania grobów używany na podstawie planigrafii (tabl. XXX) nie ma żadnych uwarunkowań chronologicznych; innymi słowy, cmentarzysko nie posiada stratygrafii horyzontalnej. Jedną z przyczyn tego stanu jest z pewnością krótki okres trwania nekropoli.

W świetle ubogich danych jakich dostarczyło cmentarzysko nie jest łatwo pokusić się o próbę rekonstrukcji stosunków społecznych panujących w grupie ludzkiej, której przedstawiciele pochowani są na cmentarzysku.

Wielkość grupy może być określona jedynie w dużym przybliżeniu. Wiadomo, że cmentarzysko było użytkowane co najmniej przez ok. 70 lat. W tym czasie pochowano na nim prawdopodobnie 3 pokolenia, licząc średnią długość życia na ok. 20 lat. Ponieważ ogólna liczba grobów wynosi 87, to każde statystyczne pokolenie pozostawiło po sobie ok. 30 grobów. Ilość pochowanych, uwzględniając ewentualność istnienia grobów zbiorowych, musiała być większa od tej liczby; o ile,

⁵³ Jamka, *op. cit.*, s. 58; Szydłowski, *Obrządek pogrzebowy...*, s. 95.

⁵⁴ T. Liana, *Kurhan i cmentarzysko płaskie kultury przeworskiej na stan. II w Łęgonicach Małych, pow. Opoczno*, „Wiadomości Archeologiczne” 1976, t. XLI, z. 1, s. 97.

⁵⁵ Bardzo prawdopodobne, że przyczyną braku popiołu w grobach jest wybieranie ze stosu wyłącznie węgla jako łatwiejszych do wybrania, a następnie do przeniesienia.

⁵⁶ A. Kempisty, *Obrządek pogrzebowy w okresie rzymskim na Mazowszu*, „Światowit” 1965, t. XXVI, *passim*.

tego nie da się dokładnie określić. Można jedynie przypuszczać, mając na względzie cmentarzyska z grobami analizowanymi antropologicznie⁵⁷, że ilość pochowanych była większa od liczby grobów o jakieś 20 do 50%, a zatem mogła wynosić od trzydziestu kilku do czterdziestu kilku osobników. Ustalenie takie nie upoważnia jeszcze do oszacowania wielkości grupy ludzkiej związanej z cmentarzem, gdyż nieznany jest stopień śmiertelności osobników. Przy ogólnym założeniu, że był on większy niż dzisiaj można postawić ostrożną hipotezę, że grupa liczyła w danym momencie od 30 do 50 osobników. Z tego by wynikało, że jedyną możliwą formą organizacyjną odpowiadającą takiej liczebności grupy musiał być ród. Tak więc cmentarzysko należałoby uznać za cmentarzysko rodowe. W okresie na jaki jest datowane trzeba się liczyć z zaawansowanym rozwojem ustroju zwanego demokracją wojenną, w której przywódca rodu był wyposażony we władzę wojskową. Możliwe, że nieliczne groby, jak 13, 21, 72, wyposażone w elementy uzbrojenia⁵⁸, chociaż to wyposażenie prezentuje się bardzo skromnie i niekompletnie (przyczyna leży w charakterze obrządku pogrzebowego), są pochówkami takich przywódców. Przypuszczenie to opiera się nie tylko na fakcie wyposażenia wymienionych grobów w broń, gdyż tą mogli zapewne posiadać wszyscy wolni mężczyźni, ale na wyjątkowej pozycji tych grobów wynikającej z ich znikomej ilości. Siłę takiej argumentacji umniejsza niestety fakt, że wymienione pochówki nie wykazują widocznych różnic chronologicznych. Niewiele grobów w skali całego cmentarzyska odznacza się wyposażeniem mającym charakter archeologicznego wyznacznika płci. W tym miejscu zostaje z konieczności pominięta kwestia zgodności tych wyznaczników z ustaleniami antropologicznymi, których brak. Składną wiadomo, że rezultaty te w dużym stopniu się nie pokrywają⁵⁹.

⁵⁷ Zebrał je M. Olędzki w pracy *Grób podwójny z cmentarzyska Piaski, gm. Kleszczew, woj. piotrkowskie, a niektóre zagadnienia obrządku pogrzebowego kultury przeworskiej*, „Acta Universitatis Lodzensis” 1984, Folia archaeologica.

⁵⁸ Pominięto tu grób 73, ponieważ interpretacja znalezionego w nim przedmiotu jako fragment ostrogi jest dyskusyjna.

⁵⁹ Przykłady m. in. można znaleźć w następujących pracach J. Szydłowski, *Badania na Ostrej Górze w Kalinowie, pow. Strzelce Opolskie*, „Silesia Antiqua” 1959, t. I; I. i K. Dąbrowscy, *Cmentarzysko z okresów późnolateńskiego i wpływów rzymskich w Wesółkach, pow. Kalisz, Wrocław 1967*; T. Dąbrowska, *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Karczewcu, pow. Węgrów*, „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne” 1973, t. II; A. Kempisty, *Ciałopalne cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego w miejscowości Korzeń, pow. Gostynin*, „Materiały Starożytne” 1968, t. XI; T. Liana, *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Nowym Mieście, pow. Rawa Mazowiecka*, „Wiadomości Archeologiczne” 1975, t. XL, z. 3; Liana, Kurhan i cmentarzysko...; Balke, Cmentarzysko...; A. Niewęgliński,

Do grobów „kobięcych” na cmentarzysku zaliczono tradycyjnie te, w których znajdowały się przęśliki, paciorki i fragment szkatułki; są to groby 1, 20, 22, 25, 27, 33, 57. Do „kobięcych” zaliczono również grób 47 z tordowaną szpilą, która — jak się uważa — jest częścią wrzeczona oraz grób 83 z fibulą pokrewną późnym zapinkom II i V grupy O. Almgrena, spotykanym w grobach „kobięcych” fazy B₂/C₁; do omawianych grobów najprawdopodobniej włączyć też należy grób 11, w którym znajdowała się zawieszka zwykle znajdowana w komplecie z paciorkiem⁶⁰, chociaż w tym wypadku wystąpiła sama; towarzyszyła jej małych rozmiarów delikatna sprzączka.

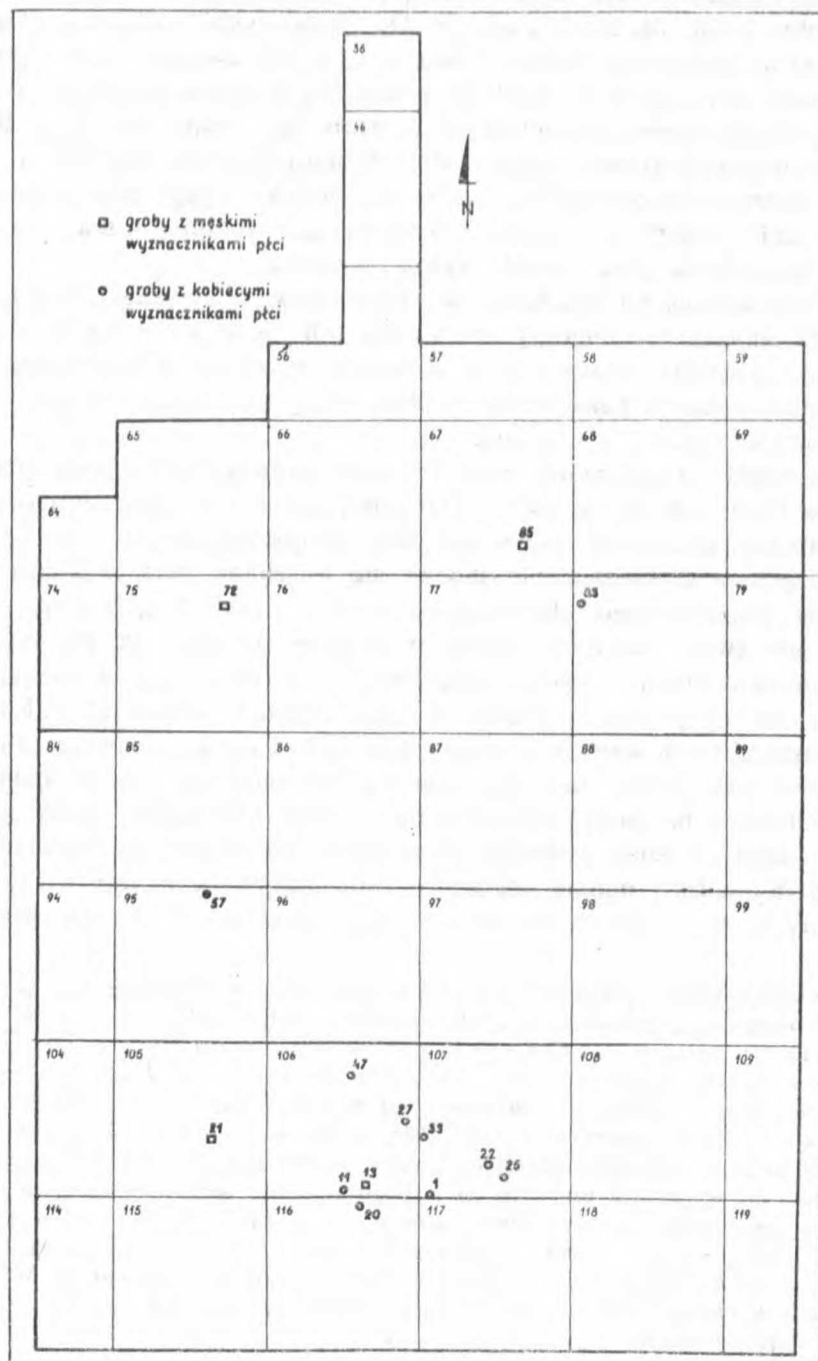
Groby uznane na podstawie wyznaczników za „męskie”, jak 13, 21, 72 i 85, zawierają elementy uzbrojenia lub — w wypadku ostatniego z wymienionych — części pasa w postaci sprzączki z prostokątną ramą i okucia końca pasa, które to przedmioty na obszarze przeworskim przeważnie w grobach z bronią.

Wszystkie wymienione groby zostały naniesione na plan cmentarzyska (tabl. XXXI), w którym umyślnie, ażeby nie zaciemniać obrazu, zostały pominięte pochówki bez wyposażenia jak również te, w których wyposażeniu nie można się doszukać cech wskazujących na płeć pochowanego. Jak wynika z planu (tabl. XXXI) groby „męskie” nie tworzą skupisk. Zgoła odmiennie przedstawia się sytuacja grobów „kobięcych”, bowiem pochówki te grupują się przeważnie (poza dwoma wyjątkami — groby 57 i 83) w południowo-wschodniej części cmentarzyska tworząc wyraźne skupisko. Fakt ten ujawnia prawdopodobnie funkcjonowanie zwyczaju polegającego na tym, że kobietom przeznaczano na pochówki określoną część cmentarza, podkreślając tym samym istnienie podziału ról społecznych między osobnikami płci przeciwnych. Inny podział członków rodu przebiega po linii różnic materialnych, uchwytnych w wyposażeniu grobów. Większość grobów,

Cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu rzymskiego w Gościeradowie, gm. Loco, woj. Tarnobrzeg, „Sprawozdania Archeologiczne” 1981, t. XXXII, s. 61—98; cenne uwagi na ten temat K. Gođłowski, *Konfrontacja i ocena wartości archeologicznych i antropologicznych wyznaczników płci w odniesieniu do grobów ciałopalnych z okresu późnolateńskiego i rzymskiego*, [w:] *Metody, wyniki i konsekwencje badań kości z grobów ciałopalnych*, Poznań 1974, s. 64; warte odnotowania jest to, że znacznie częściej w grobach określonych przez antropologa jako kobiece znajdowana jest broń, niż w grobach uznanych na podstawie analizy antropologicznej za męskie spotyka się przedmioty tradycyjnie uważane za wyznaczniki płci kobiecej, takie jak przęśliki, części szkatulek i niektóre kategorie ozdób; o przyczynach takiego stanu rzeczy A. Malinowski, *Stan i niektóre wyniki badań antropologicznych cmentarzysk ciałopalnych ludności kultury pomorskiej w Wielkopolsce*, [w:] *Problemy kultury pomorskiej*, Koszalin 1979, s. 171.

⁶⁰ Patrz przyp. 16.

Tablica XXXI

Kuców, stan. 7, rozmieszczenie grobów z męskimi i kobiecymi wyznacznikami płci

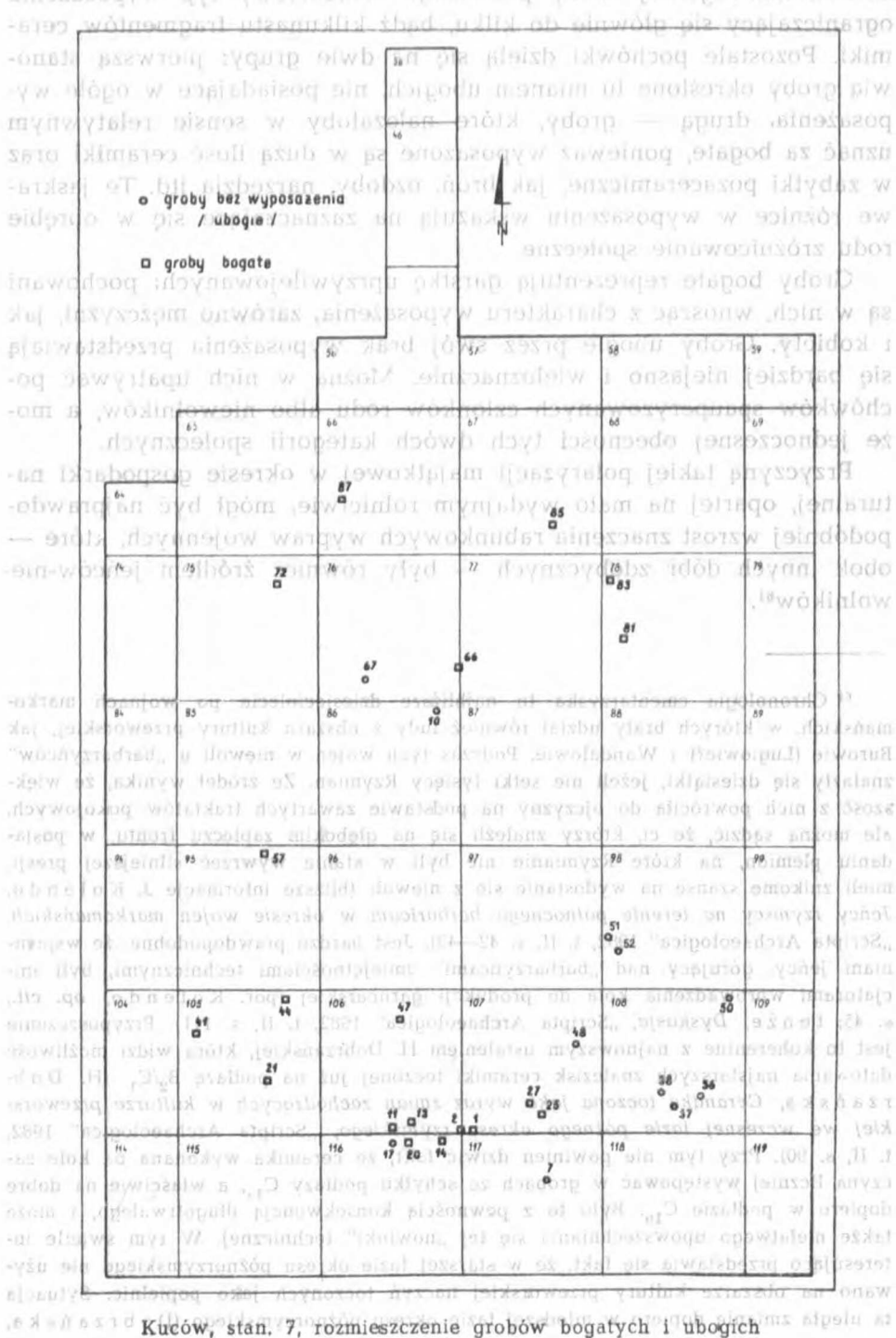
bo ok. 70% ogólnej liczby prezentuje standartowy typ wyposażenia ograniczający się głównie do kilku, bądź kilkunastu fragmentów ceramiki. Pozostałe pochówki dzielą się na dwie grupy; pierwszą stanowią groby określone tu mianem ubogich, nie posiadające w ogóle wyposażenia, drugą — groby, które należałoby w sensie relatywnym uznać za bogate, ponieważ wyposażone są w dużą ilość ceramiki oraz w zabytki pozaceramiczne, jak broń, ozdoby, narzędzia itd. Te jaskrawe różnice w wyposażeniu wskazują na zaznaczające się w obrębie rodu zróżnicowanie społeczne.

Groby bogate reprezentują garstkę uprzywilejowanych; pochowani są w nich, wnosząc z charakteru wyposażenia, zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Groby ubogie przez swój brak wyposażenia przedstawiają się bardziej niejasno i wieloznacznie. Można w nich upatrywać pochówków spauperyzowanych członków rodu albo niewolników, a może jednocześnie obecności tych dwóch kategorii społecznych.

Przyczyną takiej polaryzacji majątkowej w okresie gospodarki naturalnej, opartej na mało wydajnym rolnictwie, mógł być najprawdopodobniej wzrost znaczenia rabunkowych wypraw wojennych, które — obok innych dóbr zdobycznych — były również źródłem jeńców-niewolników⁶¹.

⁶¹ Chronologia cmentarzyska to najbliższe dziesięciolecie po wojnach markomańskich, w których brały udział również ludy z obszaru kultury przeworskiej, jak Burowie (Lugowie?) i Wandalowie. Podczas tych wojen w niewoli u „barbarzyńców” znalazły się dziesiątki, jeżeli nie setki tysięcy Rzymian. Ze źródeł wynika, że większość z nich powróciła do ojczyzny na podstawie zawartych traktatów pokojowych, ale można sądzić, że ci, którzy znaleźli się na głębokim zapleczu frontu, w posiadaniu plemion, na które Rzymianie nie byli w stanie wywrzeć silniejszej presji, mieli znikome szanse na wydostanie się z niewoli (bliższe informacje J. Kolendo, *Jeńcy rzymscy na terenie północnego barbaricum w okresie wojen markomańskich*, „Scripta Archaeologica” 1982, t. II, s. 42—43). Jest bardzo prawdopodobne, że wspomniani jeńcy, górujący nad „barbarzyńcami” umiejętnościami technicznymi, byli inicjatorami wprowadzenia koła do produkcji garncarskiej (por. Kolendo, *op. cit.*, s. 45; tenże, *Dyskusja*, „Scripta Archaeologica” 1982, t. II, s. 111). Przypuszczenie jest to koherentne z najnowszym ustaleniem H. Dobrzańskiej, która widzi możliwość datowania najstarszych znalezisk ceramiki toczonej już na podfazę B₂/C₁ (H. Dobrzańska, *Ceramika toczona jako wyraz zmian zachodzących w kulturze przeworskiej we wczesnej fazie późnego okresu rzymskiego*, „Scripta Archaeologica” 1982, t. II, s. 90). Przy tym nie powinien dziwić fakt, że ceramika wykonana na kole zaczyna licznie występować w grobach ze schyłku podfazy C_{1a}, a właściwie na dobre dopiero w podfazie C_{1b}. Było to z pewnością konsekwencją długotrwałego, i może także niełatwego upowszechniania się tej „nowinki” technicznej. W tym świetle interesująco przedstawia się fakt, że w starszej fazie okresu późnorzymskiego nie używano na obszarze kultury przeworskiej naczyń toczonych jako popielnic. Sytuacja ta uległa zmianie dopiero w młodszej fazie okresu późnorzymskiego (Dobrzańska,

Table 1. The results of the analysis of variance for the effect of the type of the substrate on the growth of the *Trichoderma reesei* on the substrate.

Planigrafia grobów ubogich i bogatych z pominięciem pozostałych (tabl. XXXII) pozwala uchwycić prawidłowość polegającą na tym, że pierwsze z wymienionych wyraźnie grupują się na południowo-wschodnim skraju cmentarzyska, natomiast drugie występują równomiernie w pozostałych jego częściach. W tej sytuacji zagadkowo wygląda bliskie sąsiedztwo grobów „kobiecych” z grobami ubogimi (tabl. XXXI i XXXII). Ich wzajemny stosunek, ze względu na brak analiz antropologicznych, trzeba uznać na razie za niewyjaśniony.

Marek Olędzki

GRÄBERFELD AUS DER RÖMISCHEN KAISERZEIT IN KUCÓW
GEMEINDE KLESZCZÓW, WOJEWODSCHAFT PIOTRKÓW TRYB.

Przeworsk-Gräberfeld im Dorf Kuców (Gemeinde Kleszczów), (Abb. 1) wurde im Sommer 1980 durch die Gruppe der Wissenschaftler aus PP PKZ Abteilung Łódź unter Leitung des Autors der vorliegenden Bearbeitung durchgeforscht. Im Laufe der Forschungen wurden 89 Gräber und 2 Objekte entdeckt (Nr. 62 — Tab. XXI, 7, 8), die Füllerde dieser Objekte enthielt stark ausgedörrten Sand. Die meisten Gräber sind Brandgruben. Urnenbestattungen sind dagegen nicht zahlreich, es sind insgesamt nur 3 solche Gräber, (Gräber 10 — Tab. IV; 25 — Tab. XII; 72 — Tab. XXV). Die Hälfte aller Gräber enthielt in ihrer Füllerde die Überreste des Kremations-scheiterhaufens, hauptsächlich in der Gestalt der Holzkohle, seltener in der Form der Asche, die zweite Hälfte bildeten Bestattungen ohne erwähnte Scheiterhaufen-überreste, also sog. reine Bestattungen. Was die Ausstattung der Gräber betrifft, ist sie im Ausmaße des ganzen Gräberfeldes sehr arm; zu unzähligen Ausnahmen gehören besser ausgestattete Gräber, vor allem in Bewaffnungselemente oder Schmucksachen, wie die Gräber: 13 (Tab. VI, VII), 25 (Tab. XII), 44 (Tab. XVI, XVII), 72 (Tab. XXV, XXVI). Das Gräberfeld ist grundsätzlich in den älteren Abschnitt der frühen Unterstufe der spätrömischen Kaiserzeit zu datieren (Tab. XXIX). Untere chronologische Grenze verläuft innerhalb der Unterstufe B₂/C₁, sie ist durch unzählige Denkmäler vertreten, wie z.B. Bruchstück der Keramik vom frühromischen Charakter (Tab. IX, 3; XV, 3), sowie auch die im Grab 83 gefundene Fibel (Tab. XXIII, 5). Die obere Grenze bestimmt das Erscheinen der Drehscheibekeramik sie ist nicht besonders zahlreich und repräsentiert frühe Formen (z.B. Tab. XV, 4; XVI, 2; XVII, 7); von den Metalldenkmäler bestimmen die obere Grenze u.a. Schildbuckel vom Typ J 7a und Fessel vom Typ J 9, beide Denkmäler aus dem Grab 72 (Tab. XXV, XXVI) und die Fibeln VI der Almgren-Gruppe aus dem Grab 13 (Tab. VII, X) und 44 (Tab. XVI, 3).

Kurze Chronologie des Gräberfeldes bestätigt Mangel an horizontalen Stratygraphie des Objektes.

Ceramika toczona..., s. 92). Z uwagi na to, jak konserwatywną dziedzinę z natury rzeczy jest obrządek pogrzebowy można przypuszczać, że dopóki pamiętano, że naczynia toczzone zostały „wynalezione”, a z początku także wyrabiane przez obcych, dopóty nie chciano składać w nie szczątków kostnych.